Innowacje społeczne

redakcja naukowa
Norbert Laurisz i Anna Stronczek

ekonomia społeczna

nr 1/2019

UNIWERSYTET EKONOMICZNY W KRAKOWIE
1925

MSAP

Redakcja

Maciej Frączek, Redaktor naczelny
Stanisław Mazur, Redaktor tematyczny
Michał Możdżeń, Redaktor ds. baz danych
Marcin Kukiełka, Redaktor on-line
Agnieszka Pacut, Redaktor tematyczny, Sekretarz redakcji
Magdalena Pokora, Redaktor tematyczny
Andrzej Sokołowski, Redaktor statystyczny

Rada programowa

Mike Aiken – The Open University, Wielka Brytania
Joanna Brzozowska-Wabik – Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy, Polska
Michael Bull – The Manchester Metropolitan University, Wielka Brytania
Jerzy Hausner – Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Polska
Joanna Karmowska – The University of Oxford, Wielka Brytania
Oskar Kowalewski – Europa-Universität Viadrina, Niemcy
Piotr Krośniak – United Nations Development Programme
Magdalena Małecka-Łyszczek – Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Polska
Izabela Przybysz – Instytut Spraw Publicznych, Polska
Artur Steiner – Scotland's Rural College, Wielka Brytania
Ermanno Tortia – University of Trento, Włochy

Wydawca

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Małopolska Szkoła Administracji Publicznej
ul. Rakowicka 16, 31-510 Kraków
tel.: +48 12 293 74 80, tel./fax: +48 12 293 75 59
e-mail: redakcjaes@uek.krakow.pl
www.msap.uek.krakow.pl

Projekt graficzny

Andrzej Kamiński
Oficyna Drukarska Jacek Chmielewski
ul. Sokołowska 12a, 01-142 Warszawa
tel./faks: +48 22 632 83 52

Skład, druk i oprawa

Zakład Poligraficzny Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie
ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków

Nakład: 50 egz.

ISSN: 2081-321X
eISSN: 1898-7435

Formuła wydawnicza: Open Access, licencja: CC-BY-ND 4.0

Cytowanie artykułów zamieszczonych w piśmie „Ekonomia Społeczna" dozwolone jest z podaniem źródła.

Wersją pierwotną czasopisma jest wydanie papierowe. Czasopismo dostępne w bazach: BazEkon, BazHum, CEJSH (the Central European Journal of Social Sciences and Humanities), CEEOL (The Central and Eastern European Online Library), Index Copernicus.

Pismo jest dystrybuowane bezpłatnie.

Czasopismo dostępne na stronie: www.ekonomiaspoleczna.msap.pl

EKONOMIA SPOŁECZNA

Innowacje społeczne

redakcja naukowa
Norbert Laurisz i Anna Stronczek

Kraków 2019

Redakcja naukowa

Norbert Laurisz, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Anna Stronczek, AGH Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie

Recenzenci

Małgorzata Kosała, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie; Polska
Andrzej Paliński, AGH Akademia Górniczo- Hutnicza w Krakowie; Polska
Aleksandra Pisarska, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach; Polska
Jolanta Rubik, Politechnika Częstochowska; Polska
Witold Szumowski, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu; Polska
Mariusz Trela, AGH, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie; Polska
Monika Zioło, Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie; Polska

Wydawca

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Małopolska Szkoła Administracji Publicznej
ul. Rakowicka 16, 31-510 Kraków
tel.: +48 12 293 74 80, tel./fax: +48 12 293 75 59
e-mail: redakcjaes@uek.krakow.pl
www.msap.uek.krakow.pl

Projekt graficzny

Andrzej Kamiński
Oficyna Drukarska Jacek Chmielewski
ul. Sokołowska 12a, 01-142 Warszawa
tel./faks: +48 22 632 83 52

Skład, druk i oprawa

Zakład Poligraficzny Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie
ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków

Nakład: 50 egz.

ISBN 978-83-89410-48-1

Formuła wydawnicza: Open Access, licencja: CC-BY-ND 4.0

Cytowanie artykułów zamieszczonych w monografii „Innowacje Społeczne" dozwolone jest z podaniem źródła.

SPIS TREŚCI

ARTYKUŁY

Norbert Laurisz, Anna Stronczek, Przedmowa: Innowacje społeczne między rynkiem a państwem **7**

Alicja Staszel, Innowacje społeczne Polski oraz szanse ich rozwoju na tle innych państw **13**

Kinga Gaździcka, Identyfikacja efektów wprowadzenia innowacji społecznych oraz ich rola w rozwiązywaniu problemów stojących przed społeczeństwem **22**

Adrianna Markowicz, Innowacje społeczne jako determinanty rozwoju społeczności lokalnych **32**

Marta Kołodziej-Hajdo, Wybrane źródła finansowania innowacji społecznych na świecie **41**

Magdalena Pilarczyk, Maciej Woźniak, Pomoc publiczna na innowacje społeczne w Unii Europejskiej – perspektywa makroekonomiczna **51**

Weronika Kotyza, Anna Stronczek, Technologie mobilne jako wsparcie innowacji społecznych **59**

Table of content

Articles

Norbert Laurisz, Anna Stronczek, Preface. Social innovations between the market and the state **7**

Alicja Staszel, Polish social innovations and opportunities for their development in comparison to other countries **13**

Kinga Gaździcka, Identification of the effects of introducing social innovations and their role in solving problems facing society **22**

Adrianna Markowicz, Social innovations as determinants of the development of local communities **32**

Marta Kołodziej-Hajdo, Review of sources of financing social innovations **41**

Magdalena Pilarczyk, Maciej Woźniak, Public aid for social innovations in the European Union – macroeconomic perspective **51**

Weronika Kotyza, Anna Stronczek, Mobile technologies as support for social innovations **59**

Sugerowane cytowanie:
Laurisz, N., Stronczek, A. (2019). Przedmowa: Innowacje społeczne między rynkiem a państwem. W: N. Laurisz, A. Stronczek (red.). *Ekonomia Społeczna. Innowacje społeczne* (s. 7–12). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. https://doi.org/10.15678/ES.2019.1.01

Przedmowa: Innowacje społeczne między rynkiem a państwem

Innowacje to przejaw fenomenu ludzkiej woli i rozumu, wynik poszukiwania rozwiązań dających uczucie szeroko rozumianego komfortu. Jednakże „(...) do podjęcia działania nie wystarczy uczucie dyskomfortu i wyobrażenie bardziej zadawalającego stanu rzeczy. Konieczne jest spełnienie trzeciego warunku: przekonanie, że celowe zachowanie może doprowadzić do usunięcia lub przynajmniej zmniejszenia niepokoju" (Mises, 2007, s. 11). Przejawem zrozumienia sprawstwa w obszarze kreowania świata w swoim otoczeniu jest zaradność społeczna objawiająca się aktywnością, zarówno jednostek, jak i społeczności. Ta aktywność, jeśli łączy w sobie cele gospodarcze ze społecznymi, przybiera postać przedsiębiorczości społecznej, a jej rezultatami są innowacje w obszarze społecznym. Według Martin i Osberga (2007) punktem wyjścia innowacyjności społecznej jest identyfikacja trwałej i niesprawiedliwej dysproporcji, której efektem jest wykluczenie, marginalizacja, czy też cierpienie pewnych grup ludzi.

Od ogłoszenia Strategii Lizbońskiej innowacje stały się wiodącym celem wielu współczesnych gospodarek europejskich. Efektem takiej orientacji jest powszechność pojęcia „innowacja", która przejawia się jego wykorzystywaniem w odniesieniu do „wszystkich sfer życia, począwszy od nowych, lepszych, bardziej postępowych rozwiązań dotyczących życia gospodarczego czy społecznego, a skończywszy na nowych prądach myślowych i kulturalnych" (Janasz i Kozioł-Nadolna, 2011, s. 11). Stanisławski wysnuwa wniosek, że wdrożenia innowacji „stanowią podstawowy warunek zrównoważonego rozwoju nie tylko samych przedsiębiorstw, ale całej zarówno krajowej, jak i europejskiej gospodarki" (Stanisławski, 2017, s. 52).

Trudno nie zauważyć, że dla większości organizacji współczesna rzeczywistość jest bardzo wymagająca. Postęp technologiczny, rosnąca konkurencja, wzrost wymagań klientów, niepewność w obszarze regulacji prawnych – to tylko niektóre z przyczyn tej sytuacji. W tak złożonym, turbulentnym środowisku, umiejętność wyczuwania zmian i szybka i innowacyjna reakcja na nie, jest ważnym wyznacznikiem sukcesu. Znaczenie innowacji dla przedsiębiorstw i gospodarek przejawia się wzrostem zainteresowania wskazaną problematyką w równym stopniu przez praktyków, jak i teoretyków, którzy swoją uwagę kierują w stronę takich problemów jak: określanie zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań rozwoju innowacji, tworzenie dynamicznych zdolności innowacyjnych, analiza czynników kulturowych wpływających na generowanie i wdrażanie innowacji, wdrażanie w życie nowych koncepcji rozwojowych (Elmquist i in., 2009).

Otoczenie przedsiębiorstwa (bliższe: konkurencyjne, mikrootoczenie oraz dalsze: ogólne, makrootoczenie) stwarza szereg czynników, które wpływają na procesy innowacyjne przedsiębiorstw. Część tego otoczenia pełni rolę stymulującą w procesie innowacyjnym: dostrzegają

potrzebę innowacji, znajdują rozwiązanie, budują prototyp i sprawdzają jego wartość, inne (obszar nauki i techniki), zajmują się tworzeniem nowej wiedzy naukowej i technicznej przyjmującej postać wynalazków, nowych pomysłów racjonalizatorskich itp. Jeszcze inne (parki naukowe i technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości) wspierają i pośredniczą w promowaniu. Po drugiej stronie stoją determinanty oddziałujące na procesy innowacyjne, pochodzą z otoczenia dalszego. To one decydują o ogólnych warunkach dla tworzenia i dyfuzji innowacji w gospodarce. Są to m.in.: rozwiązania instytucjonalne, organizacyjne i informacyjne państwa, polityka innowacyjna państwa, warunki instytucjonalno-rynkowe.

Jak można zaobserwować, śledząc historię gospodarczą i społeczną, odpowiedzią na niedostatki ekonomii neoliberalnej oraz na silnie rezonujące społecznie i gospodarczo błędy rynku było rosnące zapotrzebowanie na wzrost roli państwa w relacjach gospodarczych, i gospodarczo-społecznych (Morawski, 2001). Państwo w tym zamyśle miało stać się nie tylko strażnikiem, ale i silnym graczem w przestrzeni realnej gospodarki. Rozwój gospodarczy, w tym głównie industrializacja, miał znaczący wpływ na postępujące zmiany społeczne. Rozpad rodzin, wspólnot i społeczności lokalnych zmieniał tkankę społeczną na przełomie XIX i XX w. Deficyt powstały w ten sposób musiało likwidować państwo, przejmując obszar interwencji społecznych z poziomu rodziny oraz społeczności lokalnych. Efektem tego była wyraźnie rosnąca rola państwa w kształtowaniu stosunków społecznych, a także gospodarczych. Wiek XX to wiek wojen i kryzysów, których skutki musiało niwelować państwo. Im kraje i ich gospodarki bardziej się rozwijały, tym bardziej potrzebowały państwa i jego aktywnego udziału w kształtowaniu ładu społeczno-gospodarczego (Chmielewski, 2011). Dalszy rozwój gospodarek napędzanych wolnorynkowymi przepisami prowadził do rozwoju gospodarczego, ale równocześnie pogłębiał negatywne zjawiska społeczne wynikające wprost z gospodarki (bezrobocie), jak i będące jej pośrednim efektem (rozwarstwienie społeczne, bieda, słabo działająca służba zdrowia, rosnące nierówności, wykluczenie itd.) (Wilkin, 2012). Zmiany sposobu i zakresu działania państwa stały się przedmiotem badań. Jednym z takich badaczy był A. Wagner, który uznał za zjawisko naturalne rosnący udział państwa w gospodarce, rosnącą skalę interwencji, rosnące wydatki publiczne i w konsekwencji rosnące obciążenia podatkowe (Owsiak, 2017). Sformułowane na tej podstawie tzw. prawo Wagnera mówi, że rozwój społeczny prowadzi do wzrostu wydatków publicznych i wzrostu roli państwa w ogóle. Jest to efekt niezdolności rynku do zaspokajania potrzeb społecznych, szczególnie w wymiarze zbiorowym, a te – jak pokazują badania – rosną szybciej niż potrzeby jednostkowe (prywatne).

Tworzące się deficyty społeczne powinny wywoływać reakcje po drugiej stronie poprzez mobilizację do działania i organizowania się i w konsekwencji do powstawania inicjatyw i ruchów społecznych. Jednak słabość, a często nawet niezdolność do wspierania działań społecznych przez samo społeczeństwo pogłębia się (Czapiński i Panek, 2015; Helliwell i Putnam, 1995; Putnam, 2000). Państwo wkraczając w tę sferę, tworzy obszar wspieranej działalności, dzięki czemu możliwe staje się nie tylko trwałe funkcjonowanie formalnych podmiotów czy nieformalnych inicjatyw społecznych, ale również wewnętrzna dywersyfikacja formy, sposobu działania, obszarów oraz kierunków rozwoju działalności społecznej. Brak takiego wsparcia w wymiarze systemowym prowadzić będzie do tworzenia się słabo dofinansowanych inicjatyw społecznych i silnej koncentracji aktywów w obszarze charytatywnego wsparcia usług (Amin i Hausner, 1997).

Efektem systemowego braku wsparcia jest kierunkowa uniformizacja działalności społecznej szczególnie w zakresie obszarów prowadzonej działalności i samych sposobów działania. To zjawisko staje się główną barierą rozwojową dla całego społeczeństwa (Wilkin, 2012). W tym

miejscu warto posłużyć się rozważaniami J. Schumpetera na temat efektywności alokacyjnej i adaptacyjnej. Ta pierwsza dotyczy efektywności w zakresie alokacji zasobów i ma wymiar krótkookresowy. Efektywność adaptacyjna odnosi się natomiast do efektywności gospodarczej, jak również społecznej, w długim okresie czasu, a jej fundamentem jest zdolność do generowania innowacji. Gdzie, jak podkreśla J. Hausner, pierwsza jest efektem konkurencji firm, a druga konkurencji form (Hausner, 2008). Oznacza to, że pierwsza efektywność jest efektem konkurencyjnego działania podmiotów rynkowych, natomiast efektywność adaptacyjna jest efektem silnego i wyraźnego zróżnicowania wewnętrznego całego systemu (Mikosik, 1993). To pokazuje, że tylko silne zróżnicowanie wewnętrzne zapewnia elastyczność systemu i zdolność do tworzenia zróżnicowanych i gospodarczo czy społecznie pożądanych innowacji – innowacji, które będą odpowiedzią na zmieniające się warunki, otoczenie, a nawet na zmiany wywołane wewnętrzną dynamiką systemu.

Patrząc z tej perspektywy, jedynym gwarantem trwałego i systemowego wsparcia dla inicjatyw społecznych jest państwo. Dzisiejsze państwo stało się ważnym graczem gospodarczym i społecznym. Brak państwa w gospodarce, jak i w obszarze społecznym oraz brak skutecznej polityki gospodarczej i społecznej skutkować będzie regresem, zarówno społecznym, jak i gospodarczym (Stiglitz, 2012). Z tej perspektywy wydaje się zasadne, że to państwa biorą na siebie odpowiedzialność za rozwój gospodarek i to nie tylko w efekcie prowadzenia polityki fiskalnej i monetarnej, ale dlatego, że stają się graczem prowadzącym aktywną politykę gospodarczą, w tym również – co raz szerzej zakrojoną – działalność innowacyjną. Niektórzy nawet idą o kilka kroków dalej i prezentują państwo jako głównego innowatora obecnych czasów, wskazując na niemożność tworzenia przełomowych innowacji bez udziału państwa (Mazzucato, 2017). Omawiana działalność innowacyjna jest efektem bezpośredniego działania państwa, jednak znacząca część działalności w tym obszarze odbywa się poprzez finansowanie/współfinansowanie działalności lub jej kontraktowanie. To właśnie w ten sposób powstają największe i zarazem przełomowe innowacje w informatyce, telekomunikacji, medycynie, nanotechnologii. Podobnie w ten sposób państwo finansuje lub kontraktuje prace nad tworzeniem i rozwojem innowacji społecznych.

Dynamicznie zmieniające się otoczenie społeczno-gospodarcze w silny sposób wpływa na społeczeństwa. Dynamika tych procesów sprawia, że możliwość reakcji, zarówno z perspektywy indywidualnej, jak również systemowej, nie jest ani łatwa, ani często możliwa. Powstawanie deficytów w usługach społecznych i w ogóle w dostępie do usług publicznych zaczyna stanowić poważny problem społeczny i publiczny. Remedium na ten stan rzeczy mają stanowić działania realizowane w skali mikro, choć systemowo finansowane ze środków publicznych. Finansowanie projektów z zakresu innowacji społecznych jest przykładem tego typu działań. W ten sposób państwo realizuje znaczący projekt systemowy, w efekcie którego powstają mikro rozwiązania, które cechuje elastyczność, bliskość odbiorcy oraz łatwość dopasowania narzędzi i sposobu działania do specyfiki uczestników, rynku lokalnego, czy oczekiwań społeczności lokalnych.

Poddany analizie w poniższej publikacji obszar innowacji społecznych nie jest rozwiązaniem nowym, jednak dopiero teraz staje się on ważnym elementem działania trzech sektorów: rynku, państwa i społeczeństwa. Te trzy sektory instytucjonalnie i podmiotowo przenikają się, podobnie jak rozwiązania proponowane w ramach innowacji społecznych, które wykorzystują narzędzia używane przez każdy z nich do realizacji założonych celów (Bhattacharya, 2013). Determinanty publiczne, rynkowe i społeczne tworzą wspólnie silny związek czynników motywujących, wspierając aktywność gospodarczą i społeczną poprzez wykorzystanie bodźców

wewnątrz motywacyjnych oraz motywacji zewnętrznej – ponieważ równie ważna jak efekt końcowy jest aktywizacja jednostek i całych społeczności (Lubimow-Burzyńska, 2015). Łącząc różne poziomy motywacji i wyznaczając realne cele społeczne tworzy się w ten sposób narzędzia o wysokim poziomie społecznej akceptacji i tym samym wdrażane są rozwiązania, których cele mają znaczące szanse na skuteczną realizację (Laurisz, 2018).

Celem niniejszej publikacji jest omówienie problematyki innowacji społecznych na kilku płaszczyznach. Punktem wyjścia jest rozdział Alicji Staszel, w którym autorka opisuje zagadnienie innowacji społecznych z perspektywy makro, przy założeniu całej specyfiki naszego kraju. W rozdziale tym wyjaśnione i opisane zostało zagadnienie innowacyjności oraz zaprezentowana i omówiona została złożoność procesowa tego zjawiska. Kolejnym krokiem było przedstawienie polskiej specyfiki zjawiska rozpoczęte analizą innowacyjności, a następnie szans i potencjału rozwojowego oraz zdolności do jego wykorzystania w obszarze społecznym.

Kolejny rozdział autorstwa Kingi Gaździckiej rozpoczyna się wyjaśnieniem problematyki i specyfiki zjawiska, następny krok stanowi poszukiwanie i interpretacja jego genezy. Zakończeniem tego rozdziału jest próbą prezentacji przykładów europejskich i polskich w obszarze innowacji społecznych.

Rozdział Adrianny Markowicz poświęcony został szczególnemu aspektowi innowacji społecznych, jakim jest tworzenie rozwiązań, których celem jest rozwój społeczny i, co ważne, podniesienie aktywności i skali partycypacji społeczeństwa.

Marta Kołodziej-Hajdo w rozdziale odnoszącym się do źródeł finansowania innowacji społecznych, wychodzi z założenia, że głównym narzędziem stymulowania innowacji społecznych są odpowiednie mechanizmy ich finansowania. Takie, które zwiększą efektywność organizacji i ich usług ukierunkowanych na innowacyjne rozwiązywanie problemów społecznych. Autorka zastanawiając się nad rolą finansowania innowacji społecznych, postuluje poszerzenie katalogu wsparcia o instrumenty znane, ale nie wykorzystywane w tym obszarze, jak np.: granty replikacyjne, instrumenty zwrotne (pożyczki), udziały czy ulgi podatkowe oraz tych bardziej nowatorskich jak: społeczne fundusze inwestycyjne czy bankowość społeczna. Dodatkowo, Autorka wnioskuje o podjęcie działań w zakresie rozwoju współpracy międzysektorowej (współpraca biznesu z organizacjami społecznymi i sektorem publicznym) czy międzyorganizacyjnej, które pozwoliłyby na stworzenie finansowania hybrydowego. Z kolei w odniesieniu do powszechnych źródeł finansowania innowacji społecznych takich jak środków unijnych czy grantów, postuluje uproszczenie procedur aplikacyjnych.

W obszarze tematyki wspierania inicjatyw społecznych znalazł się również rozdział Magdaleny Pilarczyk i Macieja Woźniaka. Zaprezentowane zostało w nim spojrzenie na innowacje społeczne w Unii Europejskiej przez pryzmat pomocy publicznej. Punktem wyjścia dla Autorów jest założenie, że koncepcja zawodności rynku wskazuje na potrzebę wspierania inicjatyw społecznych różnego rodzaju programami. Przeprowadzone w rozdziale badania wskazują, że Unia Europejska wprowadziła szereg inicjatyw umożliwiających finansowanie nowatorskich projektów, które oddziaływać mają na wybrane grupy społeczne lub całe społeczeństwo.

Rozdział autorstwa Anny Stronczek i Weroniki Kotyzy skupia się na technologiach mobilnych i ich roli jako narzędzi wsparcia dla innowacji społecznych. Autorki poddają analizie rozpowszechnienie się technologii mobilnych oraz rozmiar ich zastosowania, na które wpływ mają m.in.: mobilność nowych urządzeń, ich osobisty charakter, intuicyjna i prosta obsługa, niewielkie koszty, możliwość stałego podłączenia do Internetu, szeroka oferta aplikacji, wielofunkcyjność. Te atrybuty powodują, iż technologie mobilne mają swój udział w rozwoju gospodarki elektronicznej i pełnią ważną rolę w podnoszeniu innowacyjności oraz konkurencyjno-

ści organizacji. Efektem badań Autorek jest stworzenie nowatorskiego arkusza audytu cech i atrybutów innowacji społecznych. Za jego pomocą Autorki badały przykładową innowację wykorzystującą technologie mobilne, tym samym weryfikując użyteczność opracowanego narzędzia badawczego.

Monografia, którą oddajemy w Państwa ręce to zbiór rozważań, które problematykę innowacji społecznych podejmują w bardzo szerokiej i holistycznej perspektywie.

Norbert Laurisz, Anna Stronczek
Redaktorzy

Literatura

Amin, A., Hausner, J. (red.). (1997). *Beyond Market and Hierarchy: Interactive Governance and Social Complexity*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Bhattacharya, C. (2013). The Importance of Marketing for Social Innovation. W: T. Osburg, R. Schmidpeter (red.). *Social Innovation: Solutions for a Sustainable Future* (s. 147–154). Heidelberg: Springer.

Chmielewski, P. (2011). *Homo agens*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Czapiński, J., Panek, T. (2015). *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego.

Elmquist, M., Fredberg, T., Ollila, S. (2009). Exploring the field of open innovation. *European Journal of Innovation Management*, *12*(3), 326–345. https://doi.org/10.1108/14601060910974219

Hausner, J. (2008). *Zarządzanie publiczne*. Warszawa: Scholar.

Helliwell, J.F., Putnam, R.D. (1995). Economic Growth and Social Capital in Italy. *Eastern Economic Journal*, *21*(3), 295–307.

Janasz, W., Kozioł-Nadolna, K. (2011). *Innowacje w organizacji*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.

Laurisz, N. (2018). Polityka społeczna. Od aksjologii do akceptacji społecznej. *Ekonomia Społeczna*, *2*, 82–89. https://doi.org/10.15678/ES.2018.2.10

Lubimow-Burzyńska, J. (2015). Proces tworzenia innowacji społecznych. W: J. Wyrwa (red.). *Innowacje społeczne w teorii i praktyce* (s. 72–93). Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.

Martin, R. J., Osberg, S. (2007). Social entrepreneurship: The case for a definition. *Stanford Social Innovation Review*, *5*(2), 28–39.

Mazzucato, M. (2017). *Przedsiębiorcze państwo. Obalić mit o relacji sektora publicznego i prywatnego*. Poznań: Wydawnictwo Ekonomiczne Heterodox.

Mikosik, S. (1993). *Teoria rozwoju gospodarczego Josepha A. Schumpetera*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Mises, L. von (2007). *Ludzkie działanie. Traktat o ekonomii*. Warszawa: Instytut Ludwiga von Misesa.

Morawski, W. (2001). *Socjologia ekonomiczna: Problemy, teoria, empiria*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Owsiak, S. (2017). *Finanse publiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Putnam, R. D. (2000). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. W: L. Crothers, C. Lockhart (red.). *Culture and Politics: A Reader* (s. 223–234). London: Palgrave Macmillan.

Stanisławski, R. P. (2017). *Open innovation a rozwój innowacyjny mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*. Łódź: Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej.

Stiglitz, J. (2012). *Globalizacja*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Wilkin, J. (2012). *Teoria wyboru publicznego. Główne nurty i zastosowania*. Warszawa: Scholar.

Informacje o autorach

Norbert Laurisz
ORCID: 0000-0003-2079-1041
Katedra Zarządzania Organizacjami Publicznymi
Kolegium Gospodarki i Administracji Publicznej
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków
e-mail: norbert.laurisz@uek.krakow.pl

Anna Stronczek
ORCID: 0000-0001-9343-936X
Katedra Ekonomii, Finansów i Zarządzania Środowiskiem
Wydział Zarządzania
AGH Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie
ul. Gramatyka 10, 30-067 Kraków
e-mail: astroncz@zarz.agh.edu.pl

Prawa autorskie i licencja / Copyright and License

Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0)
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed/pl

This work is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivetives International (CC BY-ND 4.0) License
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0

Wydane przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
Małopolska Szkoła Administracji Publicznej

Published by Cracow University of Economics – Krakow, Poland.
Małopolska School of Public Administration of the Cracow University of Economics

Sugerowane cytowanie:
Staszel, A. (2019). Innowacje społeczne Polski oraz szanse ich rozwoju na tle innych państw. W: N. Laurisz, A. Stronczek (red.). *Ekonomia Społeczna. Innowacje społeczne* (s. 13–21). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. https://doi.org/10.15678/ES.2019.1.02

Innowacje społeczne w Polsce oraz szanse ich rozwoju na tle innych państw

Alicja Staszel

Streszczenie: Innowacje społeczne są kwestią zainteresowania wszystkich państw rozwiniętych oraz tych, które dopiero się rozwijają. Władze państwa mają na celu dobro obywateli, dlatego starają się wprowadzać nowe rozwiązania, dzięki którym życie codziennie staje się prostsze. Aby nowe rozwiązanie można było uznać za innowację społeczną musi przejść ono przez wiele etapów i posiadać jej cechy charakterystyczne, które zostaną omówione w poniższym rozdziale. Celem opracowania jest zbadanie poziomu innowacji społecznych wdrażanych w Polsce oraz porównanie ich z innymi krajami. Metodą przeprowadzenia tego badania będzie przegląd literatury oraz analiz wykonanych przez Unię Europejską w tym zakresie. Każde państwo ma inny potencjał w zakresie wdrażania innowacji społecznych i w różnym stopniu go wykorzystuje. Rządzący powinni wspierać działania podmiotów, które wprowadzają takie pomysły, mając na uwadze dobro swojego kraju. W tym celu tworzone są różne programy, które pozwalają na uzyskanie wsparcia finansowego dla podmiotu, który pracuje nad innowacjami. Tworzone są one na poziomie krajowym, ale także ponadnarodowym (Unia Europejska). Przykłady tych programów (krajowych i unijnych) zostaną również opisane w poniższym tekście. Tekst pozwolił na sformułowanie wniosków dotyczących słabego poziomu rozwoju innowacji społecznych w Polsce, a także na ukazanie wielu szans, aby poziom ten znacznie poprawić.

Słowa kluczowe: innowacje; rozwój; czynniki rozwoju; poziom innowacji; programy społeczne
Kody JEL: O35, P35

Wprowadzenie

Innowacje społeczne to wykorzystanie zasobów, które ma się w posiadaniu w celu rozwiązania problemów określonej społeczności. Działania takie mają charakter społeczny, zatem skutkują zmianami, które są korzystne zarówno dla jednostki, jak i całego społeczeństwa. Wśród korzyści, jakie są generowane przez innowacje społeczne można wymienić fakt, że służą do wzmocnienia relacji społecznych, a często również tworzą nowe więzi i powiązania. Następuje też wzrost możliwości samorozwoju w społeczeństwach, które mogą nauczyć się lepszego sposobu na wykorzystywanie posiadanych zasobów (Szczepańska, 2017, s. 220).

Temat innowacji społecznych jest istotny dla każdego człowieka, ponieważ dotyczą one bezpośrednio jego życia codziennego. Ważną sprawą jest, aby państwo dążyło do jak najwyższego ich stopnia zaawansowania, mając na celu dobro wszystkich obywateli. W niniejszym rozdziale skupiono się na poziomie oraz rodzajach innowacji społecznych Polski na tle innych krajów oraz możliwościach rozwinięcia ich w jeszcze większym stopniu. Pozwoli to na ocenę jakości wdrażanych innowacji dla mieszkańców kraju, a także perspektyw ich przyszłego rozwoju.

Ulepszenia życia codziennego obywateli muszą posiadać charakterystyczne cechy, aby można je było nazwać „innowacjami społecznymi". Wtedy stwarzają możliwości dla społeczeństwa do efektywnego działania. Innowacje społeczne powinny (Kwaśnicki, 2014, s. 28):

– być czymś nowym,
– być funkcjonalne od pomysłu aż do realizacji,
– być skuteczne,
– spełniać potrzeby społeczne,
– przyczyniać się do poprawy zdolności do działania społeczeństwa.

Głównym celem wdrażania nowych rozwiązań powinno być dobro całego społeczeństwa, a przede wszystkim podniesienie jakości życia. Nie można odnieść się tutaj tylko do wąskich grup społecznych.

Proces planowania innowacji społecznych przypomina planowanie programów, które stosowane są w marketingu społecznym. Na rysunku (Rysunek 1) przedstawiono poszczególne etapy takiego planowania.

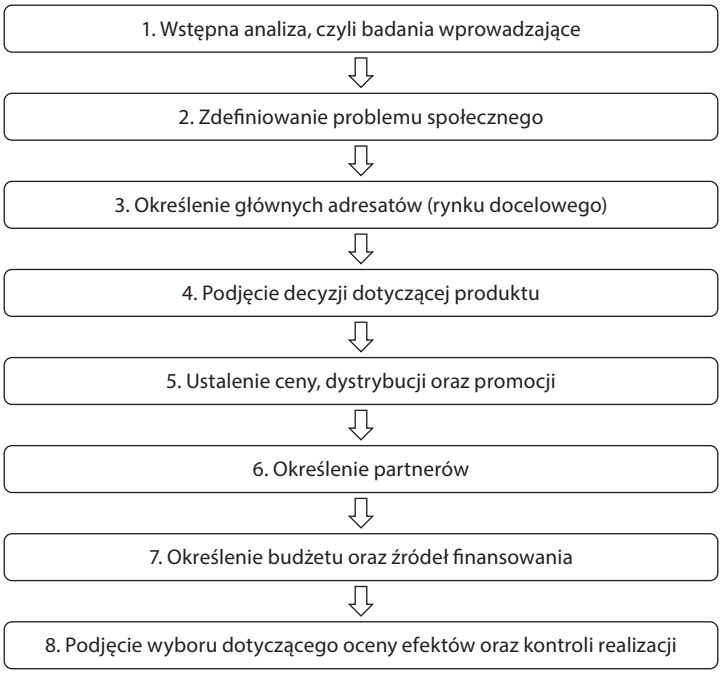

Rysunek 1. Planowanie innowacji społecznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: (Daszkiewicz, 2015, s. 2).

Najważniejszym etapem są badania wprowadzające, ponieważ umożliwiają one zdefiniowanie problemu społecznego. Aby wprowadzenie innowacji społecznych było efektywne, ten etap należy przeprowadzić ze szczególną starannością.

Według OECD innowacje społeczne to kategorie odnoszące się do koncepcji, pomysłów, strategii czy schematów organizacyjnych, które wprowadzane są w celu wzmocnienie roli społeczeństwa oraz poszerzenia jej, co jest odpowiedzią na pojawiające się potrzeby społeczne

różnego rodzaju. Można wśród nich wyróżnić: pojawienie się nowych produktów i usług, nowych modeli organizacyjnych, nowych form instytucjonalnych, nowych ról oraz funkcji oraz nowych mechanizmów zarządzania. Dobrobyt społeczny powinien być przede wszystkim celem wprowadzania tego typu innowacji, a nie tylko konsekwencją (OECD, 2011, s. 13). Rodzaje innowacji społecznych przedstawiono w tabeli (Tabela 1).

Tabela 1. Rodzaje innowacji społecznych

Rodzaj innowacji społecznych	Przykład
Nowy produkt	Pomoc dla osób z niepełnosprawnością (np. syntezatory głosu)
Nowa usługa	Bankowość mobilna
Nowy proces	*Crowdsourcing* – proces przekazywania zadań przez organizację do szerokiej grupy osób, często nawet bez ich identyfikacji
Nowe rynki	*Fair trade*
Nowe platformy	Nowy model opieki nad osobami niepełnosprawnymi intelektualnie, które znajdują się w „społecznej izolacji"
Nowe formy organizacyjne	Przedsiębiorstwa społeczne
Nowe modele biznesowe	Franczyza społeczna

Źródło: opracowanie własne na podstawie: (Wronka-Pośpiech, 2015, s. 129).

Innowacje społeczne dotyczą następujących obszarów (Nicholls i Murdock, 2012):

- transformacji społecznej (to przede wszystkim społeczeństwo obywatelskie w procesie przemian, jakie w nim zachodzą oraz ekonomia społeczna, a także przedsiębiorcy społeczni realizujący wzrost gospodarczy i integrację społeczną; biznes dotyczący zmian społecznych – społeczna odpowiedzialność biznesu; ważna jest także rola, jaką pełnią przedsiębiorstwa prowadzące kolejną falę innowacji oraz produktywności),
- model zarządzania organizacją (budowa strategii biznesowych, które obejmują zmiany w kapitale ludzkim, społecznym i instytucjonalnym, które poprawiają sprawność organizacyjną i konkurencyjność; restrukturyzacja organizacyjna, a także modernizacja stosunków przemysłowych i poprawa w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi),
- przedsiębiorczość społeczna (dotyczy rozwoju nowych oraz innowacyjnych sposobów na pokonywanie trudnych wyzwań społecznych za pomocą zaangażowania przedsiębiorców będących „wrażliwymi społecznie"; takie przedsiębiorstwa to przede wszystkim firmy posiadające cele społeczne i przekazujące swoje nadwyżki na tego typu przedsięwzięcia),
- rozwój nowych produktów, programów oraz usług (muszą one zaspokajać potrzeby społeczne; są to innowacje, które mają miejsce w sektorze publicznym, a także świadczone usługi publiczne w przedsiębiorstwach zaangażowanych społecznie oraz organizacjach społeczeństwa obywatelskiego; są to także środki redystrybucji w oszczędności budżetowe państwa dobrobytu),
- model zarządzania, wzmacniania pozycji oraz zwiększania zdolności instytucji społecznych (dotyczy poprawy wzajemnych relacji pomiędzy instytucjami społecznymi, poprawy umiejętności, kompetencji oraz kapitału społecznego pośród podmiotów życia społecznego, którzy zaangażowani są w rozwój oraz realizację strategii i programów społecznych oraz gospodarczych).

Unia Europejska wspiera rozwój innowacyjności poprzez wiele instrumentów finansowych, którymi są różnego rodzaju programy angażujące środki pieniężne w tego rodzaju inicjatywy. Wśród nich można wymienić (Kasprowicz i Murzyn, 2014, s. 139):

- Europejski Fundusz Społeczny,
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- Programu Unii Europejskiej na rzecz przemian i innowacji społecznych,
- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Horyzont 2020,
- Program ramowy na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw 2014–2020 COSME.

Istotną rolę we wprowadzaniu innowacji społecznych musi spełnić państwo, które powinno tworzyć optymalne warunki do wdrożenia nowych rozwiązań oraz zapewnić finansowanie takich inwestycji. Nowe rozwiązania są też finansowo wspierane przez podmioty, które je wdrażają. Wszystkie te podmioty tworzą pewną sieć, którą można nazwać „ekosystemem innowacji społecznych". Jej kreowanie w sposób aktywny należy do zadań rządu danego państwa (Dziembała, 2018, s. 151).

Innowacje społeczne w Polsce

Polska jest krajem rozwijającym się i posiada ogromny potencjał w zakresie innowacyjności, w tym innowacji społecznych. Jednak inną kwestią jest fakt, w jaki sposób wykorzystywane są te możliwości. W tym aspekcie nasz kraj nie osiąga dobrych wyników.

Na wykresie (Wykres 1) zaprezentowano sytuację Polski w zakresie innowacji w 2019 r. na tle innych państw.

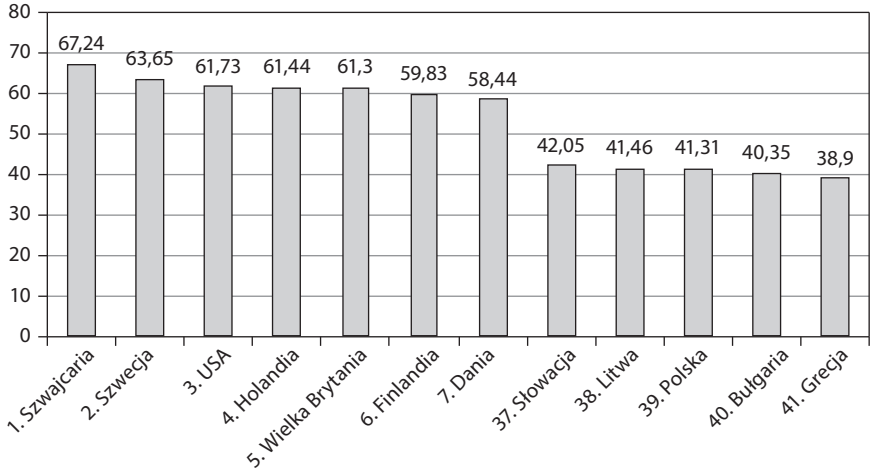

Wykres 1. Poziom innowacji w wybranych krajach w 2019 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: (Dutta i in., 2019).

Z powyższego wykresu można wywnioskować, że poziom polskich innowacji społecznych kształtuje się na niskim poziomie (41,31 punktów w skali 0–100). Większość krajów europej-

skich znajduje się na początku rankingu innowacyjności, natomiast nasze państwo zajmuje dopiero 39. miejsce. W czołówce innowacyjnych krajów znajduje się Szwajcaria, Szwecja oraz Stany Zjednoczone.

Na wykresie (Wykres 2) zaprezentowano poziom innowacji społecznych w wybranych krajach i w Polsce. Badania przeprowadzono w 2016 r.

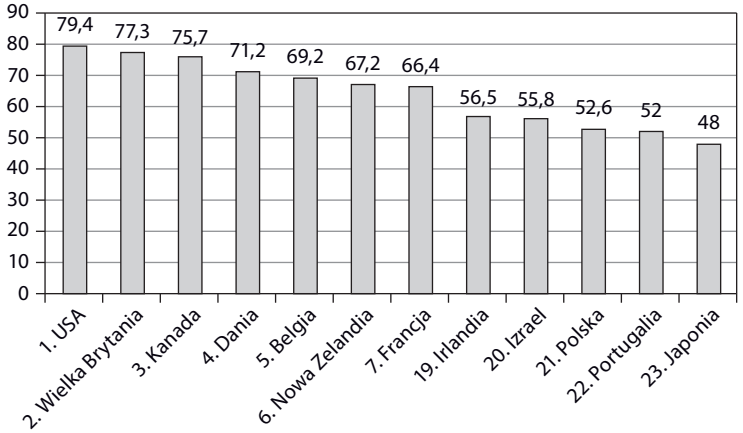

Wykres 2. Poziom innowacji społecznych w wybranych krajach w 2019 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: (Old Problems, 2016).

W przypadku innowacji społecznych sytuacja Polski jest nieco lepsza, ponieważ zajmuje ona 21. miejsce (52,60 punktów w skali 0–100). Jednakże należy zauważyć, że jest to wynik dużo niższy od liderów w tej kategorii, którymi są Stany Zjednoczone, Wielka Brytania czy Kanada. Nasz kraj ma zatem długą drogę przed sobą w kwestii rozwijania innowacji społecznych na rzecz swoich obywateli.

Wskaźnik innowacji społecznych obejmuje następujące 4 aspekty (Dziembała, 2018, s. 152):

- ramy instytucjonalne oraz polityczne,
- dostępność finansowania,
- przedsiębiorczość,
- społeczeństwo obywatelskie.

Pierwszy z nich obejmuje politykę państwa dotyczącą istnienia innowacji społecznych, badań na rzecz tych innowacji, warunków prawnych w jakich działają społeczne przedsiębiorstwa, a także efektywność wdrażania reguł prawnych oraz działania politycznego. Drugi aspekt dotyczy dostępności finansowania innowacji społecznych przez rząd, łatwości otrzymania kredytu oraz całkowitych wydatków publicznych na cele społeczne.

Każde z krajów posiada inny potencjał we wdrażaniu innowacji społecznych. Stany Zjednoczone są liderem w tej kwestii. W tym państwie ważna jest rola sektora prywatnego we wspieraniu działań na rzecz społeczeństwa, ale kluczową rolę przypisać należy rządowi federalnemu. W tym kraju powstał Fundusz Innowacji Społecznych (*Social Innovation Fund – SIF*), który łączy środki prywatne oraz publiczne. Jego działania skupiają się przede wszystkim na możliwościach gospodarczych kraju, rozwoju młodzieży i zdrowej przyszłości obywateli (Dziembała, 2018, s. 153–154).

Stany Zjednoczone są przykładem państwa, które znakomicie radzi sobie z wykorzystaniem swojego potencjału w zakresie wdrażania innowacji społecznych. Dobro obywateli jest jednym z ważniejszych celów dla rządu, dlatego tak mocno skupia on swoją uwagę na wprowadzaniu coraz to nowszych rozwiązań ułatwiających ich życie codzienne.

Szansa Polski na wykorzystanie potencjału w zakresie innowacji społecznych

Unia Europejska jest organizacją ponadnarodową, która chce pomóc krajom członkowskim w zakresie rozwijania innowacji społecznych. W tym celu tworzone są specjalne programy, o których wspomniano już wcześniej w tym rozdziale. *Strategia Europa 2020: Unia innowacji* zawiera istotne kwestie w zakresie wykorzystania innowacji w celu sprostania wszystkim wyzwaniom, przed jakimi stoi społeczeństwo. Pojawia się również wzmianka o europejskich partnerstwach innowacji, które mają służyć do rozwiązywania głównych problemów społecznych (Komisja Europejska, 2010).

W Polsce na rzecz innowacji społecznych również prowadzone są różne programy, m.in. wspierane przez Europejski Fundusz Społeczny poprzez Inicjatywę Wspólnotową Equal (lata 2004–2006). Rozwój działań na rzecz społeczeństwa finansowany był również przez Program Operacyjny Kapitał Ludzki (lata 2007–2013). Projekty te zawierały rozwiązania i narzędzia testowane w tych latach, a następnie rekomendowane do wykorzystywania na szeroką skalę (Wróblewska, 2016, s. 26).

Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL) skupiał się na różnorodnych obszarach społecznych. Wśród nich uwagę skupiono na poszczególnych zakresach:

1. Adaptacyjność. Celem była przede wszystkim poprawa przepływu informacji między przedsiębiorcami a naukowcami, wdrażanie projektów badawczo-rozwojowych, dopasowanie oferty naukowej dla uczących się, ułatwienie dostępu do wsparcia dla MŚP, zwiększenie poziomu wykorzystania potencjału pracowników w wieku 50+, zdobywanie lepszych kwalifikacji przez pracowników MŚP.

2. Edukacja. W tym zakresie główny cel to poprawa wyników uczniów w zakresie przedmiotów przyrodniczo-matematycznych, kreatywności uczniów, zdobycie informacji na temat potrzeb panujących na rynku pracy, poprawa sytuacji trudnej młodzieży oraz zwiększenie zainteresowania w tematyce kształcenia ustawicznego.

3. Zatrudnienie i integracja społeczna. Celem było zwiększenie skuteczności działania instytucji rynku pracy, stworzenie narzędzi, które mają na celu wsparcie osób o najtrudniejszej sytuacji na ryku pracy, odpowiednie przygotowanie absolwentów do radzenia sobie na rynku pracy oraz poprawa zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych.

4. Dobre rządzenie. W tym zakresie główne cele to poprawa efektywności oceniania skutków regulacji, podniesienie efektywności systemów zarządzania, zwiększenie profesjonalizacji usług społecznych.

Na lata 2014–2020 zaplanowano realizację nowego programu wspierającego innowacje społeczne w Polsce – Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020. Priorytetem dla tego programu są przede wszystkim innowacje społeczne, a także współpraca ponadnarodowa. Nowe rozwiązania, jakie zostaną zaplanowane w ramach tego programu, muszą być możliwe do zastosowania na terenie całego kraju. Główny cel zawarty w tym programie to „Zwiększenie wykorzystania innowacji społecznych na rzecz poprawy skuteczności wybranych aspektów polityk publicznych w obszarze oddziaływania Europejskiego Funduszu Spo-

łecznego". Nowe rozwiązania dotyczą przede wszystkim zatrudnienia i zdrowia. Przewidziane zostały dwa schematy wdrażania innowacji społecznych (Dziembała, 2018, s. 157):

Mikro-innowacje: w ich ramach znajdują się projekty grantowe, które związane są przede wszystkim z rozwijaniem pomysłów innowacyjnych od zalążka, testowaniem ich, podejmowaniem określonych działań, aby można było je włączyć do polityk, a w konsekwencji upowszechnić je w szerszym zakresie. Wspierane zostaną osoby indywidualne, małe grupy, które przedstawią pomysł innowacyjny. Są to tzw. inkubatorzy pomysłów.

Makro-innowacje: ich główny cel to wprowadzanie nowych pomysłów i zmian, zarówno do polityki, jak i do codziennego życia, poprzez podmioty, które posiadają ogromny potencjał – określa się ich jako *policy innovation*. Istotne w tym rodzaju innowacji jest zwracanie uwagi na rezultaty oraz na wprowadzanie zmian innowacyjnych, które były testowane. Jest to możliwość przedstawienia pomysłu o większym poziomie ryzyka, który jest nowatorski i doskonale wykorzystuje potencjał społeczny.

Program ten ma na celu również aktywizację podmiotów, które związane są z projektami innowacyjnymi objętymi wsparciem z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Polskie miasta a innowacje społeczne

Innowacje społeczne w miastach skutkują wzrostem komfortu życia na jego obszarze. Mieszkańcy miast coraz częściej biorą czynny udział w ich zarządzaniu, aby wspólnie tworzyć innowacyjne miasta przyszłości. Coraz częściej można obserwować powstawanie świetlic, kafejek internetowych, różnego rodzaju klubów (m.in. Klub Malucha, Klub Seniora, Klub Młodych). Takie miejsca zrzeszają konkretne grupy mieszkańców, którzy w miłej atmosferze spędzają wspólnie wolny czas. Jest to bardzo korzystne w przypadku samotnych starszych osób, które mają szansę z kimś porozmawiać czy zaprzyjaźnić się. Spotkania dla młodzieży mogą pomóc w ich rozwoju, polepszyć ich umiejętności nawiązywania kontaktów, rozwijać zainteresowania. W przypadku trudnej młodzieży może to pozytywnie wpłynąć na zmiany dokonujące się w ich życiu. Młode osoby mogą w ten sposób wzajemnie sobie pomagać w nauce oraz trudnych chwilach. Powstające świetlice umożliwiają małym dzieciom wspólną zabawę z rówieśnikami, co wpływa na ich rozwój oraz pomaga w zdobywaniu przyjaciół. Powstają zazwyczaj na jednym osiedlu i zrzeszają maluchów z okolicznych bloków.

Inną innowacją społeczną jest „bank czasu", którego działanie opiera się o wymianę wzajemnej pomocy wśród mieszkańców. Każda osoba posiada swoje konto i gdy pomoże komuś, poświęcając swój czas, na jej konto wpływają „dolarogodziny". Może nimi płacić w sytuacji, gdy pomoc będzie potrzebna tej właśnie osobie. Pomaga wtedy inny członek banku. Jest to pomoc przede wszystkim w: wyprowadzaniu psów, nauce, robieniu zakupów, naprawie sprzętów, czy opiece nad dziećmi lub osobami starszymi. Większość takich banków została założona przez organizacje pozarządowe.

Przykładem innowacji społecznych w miastach może być również kooperatywa spożywcza. W jej ramach mieszkańcom dostarczana jest żywność ekologiczna. Takie projekty często nazywane są rolnictwem wspieranym poprzez społeczność (RWS). Dostarczane produkty pochodzą od najbliższych ekologicznych rolników. Członkowie takiej kooperatywy wnoszą określoną składkę oraz organizują dostawę żywności, mają kontakt z dostawcami, a także weryfikują sposób uprawy oraz produkcji. W zamian otrzymują zdrową żywność w niskich cenach. Członkowie kooperatyw to zazwyczaj młodzi, wykształceni ludzie mieszkający w dużych miastach, którzy są świadomymi konsumentami zaangażowanymi społecznie.

Innowacją społeczną można nazwać również tzw. *carpooling*, czyli wzajemne podwożenie się. Jest to próba walki z ogromnym problemem polskich miast, jakim są korki. Inicjatywa ta łączy ze sobą osoby podróżujące w tym samym kierunku każdego dnia (do szkoły, do pracy). Zmniejsza to natężenie ruchu w mieście, korki, obniża koszty dojazdu oraz zmniejsza zanieczyszczenie powietrza, co jest teraz bardzo istotną kwestią w miastach.

Podsumowanie

Temat innowacji społecznych jest bliski każdemu pojedynczemu człowiekowi i dotyczy jego życia codziennego. Z tego powodu uważany jest za bardzo istotny w podjętym rozdziale oraz wielu innych pracach naukowych. Państwo powinno mieć na celu rozwijanie innowacji w jak największym stopniu, aby uprościć codzienne czynności każdego z nas. Polska pod tym względem wypada bardzo przeciętnie na tle innych krajów. Jako kraj rozwijający się, Polska posiada ogromny potencjał we wdrażaniu innowacyjnych rozwiązań służących społeczeństwu. Rządzący powinni mieć tego świadomość i dążyć do jeszcze większego ich rozwoju. Wspieranie innowacji społecznych łatwiejsze jest dzięki różnym programom społecznym prowadzonym m.in. przez Unię Europejską. Władze naszego kraju muszą zatem nauczyć się, jak z nich właściwie korzystać, aby poprawić swoją pozycję w rankingu najbardziej innowacyjnych państw. Powinny również zostać przeprowadzone badania, jakie potrzeby społeczne są zgłaszane obecnie przez obywateli kraju, a następnie decyzje władz powinny być dostosowane do tych potrzeb.

Literatura

Daszkiewicz, M. (2015). *Innowacje społeczne w kreowaniu atrakcyjności miast*. Wrocław: Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu.

Dutta, S., Lanvin, B., Wunsch-Vincent, S. (red.). (2019). *The Global Innovation Index*. Cornell University, INSEAD, WIPO. Pobrane z: www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report (dostęp: 25.05.2019).

Dziembała, M. (2018). Wspieranie innowacji społecznych na rzecz zapewnienia spójności – doświadczenia wybranych krajów. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, *55*, 149–161.

Kasprowicz, D., Murzyn, D. (2014). Innowacje społeczne – skuteczna odpowiedź na kryzys gospodarczy w Unii Europejskiej?. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, *28*, 129–143.

Komisja Europejska (2010). *Projekt przewodni strategii Europa 2020: Unia innowacji*. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, COM (2010) 546.

Kwaśnicki, W. (2014). Jak wspierać rozwój innowacji społecznych. W: A. Olejniczuk-Merta (red.). *Innowacje społeczne od idei do upowszechniania efektu* (s. 27–43). Warszawa: Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur.

Nicholls, A., Murdock, A. (2012). *Social innovation: blurring boundaries to reconfigure markets*. Hampshire-New York: Palgrave Macmillan, Handmill, Basinstoke.

OECD (2011). *Fostering Innovation to Address Social Challenges. Workshop Proceedings*. OECD Innovation Strategy.

Old Problems, New Solutions: Measuring the capacity for social innovation across the world (2016). The Economist Intelligence Unit. Pobrane z: www.essmart-global.com/wp-content/uploads/2016/12/2016.09.29-Economist-Social-Innovation-Index.pdf (dostęp: 25.05.2019).

Szczepańska, M. (2017). Innowacje społeczne w polskich miastach. W: A. Kaszkur, A. Laska (red.). *Innowacyjność w warunkach współczesnych miast* (s. 219–228). Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Wronka-Pośpiech, M. (2015). Innowacje społeczne – pojęcie i znaczenie. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, *212*, 124–136.

Wróblewska, A. (2016). Innowacje społeczne. Fundusze Europejskie w Polsce. *Biuletyn Informacyjny*, *39*, 26–27.

Polish social innovations and opportunities for their development in comparison to other countries

Summary: Social innovation gain interest in both developed and developing countries. To increase the well-being of the citizens, policy makers try to introduce new solutions, improving the quality of everyday life. Whether these solutions can be labelled social innovations, they need to undergo certain stages and meet specific criteria, which will be discussed in this chapter. The aim of the chapter is to evaluate the level of social innovation in Poland and to compare it with the levels in other European countries. The method used in this study is a review of literature as well as EU's analyses in this area. Each country has different potential in terms of introducing social innovations and uses that potential to a different degree. Authorities should support the activities of entities that introduce such ideas, taking the interests of the country into consideration. In order to achieve that, different financial support programs are launched. They are created on a national as well as supranational level (EU). Examples of such programs will be discussed in the chapter. The chapter will allow to formulate conclusions regarding the respectively low level of social innovation in Poland, as well as to present opportunities for enhanced growth in this area.

Keywords: innovations; development; development factors; level of innovation; social programs
JEL codes: O35, P35

Informacje o autorze

Alicja Staszel
Agencja Artystyczna GAP
ul. ks. bp. Wł. Bandurskiego 58/11, 30-050 Kraków
e-mail: ala.staszel96@gmail.com

Prawa autorskie i licencja / Copyright and License

Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0)
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed/pl

This work is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivetives International (CC BY-ND 4.0) License
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0

Wydane przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
Małopolska Szkoła Administracji Publicznej

Published by Cracow University of Economics – Krakow, Poland.
Małopolska School of Public Administration of the Cracow University of Economics

Sugerowane cytowanie:
Gaździcka, K. (2019). Identyfikacja efektów wprowadzenia innowacji społecznych oraz ich rola w rozwiązywaniu problemów stojących przed społeczeństwem. W: N. Laurisz, A. Stronczek (red.). *Ekonomia Społeczna. Innowacje społeczne* (s. 22–31). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. https://doi.org/10.15678/ES.2019.1.03

Identyfikacja efektów wprowadzenia innowacji społecznych oraz ich rola w rozwiązywaniu problemów stojących przed społeczeństwem

Kinga Gaździcka

Streszczenie: Niniejszy rozdział przedstawia zagadnienie dotyczące identyfikacji efektów wprowadzenia innowacji społecznych. W pierwszej części dokonano przeglądu literatury przedmiotu, która pozwoliła przybliżyć tematykę innowacji, a także wyjaśnić ich istotę. W dalszej części rozdziału skoncentrowano się na innowacyjności w zakresie rozwiązywania problemów stojących przed społeczeństwem. W szczególności zwrócono uwagę na wykorzystanie potencjału, jaki tkwi w społeczeństwie obywatelskim. Przedstawione zostały przykłady dobrych praktyk w tym obszarze, wdrożonych zarówno na poziomie lokalnym, krajowym, jak i międzynarodowy. Mogą one zostać wykorzystane do prowadzenia dalszych badań empirycznych.
Słowa kluczowe: innowacje; innowacje społeczne; społeczeństwo; ekonomia; problemy społeczne; instrumenty polityki społecznej
Kody JEL: O30, O35

Wprowadzenie

W dzisiejszych czasach w mediach pojawia się coraz więcej informacji dotyczących zwiększania się skali znaczenia innowacji społecznych oraz ich roli w rozwiązywaniu problemów stojących przed naszym społeczeństwem. Głównym celem niniejszej pracy była identyfikacja efektów wprowadzania innowacji społecznych. Podstawowym narzędziem badawczym, który przybliżył temat innowacji społecznych była literatura przedmiotu. Stanowiły ją m.in. artykuły w czasopismach, zeszyty naukowe, prace zbiorowe, fragmenty książek naukowych oraz publikacje fachowe i strony internetowe. Innowacje społeczne stanowią istotny element polityki innowacyjnej, odnoszący się do rozwiązywania problemów społecznych oraz tworzenia wartości w obszarach służących społeczeństwu. Współczesne podejście do problemu innowacji coraz wyraźniej akcentuje kontekst społeczny. Na podstawie analizy literatury przedmiotu oraz oficjalnych informacji ze źródeł Unii Europejskiej, wykazano i zidentyfikowano znaczenie innowacji społecznych oraz ich rolę w rozwiązywaniu problemów stojących przed społeczeństwem.

Występujące na świecie zmiany społeczno-gospodarcze niosą ze sobą coraz więcej problemów społecznych m.in.: bezrobocie, wykluczenie społeczne, narastające nierówności społeczne, starzejące się społeczeństwo, pogarszające się warunki życia. Obecnie ciągle wzrasta

zanieczyszczenie środowiska, które szkodliwie wpływa na zdrowie społeczeństwa. Rozwiązanie tych problemów nie jest obowiązkiem tylko i wyłącznie rządu oraz głowy państwa. Dużą rolę odgrywa zaangażowanie lokalnych społeczności, współpraca obywateli oraz opracowywanie innowacyjnych pomysłów rozwiązywania problemów. Innowacje odgrywają istotną rolę w rozwoju gospodarczym i społecznym, stanowią narzędzie wdrożenia nowych reform społecznym m.in. w obszarze aktywizacji zawodowej, pomocy społecznej.

Pojęcie i istota innowacji

Termin innowacyjność wywodzi się z języka łacińskiego, słowo *innovatio* oznacza odnowienie; *innovare* – odnawiać (Kopaliński, 2017 s. 16). Najogólniej innowacje można zdefiniować jako „wprowadzenie czegoś nowego". Do nauk ekonomicznych wprowadził je po raz pierwszy austriacki ekonomista Joseph Schumpeter. Traktował on innowację jako istotną zmianę funkcji produkcji, a także główny czynnik rozwoju gospodarczego. Ekonomista wyróżnił pięć przypadków innowacji (Schumpeter, 1960, s. 104):

– wprowadzenie na rynek nowatorskiego produktu, usługi;
– wdrożenie nowej metody produkcji niewypróbowanej w danej gałęzi przemysłu;
– otwarcie nowego rynku;
– pozyskanie nowego źródła surowców lub półfabrykatów;
– wdrożenie nowego sposobu organizacji danego przemysłu.

Innowacja oznacza dla Schumpetera wprowadzenie do praktyki nowego rozwiązania, nowość na skalę światową. Przede wszystkim skupia się na innowacjach technicznych i ich oddziaływaniu na gospodarkę. Badacz uważa, że jedynie pierwsze wdrożenie nowego rozwiązania można nazwać innowacją, natomiast jej rozprzestrzenianie definiuje jako imitację. Swoją koncepcję zawarł w triadzie Schumpetera (Wiśniewska, 2013, s. 11). Jeden z polskich ekonomistów – M. Kalecki – uważa innowację za nowość na skalę światową, która związana jest z rozwojem techniki, a także wprowadzaniem nowych produktów. Wdrażanie owych produktów wymaga nowych urządzeń, a także eksploatacji nowych źródeł surowców, a także nowych inwestycji związanych z produkcją i transportem (Kalecki, 1980, s. 352–353).

W literaturze ekonomicznej funkcjonuje kilka rodzajów innowacji, wśród nich wyróżniamy: techniczne, technologiczne, organizacyjne i społeczne. Innowacje techniczne dotyczą wszelkich zmian w parametrach maszyn i urządzeń, które dokonuje się poprzez wprowadzanie do nich nowych elementów, co wiąże się z ich ulepszaniem. Innowacje technologiczne pojmowane są jako zmiany w technologii procesu wytwórczego, dokonuje się ich poprzez wprowadzenie do niego nowych elementów lub całkowicie nowej technologii. Innowacje organizacyjne wyrażają zmiany schematu organizacyjnego podmiotu gospodarującego. Wynikają z całkowitej reorganizacji tego schematu lub zastąpieniu części starych elementów nowymi składnikami. Natomiast innowacje społeczne – rozumiane są jako zmiany zachodzące w strukturze społecznej ludności, we wzorach obyczajowych, kulturze narodu, postawach ludzkich. Wymienione powyżej rodzaje innowacji związane są z różnymi sferami życia, jednak nie są od siebie odrębne, funkcjonują obok siebie, uzupełniają się. Ich współzależność jest następstwem ścisłych powiązań różnych dziedzin nauki, np. nauk ekonomicznych i humanistycznych. „Innowacje w technice wytwarzania przyczyniają się do innowacji technologicznych dzięki modernizacji i unowocześnieniu bazy wytwórczej, która ma bezpośredni wpływ na technologię wytwarzania. Pociąga to za sobą potrzebę zmian w zakresie organizacji działań, a czasem także w dziedzinie struktur organizacyjnych przedsiębiorstwa i jednostek administracyjnych związa-

nych z innowacją. Efekty zmian organizacyjnych, technicznych i technologicznych wpływają z kolei na styl życia ludzi i ich obyczaje. Tworzą nową kulturę społeczną. Ta zaś, wraz z dalszym postępem w nauce i wiedzy, sprzyja powstawaniu nowych idei, pomysłów innowacyjnych, a także upowszechnianiu istniejących innowacji" (Olejniczuk-Merta, 2013, s. 24).

Geneza innowacji społecznych

W ujęciu społecznym oraz ekonomicznym R. Praszkiera i A. Nowaka (2012) innowacje społeczne zdefiniowano jako „nowe idee, które mają rację bytu" i „pozwalają na osiąganie celów społecznych", które odróżniają innowacje od ulepszeń. Innowacje społeczne to również tworzenie i wdrażanie nowych idei w zakresie organizowania działalności międzyludzkiej lub stosunków społecznych w celu osiągnięcia wspólnych celów. Mianem innowacji społecznych możemy określić nowe działania społeczne, mające na celu polepszenie jakości życia osób, narodów, całych społeczności. Owa nowość może wynikać z wprowadzania unikalnych rozwiązań, ale także z faktu wdrożenia już znanego rozwiązania, występującego w nowym kontekście społecznym. Za innowację społeczną uznaje się także popularyzowanie i upowszechnianie zmian innowacyjnych (Olejniczuk-Merta, 2013, s. 28). Zgodnie z definicją Narodowego Centrum Badań i Rozwoju innowacje społeczne to „rozwiązania, które równocześnie odpowiadają na zapotrzebowanie społeczne, jak i powodują trwałą zmianę w danych grupach społecznych. Te rozwiązania mogą wiązać się z innowacyjnymi produktami, usługami bądź procesami, które umożliwiają odmienne rozwiązywanie typowych problemów społecznych" (NCBiR, 2013).

Innowacje wpływają na powstanie oraz rozwój nowych technologii, rozwiązań oraz na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw. Zmienność otoczenia wymaga od podmiotów gospodarczych określonych działań m.in. podążania za oczekiwaniami klientów, a także odpowiedniej reakcji na zmiany społeczne. Ogólna definicja ukazuje innowacje społeczne jako „nowe rozwiązanie problemu społecznego, które jest bardziej wydajne, skuteczne, trwałe czy sprawiedliwe od istniejących rozwiązań, a korzyści z tej innowacji przypadają przede wszystkim społeczeństwu jako całości, a nie osobom prywatnym" (Phills i in., 2008). Na podstawie przytoczonej definicji można zatem identyfikować nowe rozwiązania jako innowacje społeczne. Innowacje powstają często przypadkiem jako wartość dodatkowa, wynikająca z rozwoju technologii. Stają się determinantami przemian społecznych, kulturowych, demograficznych. Czynnikiem wpływającym na tworzenie innowacji jest obserwacja rynków, a także procesów demograficznych, czy też postaw społecznych (Szymański, 2015, s. 9). M. Harris i D. Albury (2009) stwierdzają, że innowacja społeczna może być efektem działania sektora publicznego, prywatnego, non-profit, a także społeczności lokalnej oraz pojedynczych jednostek. Głównym celem innowacji społecznych jest skupienie się na podniesieniu jakości życia całego społeczeństwa, a nie tylko jego wybranych grup. Innowacje społeczne mają czasami charakter względny. Często to, co w jednym środowisku jest niczym niezwykłym, odtworzone w innym staje się innowacyjne. Innowacje powinny dotyczyć realnych potrzeb, a nie tylko pragnień. Powstają wokół problemów społecznych, więc często źródłem pomysłów są ludzie, a najczęściej ci, do których adresowana jest pomoc.

Ważnym aspektem strategii rozwoju Unii Europejskiej oraz jej krajów członkowskich jest wspieranie innowacji społecznych. Według Komisji Europejskiej innowacje społeczne oznaczają opracowywanie nowych pomysłów, usług i modeli w celu lepszego rozwiązywania problemów społecznych. Przejawiają się one także zachęcaniem podmiotów publicznych i prywatnych, w tym społeczeństwa obywatelskiego, do wnoszenia wkładu w poprawę usług

socjalnych. Według OECD innowacje społeczne „(…) nie odnoszą się do wprowadzenia nowych rodzajów produkcji lub wykorzystywania nowych rynków ze względu na ich wykorzystanie (dla zysku), ale ich głównym celem jest zaspokojenie nowych potrzeb, nie dostarczanych przez rynek (nawet jeśli rynki interweniują później) lub tworzenie nowych, bardziej satysfakcjonujących sposobów aktywizacji, dając ludziom miejsca pracy i zmieniając ich role w procesie produkcji" (Wronka-Pośpiech, 2015, s. 127–128).

W projekcie TEPSIE (*Theoretical, Empirical and Policy Foundations for Social Innovation in Europe*) poprzez innowacje społeczne rozumie się nowe rozwiązania, które mają na celu zaspokojenie potrzeb społecznych, a także doprowadzają do nowych lub ulepszonych zdolności sprawczych społeczeństwa oraz całkowitego wykorzystania posiadanych zasobów. Wronka-Pośpiech (2015) w swojej publikacji wybrała i zestawiła przykładowe typy innowacji społecznych na postawie TEPSIE:

- nowe produkty – technologie wspomagające ludzi niepełnosprawnych (np. syntezatory głosu);
- nowe usługi – mikrokredyty, bankowość mobilna;
- nowe procesy – model współpracy *peer-to-peer*, *crowdsourcing*;
- nowe rynki – *Fair Trade*, banki czasu;
- nowe platformy – nowe modele opieki nad osobami z niepełnosprawnością intelektualną i będącymi w „społecznej izolacji";
- nowe formy organizacyjne – przedsiębiorstwa społeczne;
- nowe modele biznesowe – franczyza społeczna, wykorzystanie strategii JIT (*just-in-time*) przy wyzwaniach społecznych.

Proces opracowywania innowacji społecznych można podzielić na sześć etapów. W literaturze przedmiotu najczęściej wykorzystywany jest ten opracowany przez Murraya, Caulier-Gricea i Mulgana. Autorzy zaznaczają, że etapy nie zawsze następują po sobie bezpośrednio, a pomiędzy nimi musi zachodzić sprzężenie zwrotne.

Pierwszy z nich stanowią „inspiracje" (*prompts*), które mają odniesienie do potrzeb społecznych, inspiracją mogą być problemy związane z kryzysem gospodarczym, klęski żywiołowe, lub zmiany demograficzne, np. starzenie się społeczeństwa, bezrobocie. Drugi etap – „propozycje" (*proposals*) zawiera pomysły dotyczące rozwiązywania problemów społecznych, pomysły te mogą pochodzić od społeczności lokalnej, obywateli. Pomocnym narzędziem służącym do gromadzenia pomysłów stanowi jedna z metod heurystycznych m.in. burza mózgów. W trzecim etapie zwanym „prototypem" (*prototyping*) zgromadzone pomysły podlegają ocenie. Otrzymuje się odpowiedź zwrotną wraz z informacją dotyczącą ich celowości i użyteczności. Czwarty etap – „utrzymanie" (*sustaining*) koncentruje się na metodach oceny innowacji. Dla pomysłów innowacyjnych, które zostały zaakceptowane, opracowywane są modele biznesowe. Modele, aby zapewnić stabilność, powinny uwzględniać stronę finansową i prawną przedsięwzięcia. Etap piąty – „skalowanie" (*scaling*) stanowi dyfuzję innowacji wśród społeczności, jego celem jest zwiększenie zasięgu i wpływu innowacji poprzez jej ekspansję. Ostatni etap – „zmiana systemowa" (*systemic change*) to wprowadzenie w życie nowych sposobów działania. Dotyczą one m.in. strategii, modeli biznesowych, przepisów prawnych, powołania do życia nowych organizacji. Inicjują trwałą zmianę społeczną będącą ostatecznym celem innowacji społecznych. Zmiany systemowe to innowacje społeczne, które doprowadziły do zmian w systemie edukacyjnym, zdrowotnym i wpłynęły pozytywnie na zachowania ludzi (Kroik i Skonieczny, 2014, s. 165–166). Aby innowacja mogła być uznana za innowację społeczną, powinna wyróżniać się atrybutami takimi jak: nowość (innowacje muszą stanowić

nowość w wybranej dziedzinie), pomysłowość (tylko nieliczne wynalazki stają się innowacjami, później mogą być inspiracją do nowych idei), skuteczność (wartością innowacji społecznej jest jej efektywność), spełnienie potrzeby społecznej (cechą innowacji społecznej jest realizacja potrzeby społecznej), zwiększenie aktywności społecznej do działania (proces innowacji powinien zwiększać aktywność społeczeństwa) (Wacławski, 2017, s. 459–460).

Przykłady innowacji społecznych

W Europie od 2013 r. organizowany jest Europejski konkurs na innowacje społeczne (*European Social Innovation Competition*) ku pamięci Diogo Vasconcelosa. Konkurs prowadzony jest przez Komisję Europejską we wszystkich krajach stowarzyszonych w ramach programu „Horyzont 2020". Swoją koncepcją zachęca wszystkich Europejczyków do znalezienia rozwiązań problemów dotykających nasze społeczeństwo. Konkurs skierowany jest do każdego, a jego celem jest wyszukanie i promocja najciekawszych pomysłów na innowacje społeczne oraz wsparcie najlepszych z nich w ich transformacji w konkretne projekty i rzeczywiste przedsięwzięcia. Główną nagrodą dla zwycięzcy jest 50 000 euro, a także wsparcie i realizacja projektu. W latach 2015–2017 konkurs był organizowany we współpracy z: NESTA, Fundacją Kennisland, Pracownią Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia", siecią ImpactHub, firmą Matter&Co (European Commission, 2019). Na oficjalnej stronie internetowej EUSIC (The *European Social Innovation Competition*) mamy dostęp do szeregu informacji dotyczących zasad przeprowadzenia konkursu, nagród, terminu zgłoszeń, a także szczegółów dotyczących poprzednich edycji konkursu. Każda edycja skupiała się na gromadzeniu pomysłów na rozwiązanie kluczowych problemów stojących przed naszym społeczeństwem:

- 2013 r.: *New forms of work local*, pierwsza edycja dotyczyła przełomowych pomysłów dotyczących nowych sposobów tworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy w Europie;
- 2014 r.: *The job challenge*, druga edycja została poświęcona pomysłom na tworzenie przełomowych rodzajów pracy w celu zaspokojenia potrzeb społecznych. Jeden ze zwycięskich pomysłów dotyczył zaangażowania kobiet niepełnosprawnych w szycie nowych projektów z lekko uszkodzonych materiałów;
- 2015 r.: *New ways to grow*, w tej edycji poszukiwano innowacji społecznych, które mogą przyczynić się do budowania fundamentów dla bardziej zrównoważonego i sprzyjającego społeczeństwu modelu wzrostu w Europie. Poszukiwano projektów demonstrujących nowe modele wzrostu ukierunkowane na lepszą jakość życia obywateli oraz działania rządu i przedsiębiorstw;
- 2016 r.: *Integrated futures*, pomysły na innowacje społeczne związane były z migrantami i uchodźcami. Głównie pozyskiwano rozwiązania zarówno w postaci konkretnych produktów, technologii, ale także usług czy modeli, które mogą wspomagać proces integracji imigrantów i uchodźców;
- 2017 r.: *Equality rebooted*, skupiono się na pomysłach dotyczących wyrównywania szans związanych z korzystaniem z nowych technologii, a także nad zastosowaniem narzędzi ICT w wyrównywaniu szans życiowych różnych grup społecznych;
- 2018 r.: *Re:Think*, w tej edycji poszukiwano rozwiązań angażujących młodych ludzi w lokalną gospodarkę: produktów, usług, rozwiązań biznesowych wzmacniających pozycję młodych na rynku pracy o stale zmieniającej się koniunkturze. W sposób szczególny wyróżniono działania promujące stałe i wartościowe zatrudnienie młodych osób, czyli dające szansę na rozwój zawodowy;

– 2019 r.: *Challenging plastic waste*, w tej edycji Europejski Konkurs Innowacji Społecznych poszukuje pomysłów i projektów, które ograniczają odpady i zaśmiecanie poprzez zmianę i ulepszenie istniejących procesów lub wprowadzenie zupełnie nowych produktów i inicjatyw. Innowacje te muszą zmniejszyć ilość tworzyw sztucznych lub zachęcić i umożliwić ponowne wykorzystanie i recykling odpadów z tworzyw sztucznych. Temat powinien dotyczyć jednego z przedstawionych obszarów: zmniejszenie zużycia jednorazowych produktów z tworzyw sztucznych, ponowne użycie i recykling istniejących odpadów z tworzyw sztucznych, postępowanie z nagromadzonymi odpadami z tworzyw sztucznych na składowiskach i w środowisku, zmiana zachowań konsumenckich, sprzedaży detalicznej i szerszych praktyk biznesowych w celu zmniejszenia ilości odpadów z tworzyw sztucznych i/lub zwiększenia recyklingu i ponownego użycia, wdrażania alternatywnych modeli biznesowych i optymalizacja łańcuchów dostaw w celu zmniejszenia ilości odpadów z tworzyw sztucznych i/lub zwiększenia recyklingu i ponownego użycia, opracowanie nowych materiałów nadających się do gospodarki o obiegu zamkniętym lub oferujących zrównoważone alternatywy dla tworzyw sztucznych na bazie paliw kopalnych.

Każda z edycji Europejskiego konkursu na innowacje społeczne wyłoniła innowacyjne pomysły, które zostały przekształcone w konkretne projekty, a następnie w rzeczywiste przedsięwzięcia biznesowe. Poprzez konkurs wsparte zostały kreatywne idee, które zmieniły sposób funkcjonowania i współdziałania europejskich gospodarek i społeczeństw.

Oprócz międzynarodowych innowacji społecznych pojawiają się lokalne, które pomagają w rozwiązaniu lokalnych problemów. Jedną z nich stanowi „Społeczne mapowanie przestrzeni", które polega na zaznaczeniu na wirtualnej mapie punktów (odzwierciedlających problemy) w przestrzeni (miasta, dzielnicy itd.). Problemy mogą dotyczyć na przykład uszkodzonej infrastruktury drogowej, niedziałającej sygnalizacji świetlnej. Każda osoba, która dostrzeże w swoim otoczeniu problem może przez stronę internetową zaznaczyć go na mapie i krótko opisać. Informacja ta od razu trafia do urzędników usprawniając ich pracę i angażując mieszkańców. W Polsce przykładem mapowania jest portal www.naprawmyto.pl, który umożliwia użytkownikom zgłaszanie zaobserwowanych problemów. Kategorie alertów dotyczą: infrastruktury, bezpieczeństwa, budynków, przyrody. Głównym zadaniem mapowania jest ułatwienie komunikacji pomiędzy mieszkańcami a samorządem, które pomaga wspólnie naprawiać otoczenie. Mieszkańcy mogą zaproponować wszelkiego rodzaju rozwiązania i mogą poczuć się bardziej związani ze swoim miastem, mając realny wpływ na jego rozwój i zmiany. Kolejnym przykładem lokalnej innowacji stanowi projekt „Lokalni badacze szukają błędów systemu pomocy socjalnej". Projekt powstał w Londynie i polegał na rekrutowaniu wśród lokalnej społeczności „badaczy społecznych". Badacze mieli dostęp do grup potrzebujących pomocy lub tych, których pomoc socjalna pomija. W ten sposób mogli poznać realne potrzeby odbiorców oraz wady istniejącego systemu pomocy. Efekty pracy pomagają zreformować pomoc socjalną oraz społeczną, a także sprzyjają aktywności mieszkańców (Kamocka, 2015).

Innowacje stały się odpowiedzią na liczne problemy i kryzysy społeczne zachodzące w Unii Europejskiej. Wymaga to podjęcia ryzyka i poszukiwania nowych sposobów, które pozwolą szybciej rozwiązywać problemy. Program Wiedza Edukacja Rozwój jest jednym ze źródeł finansowania innowacji społecznych w Polsce. Na jego cel przewidziano blisko 1 mld zł. Jeden z projektów innowacyjnych, które miały wpływ na nowe rozwiązania systemowe to „W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej". Powstał w celu zaangażowania społeczności lokalnej na rzecz wykorzystania instrumentów gospodarki społecznej w aktywizacji zawodowej grup zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy. Natomiast „Dzienna Mama" to projekt,

który miał na celu zainicjowanie zmiany w obszarze godzenia życia zawodowego z rodzinnym (Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2015). Dzienna Mama to osoba, która opiekuje się dziećmi kobiet pracujących. Musi przejść przez szereg badań psychologicznych i lekarskich, a także uczestniczyć w szkoleniach pedagogicznych i psychologicznych, które pomagają w opiece nad dziećmi. Program pomaga pracującym rodzicom, zwłaszcza kobietom, od których współczesny rynek pracy wymaga ciągłego podnoszenia kwalifikacji, wyjazdów na szkolenia, a także pracy w nadgodzinach. Projekt realizowany przy udziale środków Europejskiego Funduszu Społecznego, budżetu państwa i w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQAUL (*Usługa*…, 2007, s. 1).

„Banki czasu" to jedna z innowacji społecznych, której mechanizm opiera się na wzajemnej pomocy poprzez bezgotówkową wymianę usług. Każdy z uczestników posiada w banku konto, na które spływają „dolarogodziny" za każdą udzieloną pomoc. Gdy sami potrzebują pomocy mogą wykorzystać zgromadzone „fundusze" i zapłacić za usługę. Jednostkę płatniczą stanowią godziny. Banki zrzeszają członków o różnych umiejętnościach. Najczęściej oferowanymi usługami są: naprawa sprzętu, korepetycje, wyprowadzanie psów, opieka nad dziećmi, robienie zakupów. Banki czasu wspierane są przez fundusze unijne, za które m.in. przeprowadzane są szkolenia. Znaczna część banków czasu zakładana jest przez organizacje pozarządowe i opiera się na zasadzie sprawiedliwości społecznej (Szczepańska, 2017, s. 222).

Obecny rozwój technologii wpłynął na zwiększenie popularności handlu internetowego w Polsce. Coraz większa liczba Polaków (ponad 60%) korzysta z Internetu w domu. Wzrost popularności handlu internetowego, e-biznesu, e-administracji generuje potrzebę powstawania innowacyjnych rozwiązań ułatwiających lub polepszających jakość usług. W sektorze handlu internetowego użytkownicy wykorzystują innowacje w celu uzyskania korzyści w postaci poprawy jakości procesu zakupu. Poniżej zestawiono najpopularniejsze przykłady:

– serwis Groupon, który opiera się na dostarczaniu użytkownikom ofert promocyjnych na usługi i produkty. Największą korzyścią dla użytkowników są niższe ceny produktów w porównaniu do alternatywnych form sprzedaży. Zakupy grupowe są zarówno innowacją społeczną oraz marketingową;
– porównywarka cen, która umożliwia klientom uzyskanie zestawienia najlepszych i najtańszych ofert np. Skąpiec, Ceneo;
– innowacyjne formy płatności m.in. Mikropłatności SMS, elektroniczne portmonetki oraz szybkie przelewy zyskują popularność wśród e-klientów. Szybkie przelewy są łatwe w obsłudze oraz szybsze w realizacji niż te w klasycznej formie;
– logistyka handlu elektronicznego. Wśród dostaw od wielu lat najpopularniejszą firmą jest Poczta Polska, jednak ze względu na ograniczenia dotyczące godzin odbioru przesyłek opracowano nowe rozwiązanie. Firma In-post wprowadziła paczkomaty, czyli system automatycznych skrytek pocztowych służący do nadawania i odbierania przesyłek. Umożliwiają one odbiór przesyłek 24h na dobę. Największą zaletą jest liczba paczkomatów w całej Polsce oraz ich dogodna lokalizacja (Szymański, 2015, s. 11–15).

Przedstawione przykłady innowacji społecznych związanych z e-handlem ukazują, że stają się one coraz bardziej popularne w Polsce. Przedsiębiorstwa wprowadzając innowacje dostrzegają szanse pozyskania nowych klientów w celu zwiększenia swojej konkurencyjności. Innowacje społeczne umożliwiają e-klientom usprawnioną obsługę procesu zakupowego, natomiast sklepy internetowe kreują swój wizerunek jako nowoczesnej firmy.

W polskich miastach coraz większym problemem stają się korki, niewystarczająca liczba miejsc parkingowych, duże zanieczyszczenie powietrza, smog. Innowacyjnym rozwiązaniem

w tej kwestii stał się *carpooling*. Inicjatywa polegająca na kojarzeniu osób udających się w tym samym kierunku i zachęcaniu ich do wspólnej podróży jednym samochodem. Korzyścią owej usługi jest przede wszystkim ograniczenie natężenia ruchu kołowego, zmniejszającego jednocześnie korki oraz zanieczyszczenie środowiska. Działanie wspierane jest przez aplikacje mobilne m.in: carpooling, blablacar. Podobną innowacją są rowery miejskie oraz hulajnogi elektryczne. System ten polega na wypożyczaniu sprzętu, który staje się dogodnym sposobem transportu w zatłoczonych centrach miast. Niewielka opłata oraz ogólnodostępność sprzyja wzrostowi popularności powyższej innowacji (Szczepańska, 2017, s. 223–224).

Podsumowanie

W dzisiejszym coraz bardziej złożonym i zmiennym świecie, wraz z tempem rozwoju technologicznego wciąż rosną problemy społeczne. Ich rozwiązanie wymaga innowacyjnych pomysłów i zaangażowania wielu podmiotów. Innowacje społeczne to rozwiązanie, które w innowacyjny i skuteczny sposób zaspokaja potrzeby społeczne, rozwiązując problemy społeczne i zwiększając zdolność obywateli do działania. Znacząco wpływają na rozwój lokalny i regionalny. Są stosowane w takich obszarach jak: opieka zdrowotna, energia odnawialna, środowisko, poprawa życia biednych i wykluczonych. Innowacjami społecznymi mogą być: nowe produkty, usługi, procesy, rynki, modele biznesowe, formy organizacyjne. Innowacje społeczne przynoszą korzyści społeczności pod względem materialnym, społecznym, edukacyjnym i moralnym. Dzięki ich głównej funkcji rozwiązywania problemów społecznych umożliwiają lepsze wykorzystanie potencjału społeczeństwa obywatelskiego. W swoim zakresie obejmują różne poziomy życia społecznego, zarówno w skali lokalnej, jak i globalnej. W procesie ich powstawania oraz wdrożenia biorą udział twórcy oraz odbiorcy innowacji, przez co innowacje społeczne stają się działaniem zbiorowym. Zaangażowane są różne środowiska, więc twórcami innowacji społecznych są zarówno indywidualne podmioty, jak i grupy (Kruk, 2016, s. 85).

Rozdział ten miał na celu identyfikację efektów wprowadzenia innowacji społecznych. Jak można zauważyć, jest wyraźna siła i zakres oddziaływania innowacji społecznych oraz ich znacząca rola w rozwiązywaniu problemów stojących przed społeczeństwem. Przytoczona literatura wykazała, że wprowadzanie innowacji przynosi pozytywne efekty na całym świecie. W sytuacji pojawienia się kryzysu gospodarczego kraju oraz problemów społecznych, np. deficytu opieki nad osobami niepełnosprawnymi, zwiększonej migracji, innowacje społeczne sprzyjają tworzeniu przedsięwzięć i projektów, które stanowią rozwiązanie problemów określonego społeczeństwa. Wymaga to jednak postawy otwartości, bycia aktywnym podmiotem życia społecznego, a także zaangażowania i wychodzenia z własną inicjatywą członków społeczeństwa. Tylko zaangażowanie możliwie jak największej części mieszkańców danego kraju czy określonego regionu pozwoli stworzyć i wykorzystać innowacje społeczne w celu rozwiązania problemów stojących przed naszym społeczeństwem.

Literatura

European Commission (2015). *Social innovation*. Pobrane z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1022&langId=en (dostęp: 10.05.2019).

European Commission (2019). *2020 theme: Reimagine Fashion – changing behaviours for sustainable fashion*. Pobrane z: https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/policy/social/competition (dostęp: 12.05.2019).

Harris, M., Albury, D. (2009). *Why radical innovation is needed to reinvent public services for the recession and beyond: The innovation imperative*. London: The Lab Discussion Paper, NESTA.

Kalecki, M. (1980). *Kapitalizm. Dynamika gospodarcza*, t. 2. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne.

Kamocka, I. (2015). Innowacje społeczne w rozwiązywaniu problemów w miastach. Pobrane z: http://clubbingeurope.schuman.pl/pl/materialy/3339-innowacje-spoleczne-w-rozwiazywaniu-problemow-w-miastach (dostęp: 20.05.2019).

Kopaliński, W. (2007). *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Rytm.

Kroik, J., Skonieczny, J. (2014). Innowacja społeczna a społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa. Pobrane z: www.ptzp.org.pl/files/konferencje/kzz/artyk_pdf_2013/p014.pdf (dostęp: 15.05.2019).

Kruk, M.S. (2016). Innowacje społeczne odpowiedzią na lokalne problemy współczesnego społeczeństwa. Opuscula Sociologica, *2*(16), 75–88.

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (2015). *Innowacje społeczne w Polsce*. Warszawa: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej: www.power.gov.pl/strony/wiadomosci/innowacje-spoleczne-w-polsce (dostęp: 23.05.2019).

NCBiR (2013). *Program Innowacje Społeczne*. Warszawa: Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Pobrane z: www.ncbr.gov.pl/fileadmin/gfx/ncbir/userfiles/_public/programy_krajowe/innowacje_spoleczne/opis_programu_is_1.pdf (dostęp: 10.05.2019).

Olejniczuk-Merta, A. (2013). Innowacje społeczne. *Konsumpcja i Rozwój*, *1*(4), 24–28.

Phills Jr., J.A., Deiglmeier, K. and Miller, D.T. (2008) Rediscovering Social Innovation. *Stanford Social Innovation Review*, *6*(34), 34–43.

Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia" (2017). *Europejski konkurs na innowacje społeczne*. Pobrane z: https://stocznia.org.pl/projekty/europejski-konkurs-na-innowacje-spoleczne/ (dostęp: 15.05.2019).

Schumpeter, J.A. (1960). *Teoria rozwoju gospodarczego*. Warszawa: PWN.

Szczepańska, M. (2017). Innowacje społeczne w polskich miastach, W: A. Kaszkur, A. Laska. (red.). *Innowacyjność w warunkach współczesnych miast* (s. 222–224). Bydgoszcz: Wydawnictwo UKW.

Szymański, G. (2015). Innowacje społeczne w polskim sektorze e-commerce, W: M. Szczepańczyk (red.). *Innowacje społeczne w teorii i praktyce* (s. 8-17). Łódź: Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej.

Usługa „Dzienna mama" (2007). *Nowości Grudziądzkie*. Dodatek z dnia 24.04.2007. Pobrane z: www.equal.org.pl/download.php?Mod=biuro&FID=116 (dostęp: 15.05.2019).

Wacławski, Z. (2017). Rola innowacji społecznych w rozwoju regionu województwa lubelskiego – przykłady dobrych praktyk, *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, *50*, 459–460.

Wiśniewska, S. (2013). *Skuteczność niekomercyjnych instytucji otoczenia biznesu we wspieraniu innowacji marketingowych małych i średnich przedsiębiorstw*. Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

Wronka-Pośpiech, M. (2015). Innowacje społeczne – pojęcie i znaczenie. *Studia Ekonomiczne*, *212*, 124–136.

Identification of the effects of introducing social innovations and their role in solving problems facing society

Summary: This chapter is dedicated to the topic of effects of social innovation. The first part of the paper reviews the existing literature on the subject of innovation. The remaining part of the study focuses on the effectiveness of innovation in solving problems facing society. In particular, attention has been paid to exploiting the potential of civil society. The paper presents a selection of best practices in this area, implemented at local, national and international levels. The presented cases can serve as benchmarks for further empirical research.

Keywords: innovations; social innovation; society; economy; social problems; instruments social policy
JEL codes: O30, O35

Informacje o autorze

Kinga Gaździcka
Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej
ul. ks. bp. Wł. Bandurskiego 58/11, 30-050 Kraków
e-mail: kingaa.g@interia.pl

Prawa autorskie i licencja / Copyright and License

Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0) http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed/pl

This work is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivetives International (CC BY-ND 4.0) License http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0

Wydane przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
Małopolska Szkoła Administracji Publicznej

Published by Cracow University of Economics – Krakow, Poland.
Małopolska School of Public Administration of the Cracow University of Economics

Sugerowane cytowanie:
Markowicz, A. (2019). Innowacje społeczne jako determinanty rozwoju społeczności lokalnych. W: N. Laurisz, A. Stronczek (red.). *Ekonomia Społeczna. Innowacje społeczne* (s. 32–40). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. https://doi.org/10.15678/ES.2019.1.04

Innowacje społeczne jako determinanty rozwoju społeczności lokalnych

Adrianna Markowicz

Streszczenie: Zmiany zachodzące w społeczeństwie oraz gospodarce implikują powstawanie nowych metod rozwiązywania problemów oraz rozwoju. Siłą napędową stały się innowacje społeczne. W niniejszym rozdziale przedstawiono je jako determinanty rozwoju społeczeństwa partycypacyjnego, które istnieje dzięki udziałowi czterech aktorów. Dokonano przeglądu literatury oraz przykładów innowacji społecznych wdrażanych w Polsce i Europie. Poczynione rozważania pozwoliły na stwierdzenie, że innowacje społeczne mogą być determinantami rozwoju społeczności lokalnych, przeciwdziałają wykluczeniu społecznemu i niwelują nierówności.
Słowa kluczowe: innowacje społeczne; społeczeństwo partycypacyjne; rozwój; współpraca
Kody JEL: O30, O35

Wprowadzenie

W dzisiejszych czasach popularne stało się innowacyjne podejście do zarządzania, tworzenia prawa, gospodarki, rozwoju czy rozwiązywania problemów. Podejście to charakteryzuje się otwartością na nowe podmioty, których udział jest niezbędny do efektywnego zarządzania. W ramach współpracy administracji publicznej, obywateli, organizacji pozarządowych, ruchów obywatelskich, przedsiębiorstw, uczelni wyższych, powstają nowe formy partycypacji w rozwiązywaniu problemów, z którymi boryka się miasto (Morawska-Jancelewicz, 2016). Źródłem takiej zmiany kierunku myślenia są liczne procesy, które wcześniej nie miały tak dużej skali, dynamiki rozwoju i wpływu na społeczeństwo. Wspomniane procesy obejmują kilka aspektów, które obecnie kształtują społeczność i porządek gospodarczy; są to zmiany klimatu, rozwój technologii, przeobrażenia demograficzne, nierówności oraz wykluczenie społeczne (Marszowski, 2019). Wyżej wymieni aktorzy życia publicznego poprzez swoje inicjatywy zwracają uwagę na problemy oraz stanowią zachętę do podejmowania kroków naprawczych. Organizują debaty, konsultacje społeczne, wpływają na tworzenie polityk publicznych przez władze miast. Ważnym elementem przemian w mieście staje się społeczeństwo obywatelskie oparte na zasadach solidarności społecznej i pomocniczości, które stanowią część aktywnej polityki społecznej (Karwińska, 2008).

Celem niniejszego rozdziału jest przedstawienie znaczenia innowacji społecznych w rozwoju miast i społeczności lokalnych. Przeprowadzony przegląd literatury oraz analiza wybranych innowacji w miastach europejskich, a także rozwój inicjatyw oddolnych oraz wzrost ich znaczenia, pozwoliły na postawienie tezy, że innowacje społeczne wpływają na swoje otocze-

nie w pozytywny sposób, przyczyniając się do rozwiązywania problemów społecznych, jak również wpływają na atrakcyjność miast oraz podnoszenie komfortu życia.

Innowacje społeczne – ujęcie definicyjne

Ogólnie ujmując, innowacje społeczne są to działania, które przyczyniają się całemu społeczeństwu a nie jedynie jednostkom. Według OECD, innowacje społeczne poszukują nowych odpowiedzi na problemy społeczne poprzez: (I) identyfikację oraz dostarczanie nowych usług, które poprawiają jakość życia jednostki i społeczności; (II) identyfikację i wdrażanie nowych procesów integracji rynku pracy, (III) procesy integracji rynku, (IV) nowe kompetencje, (V) nowe miejsca pracy i nowe formy uczestnictwa jako różnorodne elementy, które przyczyniają się do poprawy pozycji osób na rynku pracy. Innowacje społeczne można zatem postrzegać jako zajmujące się dobrobytem jednostki i społeczności. Elementy tego dobrobytu są związane z jakością życia i działaniem (OECD, 2011). Czym zatem różni się innowacja społeczna od innych innowacji? Zasadnicza różnica tkwi w celu tworzenia innowacji. W innowacji społecznej chodzi przede wszystkim o zaspokojenie nowych potrzeb, których rynek nie przewidział i nie jest w stanie zaspokoić. Jak sama nazwa wskazuje, taka innowacja ma służyć ludziom, np. może przyczyniać się do tworzenia bardziej satysfakcjonujących miejsc pracy (OECD, 2011). W „Przewodniku po innowacjach społecznych" Komisja Europejska definiuje je jako: rozwój i wdrażanie nowych pomysłów (produktów, usług i modeli) w celu zaspokojenia potrzeb społecznych oraz tworzenia nowych relacji społecznych i współpracy. Mają one na celu poprawę samopoczucia ludzi. Są to innowacje, które są nie tylko dobre dla społeczeństwa, ale także wzmacniają zdolność jednostek do działania. Dużą rolę odgrywa pomysłowość obywateli, organizacja społeczeństwa obywatelskiego, społeczności lokalnych, przedsiębiorstw. Są okazją zarówno dla sektora publicznego, jak i dla prywatnego (lepsze zaspokajanie indywidualnych i zbiorowych aspiracji poprzez produkty i usługi) (European Comission, 2013).

Tabela 1. Typy innowacji społecznych

Typ innowacji społecznej	Przykłady
Nowe produkty	technologie wspomagające ludzi niepełnosprawnych (np. syntezatory głosu)
Nowe usługi	mikrokredyty, bankowość mobilna (np. M-PESA w Kenii). M-PESA to system płatniczy (M oznacza mobilność, a PESA to w języku suahili pieniądz), którego ideą jest zapewnienie dostępu do podstawowych usług bankowych bez udziału banku. Wprowadzenie systemu pozwoliło na świadczenie usług finansowych w Kenii, gdzie tylko 10% osób ma dostęp do tradycyjnych usług bankowych
Nowe procesy	model współpracy *peer-to-peer*, *crowdsourcing*
Nowe rynki	*Fair Trade*, banki czasu
Nowe platformy	nowe modele opieki nad osobami z niepełnosprawnością intelektualną i będącymi w „społecznej izolacji" (np. Tyze.com). Internetowy serwis społecznościowy Tyze.com umożliwia współpracę wszystkich osób, które opiekują się niepełnosprawnym: krewnych, przyjaciół, lekarzy, pracowników opieki społecznej, wolontariuszy
Nowe formy organizacyjne	przedsiębiorstwa społeczne
Nowe modele biznesowe	franczyza społeczna, wykorzystanie strategii JIT (*just-in-time*) przy wyzwaniach społecznych

Źródło: (The Young Foundation, 2013, s. 25).

D. Moroń dzieli definicję innowacji społecznych według trzech typów (Moroń, 2017, s. 69, 70):

- Innowacje społeczne jako innowacje inne niż technologiczne – do tego typu zaliczamy nowe lub ulepszone rozwiązania organizacyjne skoncentrowane na zarządzaniu, tworzeniu sieci, rozwijaniu umiejętności, a także marketingu.
- Innowacje społeczne jako część innowacji technologicznych – innowacje technologiczne traktowane są jako narzędzie postępu technologicznego, natomiast innowacje społeczne jako czynnik umożliwiający ich wdrożenie; podobnie jak w poprzednim typie są to innowacje organizacyjne, marketingowe (te, w których czynnik ludzki ma znaczenie).
- Innowacje społeczne jako niezależne praktyki społeczne – wyraźne rozróżnienie innowacji społecznych i technologicznych. W tym podejściu innowacje społeczne to odrębne i nowe rozwiązania, które mogą być realizowane nie tylko przez przedsiębiorstwa, ale także przez sektor publiczny i organizacje non-profit.

Powyższy podział rozpoczyna się na wąskim spojrzeniu na innowacje prezentowanym przez np. Johnstona, a kończy na szerokim ich ujęciu postulowanym przez Myers i Marquis. Johnston ujmuje innowacje społeczne jako „zmiany w produkcji, odnoszące się zarówno do pierwszej partii produktu, jak i do przypadków, kiedy zmiany przenikają do innych firm, przemysłów, krajów". Z kolei Myers i Marquis rozumieją je jako „złożony proces przebiegający od koncepcji, nowej idei do rozwiązania problemu, a następnie do bieżącego wykorzystania ekonomicznych i społecznych zalet nowego" (Olejniczuk-Merta, 2013, s. 22).

Innowacje społeczne jako determinanty rozwoju społeczeństwa partycypacyjnego

Realizowanie innowacji społecznych odbywa się za pomocą modelu poczwórnej helisy, ponieważ powstają one podczas współpracy trzech sektorów: publicznego, prywatnego i tzw. „trzeciego sektora", a ich działania wspierane są przez czwartego aktora – osoby indywidualne (BEPA, 2011).

Wypracowanie innowacji jest możliwe dzięki współpracy i wzajemnemu słuchaniu swoich potrzeb. Innowacje społeczne tworzone są przede wszystkim dla poprawy życia i funkcjonowania mieszkańców. Dlatego nieodłącznym elementem tworzenia innowacji jest partycypacja społeczna. Ludzie powinni komunikować władzy jakie mają potrzeby, a władza powinna im tę komunikację umożliwić. Dwustronność komunikacji zapewnia umożliwienie zgłaszania uwag i wymiany poglądów na różnych etapach rozwoju i wdrażania rozwiązań. Na barkach władz miast spoczywa także informowanie mieszkańców na temat prowadzonych działań oraz ich wpływu na atrakcyjność miasta. Miasto powinno przekazać obywatelom, dlaczego działania innowacyjne są ważne i dlaczego warto się nimi zainteresować. Zrozumienie przez nich tych działań ma znaczący wpływ na powodzenie wprowadzenia innowacji, wewnętrznego poparcia dla społecznych inicjatyw oraz ich zewnętrznego odbioru (Daszkiewicz, 2015). Partycypacja obywatelska polega na możliwości zabierania głosu oraz uczestniczenia mieszkańców w działaniach i decyzjach dotyczących rozwoju. Taka aktywność społeczeństwa przynosi korzyści, zarówno dla nich samych, jak i dla otoczenia, w którym się znajdują; pomocna jest także władzom lokalnym. Pozytywnymi skutkami tego zjawiska jest np. integracja społeczności lokalnej oraz realizacja ich celów, samorealizacja jednostek, zwiększenie ich poczucia własnej wartości, wykorzystanie potencjału, nakierowanie władz na problemy społeczne, podpowiedzenie im czego mieszkańcy oczekują i w jaki sposób powinno być to zrealizowane. To znaczy, że partycypacja społeczna wiąże się z wykorzystaniem wiedzy mieszkańców, idei, koncepcji, wizji

i pomysłów. Ich zaangażowanie pomaga w wyszukiwaniu i precyzowaniu zagadnień społecznych, które – po nadaniu im priorytetów – pozwolą na przygotowanie odpowiedzialnych i skutecznych programów (Daszkiewicz, 2015). Samorząd lokalny powinien spełniać jednocześnie trzy role: koordynatora, reżysera oraz aktora, aby móc skutecznie wdrażać kooperację w usługach, które świadczy obywatelom.

Opisana wcześniej przeze mnie współpraca władz ze społeczeństwem nazywana jest demokracją deliberatywną, dzięki której władze lokalne stają się siłą napędowego rozwoju, a obywatele mają szansę wyrażania swojego zdania (Kidyba i Makowski, 2018). Ten rodzaj demokracji różni się od demokracji bezpośredniej w pierwszej kolejności sposobem prowadzenia dyskusji. W demokracji deliberatywnej władza lokalna jest konfrontowana z mieszkańcami. Następuje dynamiczna debata, argumenty często też te kontrowersyjne, emocje, a to wszystko przy bezpośrednim spotkaniu polityka z problemami obywateli, a nie jedynie poprzez wyrażanie poparcia lub nie podczas głosowania w wyborach (Konopelko, 2011). Formy partycypacji jakie wymieniają M. Kidyba oraz Ł. Makowski to m.in.:

– sondaż deliberatywny,
– panele obywatelskie,
– wspólnotowe grupy problemowe,
– konferencje konsensusu lub obywatelskie,
– otwarta przestrzeń,
– demokracja elektroniczna np. debaty internetowe,
– zaangażowanie młodzieży w życie wspólnot,
– uczestnictwo w budżecie partycypacyjnym,
– lokalne fora przysięgłych,
– możliwość odwołania urzędnika,
– parlament obywatelski.

Podsumowując, rolę władzy można podzielić na trzy obszary: wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań świadczenia usług publicznych, umożliwienie obywatelom partycypacyjnego uczestnictwa w rządzeniu, a także tworzenie warunków do aktywności innowacyjnej pozostałych sektorów. Przykład działalności innowacyjnej sektora publicznego przedstawiony zostanie w dalszej części rozdziału.

Wydawać by się mogło, że przedsiębiorstwa nie mają narzędzi do wprowadzania innowacji społecznych, że są zainteresowane własnym rozwojem oraz innowacjami technologicznymi. Lecz, oprócz angażowania się w tworzenie innowacji społecznych poprzez ich finansowanie, sektor prywatny również może wprowadzać innowacje społeczne poprzez realizację społecznej odpowiedzialności biznesu (ang. *Corporate Social Responsibility*, CSR) (Szul, 2017). Dzięki posiadaniu kapitału ludzkiego, wiedzy, umiejętności i doświadczenia, sektor prywatny może mieć znaczący wpływ na kreowanie innowacji. Mając świadomość o ogromnym wpływie firm na środowisko i społeczeństwo lokalne mogą wprowadzać takie produkty, usługi i procesy, które będą odpowiadały na obecne wyzwania oraz wpływały na rozwiązywanie problemów. Determinanty wdrażania innowacji społecznych dla przedsiębiorstw to: zwiększenie świadomości firm i świadomości konsumentów, ograniczone zasoby naturalne, które są czynnikiem zachęcającym do produkcji i korzystania z energii alternatywnej, wysoko rozwinięta technologia, która umożliwia wprowadzanie nowych rozwiązań, a także nowe rynki w krajach rozwijających się (Bisgaard, 2009). Przedsiębiorstwa posiadają dużą wiedzę w zakresie wprowadzania innowacji biznesowych, zatrudniają specjalistów i są bogate w doświadczenie. To sprawia, że mogą być dobrymi partnerami we wprowadzaniu innowacji społecznych, pod warunkiem, że

będą chciały uczyć się współpracy z innymi podmiotami i poznawać potrzeby swoich odbiorców. To nowe podejście sektora prywatnego do innowacji sprawiło, że zaczęły powstawać przedsiębiorstwa społeczne. Przedsiębiorczość społeczna to działalność prowadzona w celu rozwiązywania problemów społecznych. Od tradycyjnej działalności komercyjnej odróżnia ją podstawowy cel, którym nie jest wynik finansowy i maksymalizacja zysku, lecz poprawa warunków bytu społeczeństwa. Od organizacji pozarządowych odróżnia ją samowystarczalność finansowa, którą zapewnia własna działalność gospodarcza.

Organizacje pozarządowe, czyli tzw. trzeci sektor, podejmują się głównie innowacji społecznych, które mają na celu zmniejszanie nierówności społecznych, zapobiegają wykluczeniu społecznemu, walczą o prawa mniejszości (Zajda, 2018). Angażują się również w komunikowanie władzy aktualnych potrzeb społeczeństwa. Przykłady innowacji organizacji pozarządowych również przedstawiam w dalszej części pracy.

Przegląd innowacji społecznych w Polsce i Europie

Innowacje społeczne mogą wpływać na wiele dziedzin życia społecznego. Autorzy wskazują na: edukację, ochronę środowiska, kulturę, promowanie zmian społecznych, np. zmniejszenie przemocy wobec kobiet, pomoc bezdomnym mającym zaburzenia psychiczne. Na przykład w dziedzinie oświaty innowacje mogą być impulsem do dostosowywania wiedzy do lepszego zaspokojenia potrzeb społecznych, np. networking nauczycieli ma wpływ na skuteczne wdrażanie nowych metod nauczania (Wronka-Pośpiech, 2015).

Europejska organizacja EUROCITIES co roku przyznaje nagrody w konkursie *„Living cities – sustainable urban growth and quality of life"*, które są wyrazem uznania dla wybitnych osiągnięć członków organizacji w zakresie realizacji lokalnych działań lub praktyk, które poprawiają jakość życia obywateli. Spośród polskich miast do tej organizacji należą: Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Lublin, Łódź, Poznań, Rzeszów, Warszawa i Wrocław. Nagrody przyznawane są następujących w kategoriach (Morawska-Jancelewicz, 2016):

- Współpraca – projekty nakierowane przede wszystkim na oryginalne rozwiązania służące powstaniu nowych i lepszych miejsc pracy;
- Innowacje – projekty inspirowane przez obywateli w obszarze lepszego transportu publicznego oraz poprawy jakości powietrza w miastach;
- Partycypacja – projekty rozwijające nowe modele współpracy pomiędzy władzami lokalnymi, biznesem i organizacjami społecznymi, w celu zwiększenia jakości inwestycji w rozwój miast.

W 2018 roku nagrody zdobyły: angielskie Leeds, słoweńska Lublana oraz finlandzkie Olulu[1].

Leeds2013 to pięcioletni program inwestycji kulturalnych, którego zwieńczeniem jest całoroczny festiwal sztuki. Program wykorzystuje współpracę w całym mieście, przekształcając krajobraz kulturowy i gospodarkę miasta za pomocą kultury i kreatywności. Miasto przyjmuje podejście oparte na włączeniu społecznym i partnerskim, poprzez współtworzenie propozycji kulturalnych z ludźmi z najbardziej potrzebujących obszarów oraz pogłębianie swoich powiązań europejskich i międzynarodowych. Ten ostatni cel doprowadził do organizacji jednego z najpopularniejszych wydarzeń kulturalnych w mieście: wyścigu rowerowego *Tour De Yorkshire*. *Tour De Yorkshire* to wieloetapowy wyścig kolarski, rozgrywany w Wielkiej Brytanii

[1] Studia przypadków zostały opisane na podstawie informacji zawartych na stronie internetowej EUROCITIES awards 2019.

w Yorkshire od 2015 r., a od 2018 r. kończy się właśnie w Leeds. W konkursie EUROCITIES miasto zdobyło pierwsze miejsce w kategorii współpraca.

RogLab – kreatywne centrum w Lublanie, zwycięzca w kategorii innowacje. Po zamknięciu większości zakładów produkcyjnych, Lublana założyła RogLab jako mini model swoich planów rewitalizacji dziedzictwa przemysłowego miasta, koncentrując się na projektowaniu, architekturze i sztukach wizualnych. RogLab z siedzibą w starym przemysłowym kontenerze, łączy i wspiera małych przedsiębiorców, indywidualnych twórców, firmy, organizacje pozarządowe oraz instytucje edukacyjne, kulturalne i badawcze. Lokalni partnerzy – do tej pory ponad 34 – dzielą się sprzętem mechanicznym, przestrzenią produkcyjną, doświadczeniami, umiejętnościami i know-how w celu opracowywania innowacji i dzieł sztuki oraz uczestniczenia w programach lokalnych muzeów i szkół. Projekty z partnerami międzynarodowymi obejmują współtworzenie prototypów dotyczących wyzwań miejskich i opracowanie mobilnego laboratorium produkcyjnego, które rozszerza zasięg RogLab na odległe części kraju. RogLab prowadzi m.in.: szkolenia – np. z indywidualnego stosowania frezarek CNC; warsztaty – np. modelowania 3D; zajęcia dla dzieci promujące wykorzystywanie nowoczesnych technologii. Co ważne, laboratorium RogLab jest publiczne i zapewnia twórcom w każdym wieku dostęp do narzędzi produkcyjnych.

W kategorii partycypacja zwyciężyło Olulu – miasto w zachodniej Finlandii. Olulu stworzyło miejskie wyzwanie pt. CHAOS. Jest to konkurs, który ma na celu sprawienie, aby miasto stało się bardziej przyjazne dla młodych mieszkańców, ponieważ Olulu ma jeden z najwyższych odsetków młodych ludzi spośród wszystkich miast europejskich, a równocześnie bezrobocie wśród młodych ludzi sięga 20%. Miasto jest także mniej atrakcyjne od tych, które znajdują się w centrum państwa. Te cechy sprawiły, że powstało wyzwanie CHAOS. Świadoma potrzeby większego zaangażowania młodych ludzi w życie miasta, gmina chciała znaleźć sposób na ich zaangażowanie i zmotywowanie poprzez bardziej zróżnicowaną kulturę miejską, która dałaby im nowe doświadczenia i zainteresowania. Poprzez CHAOS władze wzywają obywateli do przedstawienia pomysłów, które mogliby wdrożyć przy pomocy lokalnej organizacji pozarządowej i finansowania w wysokości 20 000 euro. Konkurs polega na tym, że jury składające się z mieszkańców i przedstawicieli miasta wybiera najlepsze propozycje. Miasto ściśle współpracuje z projektami pilotażowymi, doradzając i monitorując ich postępy. Uznając, że konwencjonalne techniki oceny nie wywołałyby oczekiwanego przez miasto wpływu projektu, metoda CHAOS wykorzystuje dziewięć wskaźników do oceny korzyści dla uczestników i społeczeństwa. Należą do nich wskaźniki: zmiany poziomu zaufania, rozwiązywania problemów, samooceny, umiejętności społecznych i zaangażowania na rzecz społeczeństwa.

W Krakowie w 2017 r. w ramach Małopolskiego Inkubatora Innowacji Społecznych powstał konkurs na dofinansowanie innowacyjnych rozwiązań mających poprawić i zwiększyć skuteczność usług opiekuńczych na rzecz osób zależnych – szczególnie tych świadczonych na poziomie lokalnych społeczności. Projekt realizowany jest przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie oraz dofinansowany ze środków Unii Europejskiej (Europejski Fundusz Społeczny) w ramach IV Osi Priorytetowej Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (ROPS, b.d.-a). W 2019 r. projekt zostanie zakończony – wybrano 9 innowacji, które zostaną upowszechnione. Jedną z nich jest ścieżka moto-sensoryczna – projekt architektoniczno-urbanistyczny umożliwiający realizowanie rehabilitacji przy okazji wykonywania codziennych aktywności. Projekt przeznaczony jest do użytku przede wszystkim przez osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnościami ruchowymi. Ma on na celu oswajanie tych osób z przestrze-

nią miejską, które przez swoją obniżoną sprawność doznają lęków i nie chcą korzystać z przestrzeni publicznych (ROPS, b.d.-b).

Dzienny opiekun to innowacja z zakresu polityki rodzinnej. Instytucja dziennego opiekuna została wprowadzona w Polsce w 2011 r. wraz z kompleksową reformą systemu opieki nad dziećmi do lat 3. Zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do 3 lat (Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r.), opieka ta może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. Dziennym opiekunem jest osoba fizyczna, zatrudniona przez gminę, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej na podstawie umowy o pracę albo umowy o świadczenie usług, opiekująca się maksymalnie pięciorgiem dzieci w wieku od 20 tygodni do 3 lat (maksymalnie do 4 lat) (Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r.). Potrzeba opieki nad najmniejszymi dziećmi w Polsce jest ogromna. Mimo że w ostatnich latach osiągnęliśmy wzrost wskaźnika tzw. „użłobkowienia" – stosunek liczby wszystkich dzieci objętych opieką w żłobkach/oddziałach żłobkowych oraz klubach dziecięcych do liczby dzieci w grupie wieku do lat 3 (bez trzylatków), wyrażony procentowo, to liczba dzieci objęta wyspecjalizowaną opieką wciąż jest bardzo mała. W 2017 r. wskaźnik ten wynosił jedynie 8,6%, w porównaniu do 2011 r. wzrósł o ponad 4 punkty procentowe (GUS, 2019). Polska potrzebuje nowych rozwiązań w tym zakresie. Właśnie takim innowacyjnym rozwiązaniem jest dzienny opiekun – nowa, wdrożona w praktyce, usługa społeczna, uzupełniająca dotychczasowy system usług opieki nad dziećmi do lat 3. Prowadzi jednocześnie do osiągnięcia dwóch efektów – zapewnienia opieki domowej dzieciom oraz aktywizacji zawodowej osób podejmujących się pracy dziennego opiekuna (Moroń, 2016). Przyczynia się również do poprawy równowagi między pracą a życiem rodzinnym, a także tworzy nowe miejsca pracy, nowe role społeczne (GUS, 2019).

Przykładem wykorzystania technologii w innowacjach społecznych są beacony. Jest to czujnik, który może komunikować się ze smartfonem za pomocą sygnału radiowego. Zastosowanie znalazł on m.in. w warszawskim Stołecznym Centrum Osób Niepełnosprawnych, a także w krakowskim MOCAKU. Rozwiązanie pomaga osobom niewidomym w poruszaniu się po obiektach dzięki funkcji Voice-Over. Dzięki czujnikom oraz dedykowanej aplikacji, osoby niewidome są nawigowane po pomieszczeniach i informowane o dalszej drodze czy eksponatach muzealnych. W przypadku urzędu interesant z niepełnosprawnością może pobrać numerek za pomocą aplikacji, która powiadomi go, gdy nadejdzie jego kolej. Beacony znajdują zastosowanie także w innych dziedzinach, zwłaszcza w komunikacji marketingowej (Kidyba i Makowski, 2018).

Podsumowanie

Innowacje społeczne są potrzebne do rozwoju społeczeństwa, jednostek, a także całych regionów. W niniejszym rozdziale przedstawiono kilka przykładów innowacji. Poczynione obserwacje wskazują na czterech głównych aktorów zaangażowanych w innowacje społeczne: sektor publiczny, sektor prywatny, organizacje pozarządowe, społeczeństwo. Dzięki współpracy tych organizacji i instytucji możliwe jest stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa partycypacyjnego, które – w mojej ocenie – ma duże znaczenie w kreowaniu innowacji społecznych. Innowacje społeczne angażują obywateli do uczestniczenia w życiu społecznym, poprzez różnego rodzaju wydarzenia jednoczą ludzi i promują współpracę władz lokalnych i obywateli. Ten rodzaj innowacji może przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu oraz aktywizować grupy osób z niepełnosprawnościami. Co ważne, aby innowacje były efektywne należy

zwiększać poziom świadomości społecznej w zakresie innowacyjności oraz wspierać te działania zarówno na poziome finansowym, jak i instytucjonalnym.

Literatura

BEPA (2011). *Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Bisgaard, T. (2009). *CSI. Corporate Social Innovation. Companies' participation in solving global challenges*, FORA – Report, Copenhagen.

Daszkiewicz, M. (2015). Innowacje społeczne w kreowaniu atrakcyjności miast. *Logistyka*, *2*, 1411–1418.

EUROCITIES awards 2018 (2019). Pobrane z: www.eurocities.eu/eurocities/eurocities-awards/awards2018 (dostęp: 08.05.2019).

European Comission (2013). *Guide to social innovation*. Pobrane z: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/social_innovation/social_innovation_2013.pdf (dostęp: 08.05.2019).

GUS (2019). Dzieci objęte opieką w żłobkach i w wieku żłobkowym. Pobrane z: https://bdl.stat.gov.pl/BDL/metadane/cechy/3398 (dostęp: 10.05.2019).

Karwińska, A. (2008). Gospodarka społeczna a wyzwania rozwojowe Polski współczesnej. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, *12*, 379–395.

Kidyba, M., Makowski, Ł. (2018). *Innowacyjne rozwiązania w administracji publicznej a zarządzanie inteligentnym miastem*. Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu,.

Konopelko, A. (2011). Demokracja partycypacyjna w samorządzie lokalnym. *Samorząd Terytorialny*, *12*, 86–94.

Marszowski, R. (2019). Innovation in the context of strengthening active social policy development and its importance for the proces of urban comunity organizing, *Management in Industry and Services*, *134*, 153–170. https://doi.org/10.29119/1641-3466.2019.134.12

Morawska-Jancelewicz, J. (2016). Innowacje społeczne w miastach europejskich. Przykłady dobrych praktyk. *Studia Miejskie*, *23*, 65–79.

Moroń, D. (2016). Dzienny opiekun jako innowacja społeczna w obszarze polityki rodzinnej. Wdrażanie nowych rozwiązań z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, *456*, 103–115.

Moroń, D. (2017). Rola sektora publicznego w generowaniu, wdrażaniu i stymulowaniu innowacyjności społecznej. W: A.A. Janowska, R. Malik, R. Wosiek, A. Domańska. *Innowacyjność i konkurencyjność międzynarodowa. Nowe wyzwania dla przedsiębiorstw i państwa* (s. 67–88). Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.

OECD (2011). *Fostering Innovation to Address Social Challenges*. Pobrane z: www.oecd.org/sti/inno/47861327.pdf (dostęp: 30.05.2019).

Olejniczuk-Merta, A. (2013). *Innowacje społeczne*. Warszawa: IBRKK.

ROPS (b.d.-a). Innowacje społeczne. O projekcie Małopolski Inkubator Innowacji Społecznych. Kraków: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Pobrane z: https://www.rops.krakow.pl/lewa/innowacje-spoleczne-25/o-projekcie-malopolski-inkubator-innowacji-spolecznych-96.html (dostęp: 08.05.2019).

ROPS (b.d.-b). Złota dziewiątka – innowacje społeczne wybrane do upowszechniania. Kraków: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Pobrane z: https://www.rops.krakow.pl/lewa/innowacje-spoleczne-25/zlota-dziewiatka-innowacje-spoleczne-miis-wybrane-do-upowszechniania-154.html (dostęp: 08.05.2019).

Szul, E. (2017). Biznesowa innowacyjność społeczna. Na przykładzie firm rodzinnych. *Humanum Międzynarodowe Studia Społeczno-Humanistyczne*, *26*, 87–96.

The Young Foundation (2013). *Social Innovation Overview: A deliverable of the project: "The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe"* (TEPSIE). European Commission – 7th Framework Programme, European Commission. Brussels: DG Research.

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U. nr 45, poz. 235 ze zm.

Wronka-Pośpiech, M. (2015). Innowacje społeczne – pojęcie i znaczenie. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, *212*, 124–136.

Zajda, K. (2018). Cechy wyróżniające organizacje pozarządowe wdrażające oddolne innowacje społeczne. *Polityka Społeczna*, *45*, 29–33.

Social innovations as determinants of the development of local communities

Summary: Changes taking place in society and the economy imply the emergence of new methods of problem solving and development. Social innovation has become the driving force. This chapter presents them as determinants of the development of participatory society, which exists thanks to the participation of four actors. The paper presents a literature review, along with examples of social innovations implemented in Poland and Europe. The conclusions provide confirmation arguments that social innovations can be determinants of the development of local communities; they counteract social exclusion and reduce inequalities.
Keywords: social innovations; participatory society; development; cooperation
JEL codes: O30, O35

Informacje o autorze

Adrianna Markowicz
Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej
ul. ks. bp. Wł. Bandurskiego 58/11, 30-050 Kraków
e-mail: adrianna.markowicz@fundacjagap.pl

Prawa autorskie i licencja / Copyright and License

Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0)
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed/pl

This work is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivetives International (CC BY-ND 4.0) License
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0

Wydane przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
Małopolska Szkoła Administracji Publicznej

Published by Cracow University of Economics – Krakow, Poland.
Małopolska School of Public Administration of the Cracow University of Economics

Sugerowane cytowanie:
Kołodziej-Hajdo, M. (2019). Wybrane źródła finansowania innowacji społecznych na świecie. W: N. Laurisz, A. Stronczek (red.). *Ekonomia Społeczna. Innowacje społeczne* (s. 41–50). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. https://doi.org/10.15678/ES.2019.1.05

Wybrane źródła finansowania innowacji społecznych na świecie

Marta Kołodziej-Hajdo

Streszczenie: Innowacje społeczne są istotnym elementem polityki innowacyjnej, odnoszącym się do rozwiązywania problemów społecznych oraz tworzenia wartości w obszarach służących społeczeństwu. Jedną z determinant ich wprowadzania jest zapewnienie odpowiednich źródeł ich finansowania. Celem rozdziału jest prezentacja dostępnych i potencjalnych źródeł finansowania innowacji społecznych. Z uwagi na bardzo złożoną strukturę finansowania innowacji społecznych i zróżnicowanie sposobów pozyskiwania funduszy, w rozdziale skoncentrowano się przede wszystkim na głównych, najczęściej wykorzystywanych i charakteryzujących się największą dostępnością formach finansowania: środkach Unii Europejskiej i jej instytucji, budżetowaniu partycypacyjnemu i crowdfundingu. W pracy posłużono się metodą desk research, dokonując również autorskiego przeglądu dostępnej literatury przedmiotu, zasobów internetowych i raportów analitycznych. Przeprowadzone badania wskazują, że kluczowym czynnikiem sukcesu powinno być rozszerzenie instrumentów i zasad finansowania innowacji społecznych. Chodzi przede wszystkim o wykorzystanie nowatorskich instrumentów finansowania oraz rozwój współpracy międzysektorowej.
Słowa kluczowe: źródła finansowania; innowacja społeczna; instrument finansowania
Kody JEL: D24, O25, O31

Wprowadzenie

Rozwój społeczno-gospodarczy nie jest możliwy bez wspierania dynamizacji i wdrażania innowacji, także innowacji społecznych. Dąży do tego wiele państw, nie tylko Unii Europejskiej, których celem jest stworzenie kolektywnego rynku innowacji bez barier czy ograniczeń. Głównym narzędziem stymulowania innowacji społecznych są odpowiednie mechanizmy ich finansowania. Takie, które zwiększą efektywność organizacji i ich usług ukierunkowanych na innowacyjne rozwiązywanie problemów społecznych.

Realizacja przedsięwzięć w obszarze innowacji społecznych nie jest możliwa bez odpowiedniego finansowania. Podmioty wdrażające tego typu projekty wskazują, że główną barierą ich realizacji jest brak wsparcia finansowego (EGO, 2018). Stąd też zagadnienie sposobów finansowania innowacji społecznych, ich dostępności oraz mechanizmu zmian jest kwestią istotną.

Celem rozdziału jest prezentacja dostępnych i potencjalnych źródeł finansowania innowacji społecznych. Z uwagi na bardzo złożoną strukturę finansowania innowacji społecznych i zróżnicowanie sposobów pozyskiwania funduszy, często bardzo rozdrobnionych, w rozdziale skoncentrowano się przede wszystkim na głównych, najczęściej wykorzystywanych i charakteryzujących się największą dostępnością formach finansowania: środkach Unii Europejskiej i jej instytucji, budżetowaniu partycypacyjnemu i crowdfundingu.

W pracy posłużono się metodą desk research, dokonując również autorskiego przeglądu dostępnej literatury przedmiotu, zasobów internetowych i raportów analitycznych.

Finansowanie inwestycji społecznych

Innowacje, których popularność rosła na przestrzeni XX wieku pierwotnie dotyczyły przede wszystkim postępu technologicznego. Pojęcie „innowacje społeczne" (*social innovation*) w literaturze pojawiło się po raz pierwszy w latach 50. XX w. (Solow, 1957) i oznaczało ono głównie badania eksperymentalne w dziedzinie nauk społecznych i humanistycznych. Jednocześnie w tym czasie podejmowano już wiele innowacyjnych działań, które miały za zadanie rozwiązanie także problemów natury społecznej. Dotyczyły one głównie ochrony zdrowia.

Autorem, który w znaczący sposób przyczynił się do wyodrębnienia innowacji społecznych w badaniach był Peter F. Drucker, który w swojej publikacji z 1957 r. zauważył, że innowacje społeczne są bardziej potrzebne niż technologiczne (Drucker, 1957).

W rozwijającej się gospodarce i społeczeństwie, której rozwój determinuje bardziej złożone życie społeczne i pojawienie się nowych problemów jak: starzenie się społeczeństwa, migracje, dyskryminacja społeczna, problemy w obszarze zatrudnienia itd., innowacje społeczne stały się potrzebne. Wyrazem tego jest chociażby ich uwzględnienie w strategicznych dokumentach na poziomie europejskim (Komisja Europejska, 2010).

Podstawowym rezultatem procesu innowacji społecznej powinny być nowatorskie pomysły. Jednak każdy pomysł, bez względu na jego zakres, adresatów, poziom zaangażowanych zasobów wymaga wysiłku w celu jego realizacji. Rzeczą oczywistą jest, że innowacje społeczne nie są możliwe bez trwałego finansowania.

W raporcie oceniającym efektywność wdrażania innowacji społecznych na świecie, mierzoną indeksem efektywności, filar dotyczący finansowania stawiany jest na drugim miejscu (po: uwarunkowaniach politycznych i instytucjonalnych), z punktu widzenia sukcesu innowacji społecznej, a jego waga stanowi 22,2% w całości wskaźnika (*Old Problems*, 2016).

Z uwagi na fakt, że innowacje społeczne mogą być wdrażane w różnych obszarach, przez różne środowiska czy organizacje, opcje finansowania są szerokie i bardzo zróżnicowane.

Ponieważ innowacje społeczne mogą być realizowane zarówno w sektorze prywatnym, jak i publicznym niektóre inicjatywy sfinansowane są częściowo lub całkowicie ze źródeł komercyjnych, inne mogą otrzymywać dotacje, granty od organizacji działających w obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu bądź instytucji publicznych (krajowych czy zagranicznych). Często finansowanie innowacji społecznych ma charakter finansowania hybrydowego.

Analiza złożoności finansowania innowacji społecznych, wyrażona we wspomnianym indeksie wskazuje, że ok. 50% środków na finansowanie projektów w tym obszarze pochodzi ze środków publicznych (jest to udział ustalony w wyniku analizy źródeł finansowania innowacji społecznych w 45 krajach świata). Mowa tu o: funduszach innowacji społecznych pozyskiwanych ze środków krajowych czy unijnych, finansowaniu partycypacyjnym, wspieraniu przedsięwzięć przez społeczne inkubatory i inne organizacje publiczne, które posiadają zasoby pozwalające na wspomaganie innowacji społecznych, konkursy, granty przekazywane przez instytucje publiczne.

Drugą część stanowią środki o charakterze prywatnym, których źródłem mogą być: fundacje działające w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu, banki i fundusze inwestycyjne dedykowane temu obszarowi, crowdfunding, czy wypracowane przez organizacje wdrażające innowacje społeczne zyski itp.

Fundusze Unii Europejskiej w finansowaniu innowacji społecznych

Obecnie w Polsce i krajach Unii Europejskiej źródłem finansowania tworzenia i wdrażania innowacyjnych pomysłów w obszarze społecznym, dla projektów realizowanych w skali mikro czy makro, są środki przekazywane przez Unię Europejską w ramach funduszy strukturalnych, czy też pochodzące od innych instytucji europejskich w ramach podejmowanych przez nich inicjatyw.

Podstawowym dokumentem, który określa kwestie wsparcia finansowego innowacji społecznych jest Strategia Europa 2020 (Komisja Europejska, 2010). W dokumencie tym zwrócono uwagę na konieczność wykorzystania innowacji na rzecz sprostania wyzwaniom, przed którymi stoi społeczeństwo, proponując także tworzenie europejskich partnerstw innowacji służących rozwiązywaniu głównych problemów społecznych. Jednocześnie państwa członkowskie zostały zobligowane do stosowania bardziej innowacyjnego podejścia w zakresie finansowania z wykorzystaniem zróżnicowanych instrumentów. Podejście to będzie kontynuowane w strategii Europa 2030.

Unia Europejska stworzyła szereg instrumentów finansowych wspierających innowacyjne praktyki dotyczące kwestii społecznych i socjalnych. Są to programy o różnym charakterze, angażujące mniejsze lub większe środki finansowe. Finansowane są one głównie przez Europejski Fundusz Społeczny (EFS), ale także i inne fundusze i programy. Natomiast działania sektora publicznego powinny zostać wsparte aktywnościami przedsiębiorstw społecznych i podmiotami trzeciego sektora, a także poprzez udział sektora prywatnego i inżynierii finansowej, poprzez stosowanie takich instrumentów jak: mikrofinansowanie, gwarancje oparte na polityce i obligacje w dziedzinie inwestycji społecznych (Komisja Europejska, 2013). Jednym z głównych instrumentów Unii Europejskiej, wdrażającym strategię Europa 2020 jest polityka spójności.

Aktem prawnym, który przekłada cele strategii na działania funduszy UE jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z 2013 (UE) nr 1303/2013.

Rola, jaka została przypisana innowacjom społecznym przez Unię Europejską jest widoczna w tym dokumencie między innymi poprzez nałożenie obowiązku raportowania postępów działań w dziedzinie innowacji społecznych (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013, art. 111, ust. 4g). Przepis ten obliguje państwa członkowskie, aby w rocznych sprawozdaniach z realizacji swoich programów operacyjnych przedstawiały również postępy w realizacji działań w dziedzinie innowacji społecznych.

Europejski Fundusz Społeczny ma promować innowacje społeczne we wszystkich obszarach objętych jego zakresem, „w szczególności w celu badania i zwiększenia możliwości innowacyjnych rozwiązań na rzecz realizacji potrzeb społecznych we współpracy z odpowiednimi partnerami" (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013, art. 9).

Obecnie, w ramach tego funduszu, programem najbardziej odpowiednim do finansowania innowacji społecznych jest Program Operacyjny Wiedza, Edukacja i Rozwój, w którym jedna oś (IV) jest dedykowana innowacjom społecznym. Na realizację projektów w ramach tego priorytetu przeznaczono 711 mln euro W Polsce w obszarze tej osi priorytetowej, do końca 2018 r., do dofinansowania przyjęto 662 innowacje, w tym 32 w skali makro i 630 w skali mikro (Sprawozdanie z wdrażania, 2019).

Innowacje społeczne zostały także wymienione wśród priorytetów inwestycyjnych Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, gdzie dofinansowanie odbywa się głównie za pośrednictwem regionalnych programów operacyjnych.

Unia Europejska, obecnie dla okresu 2014–2020, wspiera innowacje społeczne także przy pomocy innych instrumentów finansowania takich jak:

- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Horyzont 2020,
- Program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw i MŚP (COSME) 2014–2020.
- Social Innovation Tournament – międzynarodowy konkurs na innowacje społeczne ogłaszany co roku od 2012 r. przez European Investment Bank (The Social Innovation Tournament, 2019).
- European Social Innovation Competition – międzynarodowy konkurs ogłaszany co roku przez Komisję Europejską
- Program Employment and Social Innovation (EaSI) – program Komisji Europejskiej, działający od 2014, w ramach którego można aplikować na środki m.in. w obszarze innowacji społecznych (Regulation (EU) No 1296/2013).

Jak wskazano, obecnie w Polsce, ale i w innych krajach Europy, znaczącym źródłem finansowania innowacji społecznych, zarówno w skali makro, jak i mikro są środki pochodzące z Unii Europejskiej. Na przestrzeni kilkudziesięciu lat wypracowano wiele polityk, programów i inicjatyw, które mają przyczynić się do wdrażania innowacji społecznych. Działania te mają charakter procesu ciągłego.

Fundusze publiczne – budżet partycypacyjny

W obecnych czasach naturalnym źródłem finansowania wielu projektów realizowanych w ramach innowacji społecznych, adresowanych do społeczności zawężonej terytorialnie jest budżet partycypacyjny. Na świecie i w Polsce ta forma finansowania publicznego zyskuje na popularności.

Definicji pojęcia „budżetowanie partycypacyjne" jest wiele. Wynika to z faktu, że w różnych krajach pod tą nazwą funkcjonuje wiele różnych, odmiennych rozwiązań, procedur czy instytucji (Czarnecki, 2014, s. 127).

Agenda ONZ, zajmująca się zagadnieniami urbanizacji UN-HABITAT, wskazuje, że jest to mechanizm/proces, poprzez który ludność decyduje lub przyczynia się do podejmowanych decyzji dotyczących sposobu przeznaczenia całości lub części dostępnych środków publicznych (Cabannes, 2004, s. 20). Oznacza to, że budżet partycypacyjny jest instrumentem bezpośredniej partycypacji obywateli w procesie decydowania o sposobie wydatkowania dostępnych środków budżetowych na wskazane przez mieszkańców czy instytucje społeczne projekty, często o charakterze innowacyjnym.

B. Wampler, badacz budżetów partycypacyjnych pisze, że: „budżet partycypacyjny jest procesem podejmowania decyzji, poprzez który obywatele dyskutują i negocjują nad dystrybucją publicznych zasobów" (Wampler, 2007, s. 21). Można więc stwierdzić, że budżet partycypacyjny stanowi publiczne źródło finansowania wielu projektów, których celem jest rozwiązanie problemów przede wszystkim społeczności lokalnej, czy jej poszczególnych grup i późniejszym monitorowaniu ich realizacji.

W wielu krajach zagadnienie to znalazło unormowanie prawne, jednak w polskim systemie prawnym, w tym w regulacjach dotyczących funkcjonowania samorządu terytorialnego do niedawna brak było przepisów definiujących, jak i określających zasady realizacji budżetu partycypacyjnego. Dopiero ustawa z 11 stycznia 2018 r. (Ustawa…, 2018) prezentuje definicję i zasady funkcjonowania tej formy finansowania projektów służących lokalnej społeczności.

Polscy badacze zagadnienia budżetu: M. Kulesza oraz D. Sześciło podkreślają, że „prowadzenie procesu budżetowego metodą partycypacyjną jest techniką, w której budżet opracowuje się z szerokim udziałem obywateli, wykraczającym poza tradycyjne konsultacje społeczne. Podstawową zaletą budżetów partycypacyjnych jest łączenie dwóch zróżnicowanych potrzeb: bardziej efektywnego i racjonalnego gospodarowania pieniędzmi publicznymi oraz podniesienia jakości demokracji. Wzmacnia się kontrolę nad wydatkami publicznymi i inicjuje szerszą, bardziej pogłębioną dyskusję na ich temat. Zapewnia się warunki dla większej partycypacji obywatelskiej i podnoszenia wiedzy obywateli na temat spraw publicznych" (Kulesza i Sześciło, 2013, s. 123–124).

Aby budżet partycypacyjny był wdrażany efektywnie, powinien charakteryzować się określonymi atrybutami:

– wiążącym charakterem dla władz samorządowych, oznaczającym obligatoryjność realizacji inwestycji wybranych przez mieszkańców;
– być opartym na przejrzystych procesach tworzenia i zarządzania;
– posiadać inkluzyjny charakter, a więc umożliwiać włączenie się wszystkich chętnych podmiotów;
– opierać się na zasadzie równości stron (mieszkańców, urzędników, ekspertów, władz samorządowych);
– wspierać aktywność mieszkańców;
– mieć charakter regularny, ciągły, powtarzalny (nie powinna to być inicjatywa jednorazowa);
– rozsądnie wysoki, a nie symboliczny (Kraszewski i Mojkowski, 2014, s. 4).

Z przedstawionych definicji i cech wynikają trzy zasadnicze funkcje jakie pełni to źródło finansowania innowacji społecznych. Po pierwsze funkcja ekonomiczna, która pozwala na pozyskanie środków niezbędnych do realizacji wskazanych przez lokalną społeczność projektów. W drugiej kolejności funkcja aktywizacyjna, co przejawia się zaangażowaniem mieszkańców w sprawy lokalne. I w końcu funkcja informacyjna, czyli pozyskiwanie danych wykorzystywanych w podejmowaniu decyzji na różnych etapach realizacji działań projektów społecznych.

Reasumując, budżet partycypacyjny jest mechanizmem z najwyższego poziomu partycypacji obywatelskiej – instrumentem, który pozwala obywatelom współdecydować o wydatkowaniu części środków publicznych. Jest to narzędzie, które nie tylko umożliwia realizację szczególnego podejścia do myślenia o funkcjonowaniu społeczności lokalnych, ale przede wszystkim pozwala zwiększać aktywność mieszkańców w zakresie wprowadzania innowacji społecznych.

Literatura przedmiotu (Gilman, 2016; Goldfrank, 2007; Goldsmith, Georges i Burke, 2010; Bornstein i Davis, 2010) wskazuje, że korzystanie z budżetowania partycypacyjnego wpływa na wzrost poziomu dobrobytu mieszkańców, jak również przyczynia się do rozwiązania wielu społecznych problemów na szczeblu lokalnym czy regionalnym. Jednocześnie stwarza warunki instytucjonalne dla rozwoju lokalnych społeczności oraz aktywizacji obywatelskiego uczestnictwa w samorządzie lokalnym.

Budżetowanie partycypacyjne łączy więc systemową pomoc organizacyjną i finansową dla realizacji społecznych, często innowacyjnych, projektów, zgłaszanych przez mieszkańców czy organizacje działające na danym terenie oraz władz lokalnych, których celem jest rozwiązanie wskazanych problemów społecznych. Ten mechanizm pozwala na zwiększenie efektywności wykorzystania środków publicznych, generowanie nowych pomysłów, ale także tworzy platformę dialogu między obywatelami a władzami.

Zaangażowanie mieszkańców w rozwój innowacji społecznych wiąże się z wykorzystaniem ich wiedzy, idei, koncepcji i działań, co wynika ze znajomości potrzeb i problemów społeczności, w których funkcjonują. Sami mieszkańcy są często źródłem informacji i inspiracji już na etapie budowania założeń i koncepcji innowacji społecznych (Olejniczuk-Merta, 2013, s. 26).

Zaangażowanie społeczności lokalnej jest pomocne w wyszukiwaniu i precyzowaniu zagadnień społecznych, które po nadaniu im priorytetów pozwolą na przygotowanie odpowiedzialnych i skutecznych programów. Tak zdefiniowane płaszczyzny społeczne pomagają wyznaczyć kierunki aktywności, w których będzie miało miejsce większe zaangażowanie mieszkańców w proces rozwoju związanych z nimi innowacji.

Ludność i działające na danym terytorium organizacje powinny mieć poczucie wpływu na rozwój swojego otoczenia, w tym kierunki innowacji społecznych. Dla zwiększenia ich aktywności społecznej istotne jest zorientowanie się, jakie obszary społeczne ich interesują i które chcieliby poprzeć własnym zaangażowaniem, a także włączenie ich w rozwój i wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań.

Budżetowania partycypacyjne jest jedną z form finansowania innowacji społecznych, ale zawężonych terytorialnie, bo adresowanych do lokalnej społeczności.

Fundusze społecznościowe – *Crowdfunding*

Innowacje społeczne można rozpatrywać także przez pryzmat crowdfundingu jako prywatnego źródła finansowania. Termin „crowdfunding" pochodzący z języka angielskiego oznacza gromadzenie zasobów finansowych z (internetowego) „tłumu". W literaturze polskojęzycznej nazwano ten mechanizm „finansowaniem społecznościowym".

Crowdfunding to różnorodny zbiór strategii i mechanizmów wspierających działalność fundraisingową przez innowacyjne i przedsiębiorcze projekty (Freedman i Nutting, 2015).

Istota tego mechanizmu polega na pozyskiwaniu funduszy na realizację przedsięwzięć od społeczności internetowej. W definicjach crowdfundingu zaznacza się, że pozyskiwane w ten sposób środki finansowe pochodzą zazwyczaj od dużej grupy, której uczestnicy wspierają określone idee, innowacje, przekazując za pomocą internetu (dedykowanych platform crowdfundingowych) relatywnie niewielkie kwoty (Belleflamme, Lambert i Schwienbacher 2014; Bradford, 2012; Dziuba, 2015). Ponadto proces ten umożliwia pozyskiwanie dodatkowych informacji oraz kreowanie więzi z dostarczycielami funduszy.

O tym, z jak dużym potencjałem w przypadku tego sposobu pozyskiwania funduszy na innowacje mamy do czynienia, świadczą jego odmiany (Fleming i Sorenson, 2016, s. 7–8; Brunello, 2014, s. 40–54; Lambert i Schwienbacher, 2010, s. 5–7):

- model donacyjny, współfinansujący nie otrzymuje żadnego świadczenia zwrotnego,
- model bonusowy, który jest najbardziej popularnym modelem wiążącym się z przekazywaniem użytkownikom fizycznych czy cyfrowych nagród (mających niejednokrotnie emocjonalny wymiar) jako nagrodę za dokonane wpłaty,
- model udziałowy, który stosowany jest w przypadku zakładania firm,
- model pożyczkowy, będący pożyczką między osobami prywatnymi, działający zgodnie z mechanizmem aukcji malejącej, w której osoba starająca się o pożyczkę wybiera tego pożyczkodawcę, który oczekuje najniższego oprocentowania.

Biorąc pod uwagę ciągły rozwój finansowania społecznościowego, należy przypuszczać, że pojawią się kolejne modele, które będą wywodziły się z czterech wymienionych wyżej grup, oparte na społecznościach zogniskowanych wokół danej innowacji bądź terytorium.

Potencjał crowdfundingu w kreowaniu innowacji polega na tym, że uczestnicy tego procesu mają możliwość wspierania wartościowych, posiadających niejednokrotnie społeczne wymiary idei, pomysłów w bardzo zróżnicowanych obszarach, które dzięki temu stają się realne.

Finansowanie poprzez crowdfunding, obok pozyskania odpowiednich środków pieniężnych, może wnosić wartość dodaną. Może spowodować, że wcielane w życie innowacje społeczne będą lepiej odzwierciedlać wartości, potrzeby i zainteresowania dostarczających fundusze. Korzyści z wykorzystywania crowdfundingu w obszarze innowacji społecznych mogą uzyskać wszystkie grupy, zarówno donatorzy, jak i obdarowani, a zakres tych korzyści uzależniony jest od stosowanego modelu.

Crowdfunding jest zatem kolejnym mechanizmem pozwalającym na pozyskiwanie funduszy w celu finansowania innowacyjnych pomysłów, także takich, w przypadku których klasyczne formy finansowania nie są możliwe.

Finansowanie innowacji społecznych – inne źródła

Wymienione wyżej źródła pozyskiwania funduszy nie są jedyną możliwością finansowania tworzenia i wdrażania innowacyjnych pomysłów w obszarze społecznym.

Coraz mocniejsze akcentowanie problematyki innowacji społecznych w Polsce i na świecie wpłynęło ona pojawienie się wielu, zróżnicowanych instytucji i instrumentów finansowego wsparcia. Należy tutaj wymienić między innymi:

- bankowość społeczną – instytucje bankowe specjalizujące się w finansowaniu działań w sektorze społecznym, szczególnie dla organizacji non-profit. Można tutaj wymienić m.in. Banca Prossima we Włoszech, Crédit Coopératif we Francji, TriodosBank w Niderlandach i Belgii, czy CharityBank w Wielkiej Brytanii,
- społeczne fundusze inwestycyjne, których głównym celem jest zapewnienie przedsiębiorstwom społecznym i organizacjom charytatywnym niedrogiego, zwrotnego finansowania. Przykładami są: CAF Venturesome, The Big Issue Invest w Wielkiej Brytanii, Fondazione CRT we Włoszech,
- instytucje i organizacje o zasięgu międzynarodowym, które poprzez doradztwo, fundusze, wspierają innowacje społeczne. Do najbardziej znanych należy zaliczyć: ASHOKA, EBN Innovation Network, Kennisland Foundation, NESTA w Wielkiej Brytanii, The Young Foundation,
- inkubatory i lokalne centra przedsiębiorczości społecznej wspierające czy inwestujące w obszarze innowacji społecznych. Należy tutaj zaliczyć, np. Campus, Center for Social Innovation w Nowym Jorku i Toronto, Impact HUB, NESST,
- fundacje działające przy firmach, które w ramach strategii społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) wspierają merytorycznie, prawnie czy finansowo innowacje społeczne. W Polsce można tu wymienić, np.: Kulczyk Foundation, ORLEN Fundacja, Fundacja KGHM Polska Miedź, Fundacja Banku Pekao S.A. imienia dr. Mariana Kantona i inne.

Przedstawione pozostałe modele i sposoby finansowania stanowią często odpowiednią kombinację finansowania w formie dotacji, pożyczek czy kapitału własnego na różnych etapach wdrażania innowacji społecznych. Zaangażowanie w tej płaszczyźnie dotyczy zarówno instytucji, jak i osób fizycznych z różnych sektorów.

Należy podkreślić, że omówione formy finansowania innowacji społecznych nie wyczerpują wszystkich możliwości, a jedynie przedstawiono najpopularniejsze i najbardziej dostępne w praktyce.

Podsumowanie

Wśród wielu barier rozwoju innowacji społecznych, brak zabezpieczenia finansowego uważa się za jedną z najbardziej istotnych, jeśli nie najważniejszą.

Jak pokazują badania (EGO, 2018), środki na innowacje społeczne są niewystarczające. Wprawdzie organizacji, które oferują wsparcie finansowe w tym obszarze jest wiele, to jednak dostępność do przekazywanych przez nich funduszy zależy niejednokrotnie od spełnienia wielu kryteriów, często o charakterze czysto formalnym (np. w przypadku ubiegania się o środki unijne, środki krajowe, granty, udział w ogłaszanych konkursach itp.), nierzadko trudnych do spełnienia przez innowatorów.

W wielu przypadkach oferowane środki są zbyt małe w porównaniu ze zgłaszanymi potrzebami czy liczbą zainteresowanych (dotyczy to np. ofert ze strony inkubatorów, czy środków przekazywanych w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu). Niejednokrotnie ich pozyskanie związane jest również z przychylnością (budżetowanie partycypacyjne) i ofiarnością społeczeństwa (crowdfunding).

Przeprowadzone badania wskazują, że kluczowym czynnikiem sukcesu powinno być rozszerzenie instrumentów i zasad finansowania innowacji społecznych. Z jednej strony należy zwiększyć wachlarz sposobów zapewnienia kapitału o instrumenty już znane, ale w tym obszarze wdrażane (na świecie) w bardzo znikomym zakresie jak np.: granty replikacyjne, instrumenty zwrotne (pożyczki), udziały czy ulgi podatkowe w obszarze inwestycji w innowacje społeczne. Chodzi tu także o bardziej nowatorskie instrumenty, jak chociażby: społeczne fundusze inwestycyjne czy bankowość społeczną.

Z drugiej strony należy podjąć działania w zakresie rozwoju współpracy międzysektorowej (współpraca biznesu z organizacjami społecznymi i sektorem publicznym) czy międzyorganizacyjnej, tworząc finansowanie hybrydowe.

W odniesieniu do powszechnych źródeł finansowania innowacji społecznych należałoby się zastanowić (dotyczy to np. pozyskiwania środków unijnych, grantów itp.) nad uproszczeniem procedury aplikacyjnej.

Literatura

Belleflamme, P., Lambert, T., Schwienbacher, A. (2014). Crowdfunding: Tapping the right crowd. *Journal of Business Venturing*, *29*(5), 585–609.

Bornstein, D., Davis, S. (2010). *Social Entrepreneurship: What Everyone Needs to Know*. New York: Oxford University Press.

Bradford, S. (2012). Crowdfunding and the Federal Securities Laws. *Columbia Business Law Review*, *1*(1), 1–150.

Brunello, A. (2014). *Il manuale del crowdfunding*. Milano: LSWR Srl.

Cabannes, Y. (2004). *Frequently Asked Questions about Participatory Budgeting*. Nairobi: UN-HABITAT, Quito.

Czarnecki, K. (2014). Udział mieszkańców w ustalaniu wydatków budżetu gminy w ramach tzw. budżetu partycypacyjnego (na przykładzie Torunia w latach 2013-2014). *Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu*, *1*(2), 125–145.

Drucker, P. (1957). *Landmarks of Tomorrow*. New York: Harper.

Dziuba, D.T. (2015). *Ekonomika crowdfundingu. Zarys problematyki badawczej*. Warszawa: Difin.

EGO (2018). Raport dla badania pn. „Ewaluacja innowacji społecznych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój". Warszawa: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Pobrane z: http://www.ewaluacja.gov.pl/media/75439/Pierwszy_raport_tematyczny_Innowacje.pdf (dostęp: 12.11.2019).

Fleming, L., Sorenson, O. (2006). Financing by and for the Masses: An Introduction to the Special Issue on Crowdfunding. *California Management Review*, 58(2), 5–19. https://doi.org/10.1525/cmr.2016.58.2.5.

Freedman, D.M., Nutting, M.R. (2015). *Equity Crowdfunding for Investors: A Guide to Risks, Returns, Regulations, Funding Portals, Due Diligence and Deal Terms*. Hoboken (N.J.): Wiley & Sons.

Gilman, H.R. (2016). *Democracy Reinvented: Participatory Budgeting and Civic Innovation in America*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Goldfrank, B. (2007). Lessons from Latin America's Experience with Participatory Budgeting. History of Participatory Budgeting. W: S. Anwar (red.). *Participatory Budget*. Washington: The World Bank.

Goldsmith, S., Georges, G., Burke, T.G. (2010). *The Power of Social Innovation. How Civic Entrepreneurs Ignite Community Networks for Good*. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint.

Komisja Europejska (2010). *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Komisja Europejska: Bruksela. Pobrane z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&from=PL.

Komisja Europejska (2010). *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Bruksela: Komisja Europejska. Pobrane z: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF.

Komisja Europejska (2013). *Inwestycje społeczne na rzecz wzrostu i spójności, w tym wdrażanie Europejskiego*. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Funduszu Społecznego na lata 2014–2020. Komisja Europejska: Bruksela. Pobrane z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0083&from=EN.

Kraszewski, D., Mojkowski, K. (2014). *Budżet obywatelski w Polsce*. Warszawa: Fundacja im. St. Batorego.

Kulesza, M., Sześciło, D. (2013). *Polityka administracyjna i zarządzanie publiczne*. Warszawa: Wolters Kluwer.

Lambert, T., Schwienbacher, A. (2010). An Empirical Analysis of Crowdfunding. *Social Science Research Network*, 1578175, 1–23.

Old Problems, New Solutions: Improving acute psychiatric care for adults in England (2016). Commission on Acute Adult Psychiatric Care, London: Royal College of Psychiatrists. Pobrane z: www.crisiscareconcordat.org.uk/inspiration/the-commission-to-review-the-provision-of-acute-inpatient-psychiatric-care-for-adults-february-2016 (dostęp: 20.05.2019).

Olejniczuk-Merta, A. (2013). Innowacje społeczne. *Konsumpcja i Rozwój*, *1*(4), 21–34.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1296/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie programu Unii Europejskiej na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych („EaSI") i zmieniające decyzję nr 283/2010/UE ustanawiającą Europejski instrument mikrofinansowy na rzecz zatrudnienia i włączenia społecznego Progress.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFRROW oraz EFMiR.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006 (Dz. Urz. UE L 347/470).

Solow, R. M. (1957). Technical Change and the Aggregate Production Function. *Review of Economics and Statistics*, *39*(3), 312–320.

Sprawozdanie z wdrażania Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój w 2018 r. (2019). Warszawa: Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju. Pobrane z: www.power.gov.pl/media/81331/Sprawozdanie_z_POWER_2018.pdf (dostęp: 03.06.2019).

The Social Innovation Tournament – EIB. Institute. Luxembourg. Pobrane z: https://institute.eib.org/whatwedo/social-2-2/social-innovation-tournament-2/ (dostęp: 03.06.2019).

Ustawa z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych, Dz.U. 2018, poz. 130.

Wampler, B. (2007). A Guide to participatory budgeting. W: S. Anwar (red.). *Participatory Budgeting* (s. 21–54). Washington: The Word Bank.

Review of sources of financing social innovations

Summary: The aim of the chapter is to present currently available as well as the potential sources of financing for social innovations. The method of desk research was used in the work, also a review of published prior research, internet resources and analytical reports. The conducted research indicates that the key factor

of successful social innovation financing should be the extension of both financing instruments and the respective regulations. The conclusions refer primarily to the application of innovative financing instruments and the development of cross-sectoral cooperation.

Keywords: sources of financing; social innovations; financing instrument
JEL codes: D24, O25, O31

Informacje o autorze

Marta Kołodziej-Hajdo
ORCID: 0000-0002-5333-0375
Katedra Ekonomii, Finansów i Zarządzania Środowiskiem
Wydział Zarządzania
AGH Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie
ul. Gramatyka 10, 30-067 Kraków
e-mail: mkolodz1@zarz.agh.edu.pl

Prawa autorskie i licencja / Copyright and License

Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0)
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed/pl

This work is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivetives International (CC BY-ND 4.0) License
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0

Wydane przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
Małopolska Szkoła Administracji Publicznej

Published by Cracow University of Economics – Krakow, Poland.
Małopolska School of Public Administration of the Cracow University of Economics

Sugerowane cytowanie:
Pilarczyk, M., Woźniak, M. (2019). Pomoc publiczna na innowacje społeczne w Unii Europejskiej – perspektywa makroekonomiczna. W: N. Laurisz, A. Stronczek (red.). *Ekonomia Społeczna. Innowacje społeczne* (s. 51–58). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. https://doi.org/10.15678/ES.2019.1.06

Pomoc publiczna na innowacje społeczne w Unii Europejskiej – perspektywa makroekonomiczna

Magdalena Pilarczyk, Maciej Woźniak

Streszczenie: Innowacje społeczne mają zaspokajać potrzeby społeczeństwa. Stanowią zatem jeden z elementów rozwoju społeczno-gospodarczego. Celem rozdziału jest analiza inicjatyw finansowanych z pomocy publicznej, przeznaczonych na innowacje społeczne w Unii Europejskiej. Autorzy przeprowadzili badania literatury przedmiotu oraz analizy istniejących rozwiązań z wykorzystaniem metody *desk research*. Ustalono, iż zagadnienia innowacji społecznych są coraz częściej tematem badań naukowych, jak też przedmiotem zainteresowania decydentów. Znajduje to swoje odbicie w działaniach instytucji unijnych. Zakres oraz wartość programów mających na celu wspieranie takich innowacji są bowiem coraz większe. Rozdział stanowi wkład w obszar polityki gospodarczej, w części poświęconej pomocy publicznej, jak również poszerza zakres literatury przedmiotu badającej tematykę innowacji społecznych.
Słowa kluczowe: innowacje społeczne; pomoc publiczna; Unia Europejska
Kody JEL: H19, H39, O35

Wprowadzenie

Za główne czynniki wzrostu gospodarczego przyjmuje się kapitał fizyczny, ludzki oraz postęp technologiczny. Ten ostatni wiąże się z innowacjami, które obejmują nie tylko nowe metody produkcji, lecz również rozwiązania mające na celu zaspokajanie potrzeb społeczeństwa. Tym samym wchodzą w zakres szerszego pojęcia, jakim jest rozwój gospodarczy. Koncepcja zawodności rynku wskazuje jednak na potrzebę wspierania ww. inicjatyw. Polska jako członek Unii Europejskiej (UE), również uczestniczy w opracowaniu takich rozwiązań w ramach tej organizacji. W związku z powyższym celem rozdziału jest analiza inicjatyw finansowanych z pomocy publicznej, przeznaczonych na innowacje społeczne w Unii Europejskiej.

Jego realizacja została przeprowadzona według określonego schematu. Najpierw przeprowadzono badania literatury przedmiotu dotyczącej zagadnienia innowacji, w tym innowacji społecznych. W dalszej części autorzy dokonali analizy istniejących rozwiązań z wykorzystaniem metody *desk research*. Na końcu rozdziału zawarto wnioski, ograniczenia oraz dalsze kierunki badań.

Przegląd literatury

Termin innowacja pochodzi od łacińskiego słowa *innovare*, co oznacza odnowienie (Wasiluk, 2002, s. 335). Słownik języka polskiego PWN określa przytoczony termin jako „wprowadzenie czegoś nowego". Innowacje utożsamia się często z nowoczesnymi przedsiębiorstwami oraz nowatorskimi towarami i usługami. Od dawna podkreśla się ich rolę w rozwoju firm, na ogół przypisując ten termin szeroko pojętym technologiom. Nie są one jednak dziś wyłącznie przedmiotem analiz ekonomicznych, ale również obiektem zainteresowania szeroko pojętych nauk społecznych. Pojęcie innowacji wprowadził do literatury ekonomicznej austriacki ekonomista J.A. Schumpeter, odnosząc je głównie do technologii oraz wpływu na procesy gospodarcze (Górka, 2015, s. 32). Genezy powstawania innowacji nie utożsamiał bezpośrednio ze spontanicznie pojawiającymi się potrzebami wśród konsumentów, naprzeciw których wychodzą przedsiębiorstwa, lecz z reguły jako swego rodzaju taktykę przedsiębiorców, którzy mają powodować wśród potencjalnych nabywców potrzebę wykorzystania odmiennych sposobów na zaspokajanie potrzeb. Produkowanie nowych rzeczy bądź stosowanie innych niż dotychczas metod nazwał „kombinowaniem" materiałów i sił do tego niezbędnych, a tworzenie innych kombinacji rozwojem. Według jego wizji rozwój gospodarczy jest napędzany przez innowacje przedsiębiorstw, które mają charakter działań nieciągłych i skokowych.

Według myśli Schumpetera (1960, s. 104–106) innowacje odnoszą się do następujących przypadków:

- wprowadzenia nowego towaru lub jego ulepszenie,
- użycia nowej metody produkcji,
- otwarcia nowego rynku,
- utworzenia i wprowadzenia nowej organizacji przemysłu,
- zdobycia nowych źródeł surowców i półfabrykatów.

Pomimo że definicja ta została przez ekonomistę sformułowana w 1912 roku, obecnie wciąż uznawana jest za jedną z zasadniczych w literaturze. Poświęcił on zresztą obszerną część swoich badań tematowi innowacji, będąc autorem m.in. teorii rozwoju gospodarczego czy koncepcji twórczej destrukcji (Maślak, 2002, s. 225).

A. Olejniczuk-Merta, na podstawie analizy wniosków Schumpetera oraz innych badaczy, zdefiniowała innowację jako „każdą celową i świadomą zmianę na nowe". Za cechy innowacji wyróżniła jej występowanie w określonych warunkach przestrzennych i czasowych, formę (materialną lub niematerialną), wynik nierutynowej działalności, powiązanie z wysiłkiem i ryzykiem oraz bezpośredni lub pośredni związek z człowiekiem i społeczeństwem jako odbiorcą końcowym (Olejniczuk-Merta, 2013, s. 22–23).

Bezpośrednio z istnieniem ostatniej z wymienionych cech wiążą się innowacje społeczne. L. Bałoń (2015, s. 4–5) definiuje je zatem jako „wdrożone projekty, których celem jest powstanie zmiany społecznej, w konsekwencji czego następuje wzrost dobrostanu społeczeństwa (poziomu i jakości życia) oraz tworzenie nowych form relacji międzyludzkich, prowadzących do: zapobiegania dezintegracji społecznej, wzrostu demokratyzacji życia oraz wzmocnienia kapitału społecznego".

Autorka wyróżniła ich podział według trzech kryteriów. Pierwszym z nich jest ich zasięg: makro, mezo oraz mikro. Skala makro i mezo dotyczy ich występowania w ramach aktów prawnych na różnych poziomach władzy samorządowej. Zasięg mikro odnosi się do obecności tego rodzaju innowacji w ramach jednostek takich jak przedsiębiorstwa, zarówno tradycyjne, jak i społeczne, czy podmioty non-profit. Drugim kryterium jest rodzaj beneficjentów innowa-

cji społecznych. Jeżeli potrzebują oni pomocy bezpośredniej, innowacje społeczne stanowią w tym przypadku źródło wsparcia w formie materialnej bądź niematerialnej. Beneficjentami mogą być również osoby wyrażające potrzebę udoskonalenia sfery społecznej. Ostatnie kryterium dotyczy dziedzin aktywności ludzkiej. Mogą dotyczyć one szerokiego kręgu zainteresowań, przykładowo kultury, edukacji, administracji publicznej czy polityki (Bałoń, 2015, s. 4–5).

Podsumowując należy stwierdzić, iż tematyka innowacji jest już od dość dawna przedmiotem badań ekonomistów. Jednakże w ostatnim okresie daje się zauważyć coraz większe zainteresowanie obszarem innowacji społecznych. Dla potrzeb niniejszego opracowania zostały one zdefiniowane jako zmiany, które mają pozytywnie oddziaływać na całe społeczeństwo lub też jego część, często przez realizację oddolnych działań na poziomie lokalnym.

Metoda badawcza

Autorzy postanowili zastosować metodę *desk research* nazywaną również analizą danych zastanych lub „badaniem zza biurka". Polega ona na wykorzystaniu informacji pochodzących z już istniejących publikacji. Na tej podstawie można sformułować wnioski odnośnie konkretnego problemu badawczego. Jak wskazuje Z. Bednarowska (2015, s. 19) metoda ta ma trzy główne zalety:

– większa dostępność oraz niższe koszty niż przeprowadzenie badań ilościowych czy też jakościowych,
– możliwość analizy na większych próbach,
– brak wpływu badacza na przedmiot badania.

Pamiętać jednak należy również o ograniczeniach tej metody. Należą do nich m.in. problemy wynikające z łączenia danych z różnych źródeł, które mogą mieć inne ramy czasowe, czy w odmienny sposób definiować pewne pojęcia. Ponadto nie ma możliwości weryfikacji rzetelności zbierania danych pierwotnych. W przypadku niniejszego opracowania autorzy uznali jednak, iż przedstawione wcześniej zalety są wystarczającą przesłanką do zastosowania metody *desk research*.

Prezentacja wyników badania i ich omówienie

Wspólnota Europejska stoi obecnie przed szeregiem wyzwań społeczno-ekonomicznych. Do ich przezwyciężenia konieczne jest zaangażowanie obywateli, organizacji pozarządowych, sektora publicznego i prywatnego, a również ich współpraca owocująca tworzeniem dobra wspólnego. Istotne są również innowacje społeczne. Często stymulują bowiem powstawanie nowych procesów gospodarczych i polityk, co jest niezwykle doceniane w Unii Europejskiej. Z tego powodu instytucje UE stworzyły bogatą ofertę wsparcia mającą na celu budowanie społeczeństwa obywatelskiego.

Jednym z pierwszych działań, które wyraźnie wskazywało na istotność innowacji społecznych była inicjatywa EQUAL, finansowana z Europejskiego Funduszu Społecznego. Obowiązywała w latach 2001–2006 i miała na celu zwalczanie dyskryminacji i nierówności zatrudnienia. Podkreślała szczególną rolę współpracy pomiędzy państwami członkowskimi oraz podmiotami sektora publicznego i prywatnego, w celu opracowania nowatorskich rozwiązań we wspomnianym zakresie. Wskazywała również na istotną rolę organizacji pozarządowych, stanowiących pewnego rodzaju pomost pomiędzy tymi dwoma sektorami, w rozwiązywaniu problemów społecznych. Środki w ramach inicjatywy przeznaczono m.in. na wspieranie dia-

logu społecznego, rozwój podmiotów non-profit – trzeciego sektora gospodarki, a również pogłębianie podejścia typu *good governance* (Commission of the European Communities, 2003). Działania te objęły również Polskę, która rozpoczęła swoje uczestnictwo w programie przystępując do Wspólnoty Europejskiej w 2004 roku.

Kluczowym programem, wyznaczającym ramy obecnych działań UE, jest Europa 2020, którego celami przewodnimi są: inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu rozwój. Jedną z inicjatyw jest *Unia innowacji*. Ma ona tworzyć rozwiązania sprzyjające rozwojowi innowacji poprzez tworzenie warunków do pogłębiania wiedzy i badań, zmniejszanie dysproporcji pomiędzy obywatelami, finansowanie innowacyjnych produktów i usług oraz rozwojowi partnerstwa w procesie tworzenia innowacji, ze szczególnym uwzględnieniem innowacji społecznych (Komisja Europejska, 2014c). Obejmuje ona różnorodne możliwości wspierania takiej działalności, jak też powstawania i promowania nowatorskich rozwiązań, z uwzględnieniem inicjatyw, które mogą sprostać obecnym wyzwaniom społecznym. W tym celu wykorzystywane są środki głównie z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Program Horizon 2020, ustanowiony przez Komisję Europejską, to największy pod względem wartości instrument, mający na celu finansowanie i wspieranie rozwoju badań i innowacji (Komisja Europejska, 2014b). Jedną z podstawowych motywacji do jego utworzenia jest unijne dążenie do osiągnięcia poziomu 3% PKB na finansowanie badań naukowych i rozwoju na terenie Wspólnoty do 2020 r. Na jego realizację przewidziano ponad 77028 mln euro (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1291/2013). Składa się on z trzech wzajemnie uzupełniających się priorytetów: doskonała baza naukowa (24441 mln euro), wiodąca pozycja w przemyśle (17016 mln euro) i wyzwania społeczne (29679 mln euro).

Pierwszy z wymienionych priorytetów ma na celu wspieranie wybitnych badaczy w rozwoju ich ścieżki zawodowej. Zwrócono w nim szczególną uwagę na wsparcie pionierskich badań mogących prowadzić do istotnych odkryć i wynalazków (finansowanych przez Europejską Radę ds. Badań Naukowych), dostęp do szkoleń, kursów i staży (działania Marii Skłodowskiej-Curie) czy tworzenie okazji do pozyskania odpowiedniej infrastruktury dla realizacji przedsięwzięć badawczo-naukowych (Komisja Europejska, 2014b).

Priorytet drugi ma wpływać na zwiększanie poziomu wykorzystania nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach, podkreślając ich znaczący wpływ na powstawanie różnego rodzaju innowacji, w tym innowacji społecznych. Szczególną uwagę skupia się tutaj na sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, który to wymaga szczególnej pomocy z uwagi na utrudniony dostęp do finansowania swojej działalności oraz prac badawczo-rozwojowych.

Wyzwania społeczne – jako ostatni z priorytetów – w największym stopniu podkreśla potrzebę powstawania innowacji społecznych. Za główne obszary zainteresowania uznano m.in: zdrowie, zmiany demograficzne, bezpieczeństwo żywnościowe, bezpieczną, czystą i efektywną energię oraz inteligentny, zielony i zintegrowany transport.

Szczególnie istotnym programem w zakresie innowacji społecznych jest ustanowiony na lata 2014–2020 Europejski Program na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych (EaSI). Został on zapoczątkowany działaniami w ramach unijnej perspektywy finansowej na lata 2007–2013. Wówczas obowiązywały trzy oddzielne programy: PROGRESS, EURES oraz instrument mikrofinansowy Progress, które w ramach obecnej perspektywy stanowią osie priorytetowe EaSI (Komisja Europejska, 2014a). Program ten stanowi narzędzie, które ma wspomóc osiągnięcie nadrzędnych celów strategii Europa 2020 – inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu rozwój (Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 2007). Ma on na celu przede

wszystkim rozwój i wsparcie innowacji społecznych. Rozporządzenie w tej sprawie podkreśla, że Unia Europejska dostrzega potencjał tego typu innowacji w zakresie zapobiegania ubóstwu, bezrobociu i wykluczeniu społecznemu, a również w promocji zatrudniania i ograniczeniu starzenia się społeczeństwa (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1296/2013). Określa ono pięć głównych zamierzeń programu, jakimi są:

– zwiększenie poziomu współpracy pomiędzy podmiotami publicznymi oraz prywatnymi, a również pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz społeczeństwa,
– poprawa warunków pracy, przestrzeganie bezpieczeństwa i higieny pracy, promocja innowacji społecznych,
– zwiększenie poziomu przestrzegania prawa unijnego dotyczącego celów strategii Europa 2020 z uwzględnieniem zasad inteligentnych regulacji,
– podejmowanie działań na rzecz zatrudnienia, zwłaszcza poprzez dostępność rynków unijnych oraz gwarancję mobilności zawodowej,
– promocja zatrudnienia za pomocą zwiększenia dostępu do mikrofinansów, ze szczególnym uwzględnieniem mikroprzedsiębiorstw i osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą, jak również wzmożone finansowanie firm społecznych.

Instytucje unijne podkreślają, że program w szczególności ma na celu niesienie pomocy osobom w trudnej sytuacji życiowej, promocję równości płci, walkę z wszelką dyskryminacją (m.in. religijną, etniczną, dotyczącą wieku czy orientacji seksualnej), zapewnienie wysokiej jakości zatrudnienia, ochronę społeczeństwa oraz zwalczanie bezrobocia. Na jego realizację przeznaczono 919,5 mln euro, z czego 61% środków dla osi Progress, 18% dla EURES oraz 21% na rozwój przedsiębiorczości społecznej i mikrofinansowania.

Szczególnym zadaniem w ramach osi Progress jest prowadzenie badań i eksperymentowanie w zakresie polityki społecznej oraz polityki zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem dialogu i wymiany doświadczeń pomiędzy partnerami oraz zainteresowanymi, co wpisuje się w główne założenia programu. Środki są przeznaczone na walkę z bezrobociem, zwłaszcza wśród osób młodych napotykających bariery wejścia na rynek pracy, poprawę jakości i warunków zatrudniania oraz rozwój ochrony socjalnej.

Oś EURES stawia natomiast na działania służące poprawie dostępu do informacji o sytuacji na rynku pracy i zwiększenia ich transparentności, a również rozwój współpracy transgenicznej, mającej przyczynić się do zwiększenia mobilności geograficznej.

Środki przeznaczone na cel ostatniej osi są w dużej mierze przeznaczone dla firm społecznych, udostępniając im instrumenty finansowe oraz mikrofinansowanie, które przyczynia się do poprawy standardów życia osób w trudnej sytuacji życiowej i mikroprzedsiębiorstw.

Duże źródło wsparcia dla powstawania oraz rozwoju innowacji społecznych stanowią również krajowe programy operacyjne finansowane ze środków unijnych. W Polsce bogata oferta finansowania pochodziła z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (2007–2013). Środki na jego realizację pochodziły w głównej mierze z Europejskiego Funduszu Społecznego. Program obejmował 10 obszarów wsparcia (osi priorytetowych), na wsparcie których przeznaczono sumę 11,5 mld euro (Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2007).

W ramach obecnej perspektywy finansowej szczególne wsparcie dla omawianego tematu oferuje PO Wiedza Edukacja Rozwój. Całkowita alokacja środków wynosi 5,5 mld euro. Za obszary wsparcia w ramach programu przyjęto:

– Priorytet I: Osoby młode na rynku pracy,
– Priorytet II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji,
– Priorytet III: Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju,

– Priorytet IV: Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa,
– Priorytet V: Wsparcie dla obszaru zdrowia,
– Priorytet VI: Pomoc techniczna.

W przypadku tego programu należy zwrócić uwagę na priorytet IV, którego działania mają na celu zwiększenie poziomu wykorzystania innowacji społecznych w tworzeniu polityk publicznych. Dofinansowanie mogą otrzymać projekty obejmujące zarówno mikro-innowacje jak i makro-innowacje, a także inicjatywy mające na celu zwiększanie wykorzystania nowatorskich rozwiązań, dotąd rzadko używanych (Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2007).

Podsumowanie

W literaturze przedmiotu coraz częściej przedmiotem badań są innowacje społeczne. Wzbudzają one również coraz większe zainteresowanie decydentów uważających, że odpowiadają one na nierzadko poważne wyzwania społeczne. Znajduje to swoje odzwierciedlenie więc w działaniach Unii Europejskiej. Przeprowadzone w rozdziale badania wskazują bowiem, iż wprowadziła ona szereg inicjatyw umożliwiających finansowanie nowatorskich projektów, które oddziaływać mają na wybrane grupy społeczne lub całe społeczeństwo. Ich zakres jest coraz szerszy. Ponadto zwiększono również wartość środków finansowych przeznaczonych na wsparcie innowacji społecznych.

Wyniki przeprowadzonych badań stanowią więc wkład w obszar polityki gospodarczej, w części poświęconej pomocy publicznej. Mogą być przedmiotem zainteresowania nie tylko naukowców, lecz również decydentów politycznych. Rozdział poszerza również zakres literatury przedmiotu badającej tematykę innowacji społecznych.

W opracowaniu nie poruszono jednak kwestii oceny skuteczności ww. programów pomocy publicznej. Jest to temat ważny, zwłaszcza w świetle koncepcji zawodności państwa i konieczności pogodzenia działań rynku i rządu. Wskazuje to zatem kierunek dalszych badań, jakie należy podjąć w najbliższej przyszłości.

Literatura

Bałoń, L. (2015). W stronę innowacji społecznych. *Zarządzanie. Teoria i Praktyka*, *4*(14), 3–10.

Bednarowska, Z. (2015). Desk research – wykorzystanie potencjału danych zastanych w prowadzeniu badań marketingowych i społecznych. *Marketing i Rynek*, *7*, 18–26.

Commission of the European Communities (2007). *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Establishing the guidelines for the second round of the Community Initiative EQUAL concerning transnational co-operation to promote new means of combating all forms of discrimination and inequalities in connection with the labour market „Free movement of good ideas"*, COM/2003/0840 final. Pobrane z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0840&from=MT (dostęp: 16.05.2019)

Górka, M. (2015). Wybrane poglądy na temat innowacji jako czynnika konkurencyjności podmiotów gospodarczych. Efektywność zarządzania zasobami organizacyjnymi. *Prace Naukowo-Dydaktyczne PWSZ im. Stanisława Pigonia w Krośnie*, *68*, 31–55.

Komisja Europejska (2014a). Europejski program na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych. (*EaSI*). Komisja Europejska. Pobrane z: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081&langId=pl (dostęp: 16.05.2019).

Komisja Europejska (2014b). *Horizon 2020 w skrócie. Program ramowy UE w zakresie badań naukowych i innowacji*. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej. Pobrane z: https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020_PL_KI0213413PLN.pdf (dostęp: 15.05.2019).

Komisja Europejska (2014c). *Komunikat Komisji Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Komisja Europejska. Pobrane z: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf (dostęp: 04.05.2019).

Maślak, E. (2002). J.A. Schumpeter pół wieku później – współczesna recepcja teorii, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, *2*, 221–232.

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (2007). *Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020 Umowa Partnerstwa*. Warszawa: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Pobrane z: www.funduszeeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/umowa-partnerstwa (dostęp: 16.05.2019).

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (2019). *Szczegółowy opis osi priorytetowych Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020*. Warszawa: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Pobrane z: www.power.gov.pl/strony/o-programie/dokumenty/szczegolowy-opis-osi-priorytetowych-programu-operacyjnego-wiedza-edukacja-rozwoj-2014-2020 (dostęp: 23.05.2019).

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2007). *Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Pobrane z: http://pokl.mazowia.eu/g2/oryginal/2011_07/1b11885071fd23f2ef796597e44a1964.pdf (dostęp: 16.05.2019).

Oferta programu Horyzont 2020 dla małych i średnich przedsiębiorstw (2019). Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych Unii Europejskiej. Pobrane z: www.kpk.gov.pl/?page_id=11400 (dostęp: 05.06.2019).

Olejniczuk-Merta, A. (2013). Innowacje społeczne. *Konsumpcja i Rozwój*, *1*(4), 21–34.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki (2019). *O programie*. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego. Pobrane z: www.kapitalludzki.gov.pl/o-programie (dostęp: 16.05.2019).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1291/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające „Horyzont 2020" – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (2014–2020) oraz uchylające decyzję nr 1982/2006/WE. Dz. U. L 347 z 20.12.2013 r., stan prawny na 15.05.2019.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1296/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie programu Unii Europejskiej na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych („EaSI") i zmieniające decyzję nr 283/2010/UE ustanawiającą Europejski instrument mikrofinansowy na rzecz zatrudnienia i włączenia społecznego Progress. Dz.U. L 347 z 20.12.2013 r., stan prawny na 16.05.2019.

Schumpeter, J. (1960). *Teoria rozwoju gospodarczego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Słownik języka polskiego PWN (2019). Pobrane z: https://sjp.pwn.pl/szukaj/innowacja.html (dostęp: 01.05.2019).

Wasiluk, A. (2002). Innowacyjność współczesnych przedsiębiorstw. W: W. Kowalczewski (red.). *Zarządzanie współczesnym przedsiębiorstwem* (s. 335–355). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie DIALOG.

Public aid for social innovations in the European Union – macroeconomic perspective

Summary: Social innovations are meant to address the needs of society and as such they are a part of the socio-economic development. The purpose of the chapter is to analyse EU funded initiatives, intended for social innovation growth within the European Union. The authors conducted a literature research and analysis of existing solutions using the desk research method. We established that the issues of social innovation are increasingly the subject of scientific research as well as the subject of interest of decision-makers. This is reflected in the activities of the EU institutions. The scope and value of programs aimed at supporting such innovations are increasing. The chapter outcomes contribute to economic policy studies, particularly regarding public aid, as well as extends the scope of literature dedicated to social innovation.

Keywords: social innovations; public aid; European Union
JEL codes: H19, H39, O35

Informacje o autorach

Magdalena Pilarczyk
Małopolski Fundusz Ekonomii Społecznej
ul. Rakowicka 14B, 31-505 Kraków
e-mail: magdalenapilarczyk27@gmail.com

Maciej Woźniak
ORCID: 0000-0001-8520-6443
AGH Akademia Górniczo-Hutnicza
Wydział Zarzadzania
Katedra Ekonomii, Finansów i Zarządzania Środowiskiem
ul. Gramatyka 10, 30-067 Kraków
e-mail: mwozniak@zarz.agh.edu.pl

Źródło finansowania badań: Wydanie publikacji finansowane z subwencji na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego AGH Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

Prawa autorskie i licencja / Copyright and License

Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0)
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed/pl

This work is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivetives International (CC BY-ND 4.0) License
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0

Wydane przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
Małopolska Szkoła Administracji Publicznej

Published by Cracow University of Economics – Krakow, Poland.
Małopolska School of Public Administration of the Cracow University of Economics

Sugerowane cytowanie:
Kotyza, W., Stronczek, A. (2019). Technologie mobilne jako wsparcie innowacji społecznych. W: N. Laurisz, A. Stronczek (red.). *Ekonomia Społeczna. Innowacje społeczne* (s. 59–70). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. https://doi.org/10.15678/ES.2019.1.07

Technologie mobilne jako wsparcie innowacji społecznych

Weronika Kotyza, Anna Stronczek

Streszczenie: Innowacje społeczne są nieodłącznym elementem polityki innowacyjnej. Stanowią odpowiedź na potrzeby społeczne, a także tworzą wartość w przestrzeni społecznej. Jednocześnie, nie sposób nie zauważyć roli jaką technologie mobilne pełnią w podnoszeniu innowacyjności oraz konkurencyjności organizacji. Celem przeprowadzonej analizy jest przedstawienie technologii mobilnych jako narzędzi wsparcia innowacji społecznych. W zaprezentowanym tekście przedstawiono rozważania oparte na analizie literatury przedmiotu oraz studium przypadku innowacji aspirującej do bycia innowacją społeczną. Przeprowadzone badania pozwoliły na stworzenie arkusza audytu cech i atrybutów innowacji społecznych. Za jego pomocą zbadano przykładową innowację wykorzystującą technologie mobilne, tym samym weryfikując użyteczność opracowanego narzędzia badawczego. Uzyskane wyniki badań mogą być przedmiotem zainteresowania nie tylko akademików, znajdują także szerokie zastosowanie praktyczne.
Słowa kluczowe: Innowacje; innowacje społeczne; cechy innowacji; aplikacje mobilne; EcoTech System
Kody JEL: O35, O39

Wprowadzenie

Bezrobocie, zmiany klimatu, gwałtownie starzejąca się populacja i zmniejszające się wydatki publiczne, to palące problemy, na które świat poszukuje remedium. Rozwiązań wielu z nich należy upatrywać w innowacjach społecznych. I chociaż minęło już ponad sto lat od stwierdzenia Schumpetera (1912), który zakwalifikował innowacje jako czynnik rozwoju, oraz blisko czterdzieści od stwierdzenia Freemanna (1982): „nie wprowadzać innowacji, to znaczy umierać", to dopiero od niedawna termin ten łączony jest z przymiotnikiem „społeczny". Współczesne innowacje są rezultatem licznych i złożonych interakcji między jednostkami, organizacjami i środowiskiem (Matusiak, 2008). Wydaje się, że właśnie w innowacjach należy szukać rozwiązań dla problemów współczesnego świata.

Mówiąc o zjawisku jakim są innowacje, nie sposób pominąć wpływu technologii mobilnych na ten obszar funkcjonowania społeczeństw. Liczba internautów w Polsce w pierwszej połowie 2019 r. wyniosła ogółem 28,2 mln, z czego z urządzeń mobilnych (smartfony i tablety) korzystało 23,8 mln (PBI, 2019). To ogromna część społeczeństwa. Nietrudno odgadnąć, że technologie mobilne pełnią ważną rolę w podnoszeniu innowacyjności oraz konkurencyjności organizacji.

Celem rozdziału jest przedstawienie technologii mobilnych jako narzędzi wsparcia innowacji społecznych. W rozdziale przedstawiono rozważania oparte na analizie literatury przedmiotu oraz studium przypadku innowacji aspirującej do bycia innowacją społeczną.

Postrzeganie innowacji społecznych

Większość pozycji literatury w obszarze nauk społecznych, podejmujących próby zdefiniowania czy też scharakteryzowania innowacji społecznych powstała w ostatnich dwóch dekadach. I chociaż pojęcie to cieszy się coraz większą popularnością, nie posiada jednej, ściśle sprecyzowanej definicji.

Innowacje są postrzegane jako tożsame lub bliskoznaczne do: zmiany, nowości, reformy, czy też idei ocenianej jako nowa (Matusiak, 2008). OECD bardzo ogólnie stwierdza, że innowacja to: „nowy lub ulepszony produkt lub proces (lub ich połączenie), który znacznie różni się od poprzednich produktów lub procesów jednostki, i który został udostępniony potencjalnym użytkownikom (produkt) lub wprowadzony do użytku przez jednostkę (proces)" (OECD/ Eurostat, 2019, s. 32). Jest to szeroka formuła obejmująca zarówno tryb powstawania innowacji, jak i nowość oferty przez nią wnoszoną.

Jedna z najczęściej przytaczanych definicji innowacji społecznych została zaproponowana przez G. Mulgana (2006), który określa je jako nowe pomysły, stwarzane po to, by zaspokajać potrzeby społeczne, do tej pory niezaspokojone. Innowacją może być zatem nowa inicjatywa, usługa lub nowe podejście organizacji do danych usług. Według W.F. Ogburn (1969) innowacje społeczne stanowią wypełnienie luki kulturowej, rozumianej przez niego jako różnice pomiędzy rozwojem kulturowym a technicznym. Z kolei wg P.F. Druckera innowacje społeczne nie posiadają charakteru technicznego, ale dotyczą zmiany wartości oraz satysfakcji pozyskanej z zasobów przez konsumentów (Drucker 1992, s. 41). W dokumencie opublikowanym przez Komisję Europejską innowacje społeczne zdefiniowano jako „nowe pomysły (produkty, usługi i modele), które jednocześnie zaspokajają potrzeby społeczne (skuteczniej niż alternatywy) i tworzą nowe relacje społeczne lub współpracy. Innymi słowy, są to innowacje, które są nie tylko dobre dla społeczeństwa, ale także zwiększają jego zdolność do działania" (BEPA, 2011), zatem są odpowiedzią na potrzeby społeczeństw niezaspokajane przez obecny rynek lub już istniejące instytucje, a zarazem są przeznaczone dla słabszych grup w społeczeństwie. „Przewodnik po innowacjach społecznych" (European Commision, 2013) precyzuje: „innowacje, które są zarówno społeczne w celach jak i środkach, pozostając otwartymi na zróżnicowanie terytorialne, kulturalne itp. Społeczne w sensie zarówno procesu jak i celów społecznych i socjalnych, które każdy chciałby osiągnąć".

Eksperci w projekcie TEPSIE wyodrębnili elementy i cechy (Rysunek 1) wyróżniające działania, które wykazują charakter innowacji społecznych. Elementy wyróżniające to (Caulier-Grice i in., 2012, s. 18–19):

- Nowość – innowacje społeczne niekoniecznie muszą być w całości oryginalne czy też wyjątkowe. Wystarczy, by rozwiązanie było nowe dla danej branży, sektora, regionu, użytkownika itp. Nowość to także nowatorskie wykorzystanie istniejącego rozwiązania.
- Od pomysłu do realizacji – musi istnieć możliwość implementacji innowacji. W odróżnieniu od pomysłu czy wynalazku, istotny jest wymiar użyteczny innowacji społecznej, zatem jej faktyczne wdrożenie.
- Skuteczność – innowacje społeczne powinny być bardziej efektywne niż dotychczasowe rozwiązania. Ich zadaniem jest poprawa wyników, obniżenie kosztów, zwiększenie satysfakcji czy poziomu zadowolenia. Przed innowatorami stoi zatem dodatkowo trudne zadanie – uchwycenie skutków proponowanych innowacji (ocena skuteczności).

– Zaspokajanie potrzeb społecznych – problemy społeczne często są inspiracją dla innowatorów, jednak nie ich rozwiązanie, ale spełnianie potrzeb stanowi cel innowacji społecznych.
– Zwiększanie zdolności społeczeństwa do działania – np. poprzez tworzenie nowych ról i relacji, rozwijanie umiejętności lepszego wykorzystania zasobów oraz środków.

Cechy wyróżniające innowacje społeczne to (Kwaśnicki, 2015):

– międzysektorowość – nie są rozwiązaniami przypisanymi do konkretnego sektora, często są międzysektorowe (np. łącząc działanie organizacji non-profit i przedsiębiorstw państwowych),
– otwartość – często angażują dużą liczbę ludzi i organizacji, włączając ich do współpracy,
– działania oddolne – często mają charakter lokalny i rozproszony,
– prosumpcja i koprodukcja – dawcy i biorcy w ramach innowacji społecznych to często te same osoby (np. w projektach typu banki czasu),
– mutualizm – korzyści z uwspólniania dóbr (np. programy wzajemnej opieki i wsparcia),
– tworzenie nowych ról i relacji,
– lepsze wykorzystanie i rozwijanie zasobów i środków.

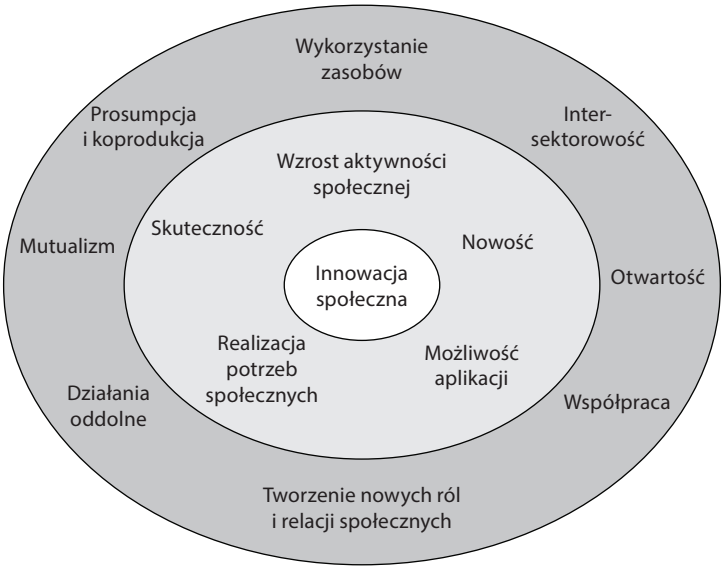

Rysunek 1. Elementy i cechy innowacji społecznych

Źródło: (Caulier-Gricev i in., 2012, s. 18).

Tematyka innowacji społecznych podejmowana jest najczęściej z pięciu obszarach (Nicholls i Murdock, 2012; Caulier-Gricev i in., 2012):

– transformacje społecznie,
– model zarządzania organizacją,
– przedsiębiorczość społeczna,
– rozwój nowych produktów, usług oraz programów,
– zarządzanie i budowanie kompetencji.

Istnieje wiele ewentualnych perspektyw wykorzystania innowacji społecznych w życiu społeczno-gospodarczym. Mogą mieć wpływ na powstawanie nowej oraz dopasowywanie istniejącej już wiedzy po to by lepiej dostosowywać się do potrzeb społecznych (Raufflet, 2009), wpływają na polepszanie osiągnięć studentów, a także przedsiębiorstw, w których w przyszłości mogliby pracować (Trifilova i in., 2012). Z kolei w dziedzinie ochrony środowiska czynna partycypacja w życiu obywatelskim wpływa na wprowadzanie całkowicie nowych rozwiązań technologicznych (Maruyama i in., 2007). Efekty innowacji społecznych mogą przybierać różną formę (Tabela 1) i występować jako nowe produkty, usługi, procesy, rynki, platformy, formy organizacyjne czy modele biznesowe.

Tabela 1. Typy innowacji społecznych

Typ innowacji społecznej	Przykłady
Nowe produkty	Technologie wspomagające, opracowane dla osób niepełnosprawnych (syntezatory głosu)
Nowe usługi	Bankowość mobilna (np. MPesa w Kenii)
Nowe procesy	Współpraca *peer-to-peer* i *crowdsourcing*, budżetowanie partycypacyjne
Nowe rynki	Fair Trade (Sprawiedliwy Handel), banki czasu
Nowe platformy	Nowe ramy prawne, regulacyjne lub platformy opieki (modele opieki nad osobami z niepełnosprawnością intelektualną i będącymi w „społecznej izolacji" np. Tyze.com)
Nowe formy organizacyjne	Przedsiębiorstwa społeczne
Nowe modele biznesowe	Franczyza społeczna, wykorzystanie strategii JIT przy wyzwaniach społecznych

Źródło: (Caulier-Gricev i in., 2012, s. 25).

Innowacje społeczne pełnią istotną rolę, szczególnie w tych sektorach, w których tradycyjne modele innowacji nie spełniają oczekiwań, ze względu na to, iż nie są aktualne (albo nie pozwalają na należyte wykorzystywanie możliwości). Dotyczy to w szczególności (Wronka-Pośpiech, 2015):
- edukacji,
- ochrony zdrowia,
- ochrony środowiska,
- finansów publicznych,
- usług publicznych i społecznych,
- urbanistyki.

Technologie mobilne we współczesnym świecie

Na przestrzeni ostatnich lat technologie mobilne stały się rozwiązaniem powszechnym, nieodłącznym elementem życia, zarówno użytkowników indywidualnych, jak i całych przedsiębiorstw. Ekspansywny rozwój sieci komórkowych oraz nieograniczony dostęp do Internetu, sprawiły, że również dostęp do informacji jest możliwy praktycznie o każdej porze i z każdego miejsca będącego w zasięgu nadajników sieci komórkowych. Różnorodność tego, co oferuje nam Internet pozwala wyszukać właściwie wszelkie treści. Co więcej, za pomocą technologii mobilnych można tego dokonać w dowolnym czasie i miejscu (Parys, 2016).

Na rozpowszechnienie technologii mobilnych oraz rozmiar jej zastosowania ma wpływ, m.in.: przenośny charakter nowych urządzeń (niska waga, niewielkie rozmiary), osobisty cha-

rakter, intuicyjna i prosta obsługa, niewielkie koszty (zarówno nabycia, jak i użytkowania), możliwość stałego podłączenia do Internetu, szeroka oferta aplikacji, wielofunkcyjność (Lysik i Machura, 2014). Te atrybuty powodują, iż technologie mobilne mają swój udział w rozwoju gospodarki elektronicznej i pełnią ważną rolę w podnoszeniu innowacyjności oraz konkurencyjności organizacji. Technologie mobilne pozwalają na szybsze docieranie z komunikatem do wybranej grupy docelowej. Klienci mają dziś niczym nielimitowany dostęp do informacji o produktach oraz usługach. Mogą znaleźć wiadomości o ich cechach, specyfice, a także porównać ceny, warunki zakupu i zapoznać się z opiniami innych użytkowników. Dostępność technologii mobilnych znajduje przełożenie na skracanie czasu dostępu do informacji, a także na usprawnienie samego procesu komunikacji. Technologie te sprawiają, że wzrasta dynamika wymiany wiedzy, zarówno pod względem zasięgu, jak i tempa.

Badaniem roli technologii cyfrowych w innowacjach społecznych poświęcony został dokument pt. „Technologia cyfrowa w innowacjach społecznych", opracowany w ramach projektu „Teoretyczne, empiryczne i polityczne podstawy budowania innowacji społecznych w Europie" (*The Theoretical, Empirical and Policy Foundations for Building Social Innovation in Europe – TEPSIE*). W dokumencie podkreślono, że dzięki szybkiemu rozwojowi tanich, wszechobecnych i potężnych narzędzi, takich jak: Internet, światowa sieć, media społecznościowe i aplikacje na smartfony, możliwe stały się nowe sposoby wprowadzania innowacji społecznych, a wiele istniejących sposobów zostało wzmocnionych (Millard i Carpenter, 2014).

Dobrze zaprojektowana architektura IT ma kluczowe znaczenie dla zwiększenia poziomu upowszechniania wiedzy oraz rozwoju nowych procesów i produktów (Fink, 2007) oraz zmniejszenia kosztów dostępu do innowacyjnych pomysłów (Pisano i Verganti, 2008).

Przykładów zastosowania technologii w innowacjach społecznych jest wiele[1]:

- crowdfunding – witryny internetowe, które łączą ludzi z pomysłami oraz osoby, które chcą się przyczynić do ich urzeczywistnienia, przekazując pieniądze na te projekty,
- narzędzia do tworzenia sklepów internetowych – pozwalają przedsiębiorcom społecznym oferować swoje towary lub usługi przez Internet i znacznie obniżają koszty operacyjne,
- sieci społecznościowe – są bardzo często wykorzystywane w różnych kampaniach społecznościowych, pozwalają na podnoszenie świadomości na temat niektórych kwestii,
- zasoby edukacyjne udostępniane online (najczęściej bezpłatne) – które obecnie oferują różnego rodzaju kursy,
- zasoby typu „open source",
- technologie ułatwiające i udostępniające różnego rodzaju diagnostyki medyczne oraz pozwalające na poprawę życia osób niepełnosprawnych (na przykład badanie wzroku za pomocą smartfona).

Różnorodność innowacji społecznych z zastosowaniem aplikacji mobilnych zobaczyć można przeglądając strony dotyczące działalności społecznej np.: innowacjespoleczne.org, bthechange.com, causeartist.com i wiele innych. Przykładowo:

- Feedie – to aplikacja mobilna stworzona przez Lunchbox Fund, która pozwala dzielić się z innymi swoją pasją do jedzenia. Będąc w restauracji uczestniczącej w programie, należy sfotografować swój posiłek, a następnie opublikować zdjęcie. Pozwala to gromadzić środki na posiłki dla dzieci w wieku szkolnym w Południowej Afryce (za: www.bthechange.com).
- GoodGuide – to aplikacja, dzięki której można sprawdzić czy kupowane produkty są bezpieczne, zdrowe, ekologiczne i społecznie odpowiedzialne. Oprogramowanie do skanowa-

[1] Przykład opisany na stronie internetowej: www.socialinnovation.lv/en/social-innovation/technologies-and-tools-for-social-good/

nia kodów kreskowych umożliwia szybki dostęp do rzetelnych informacji (za: www.bthechange.com).
- Charity Miles – aplikacja, która pozwala zarabiać pieniądze na określony cel społeczny, chodząc, biegając lub jeżdżąc na rowerze. Aplikacja mierzy pokonany dystans i przelicza na środki dedykowane celom charytatywnym: 10 centów za milę dla rowerzystów, 25 centów za milę dla spacerowiczów i biegaczy (za: www.bthechange.com).
- MicroHero – pozwala gromadzić środki na rzecz organizacji non-profit. Użytkownik wypełnia różnego rodzaju ankiety. Za każdą odpowiedź otrzymuje pieniądze, które są przekazywane na wskazany cel. Darowizny są opłacane przez firmy, które prowadzą badania rynku lub potrzebują szybkich odpowiedzi na pilne pytania biznesowe (za: www.bthechange.com).
- VizWiz – ułatwia niedowidzącym i niewidomym zapoznanie się z tekstem, np. z treścią recept. Schemat jej działania jest prosty. Należy zrobić zdjęcie danego tekstu dotykając dwukrotnie ekranu telefonu w dowolnym miejscu. Potem użytkownik może zadać pytanie, które dotyczy danego produktu za pomocą mikrofonu. W ciągu minuty wolontariusz odczytuje zapytanie i oddzwania z odpowiedzią. Użytkownik aplikacji może również wysłać zapytanie za pomocą maila, Facebooka albo Twittera – podążając za głosową instrukcją, a następnie dotykając dwukrotnie dowolnego miejsca na ekranie telefonu. Aplikacja jest używana w Stanach Zjednoczonych. Została stworzona przez ROC HCI Group z Uniwersytetu w Rochester i jest dofinansowana przez fundusz National Science Foundation oraz Google (VizWiz, n.d.).
- Five App – osoby głuche w większości nie mogą obsługiwać komunikatorów, ponieważ nie potrafią połączyć słowa z jego brzmieniem. To powoduje wykluczenie społeczne – utrudnia prozaiczne czynności, jak chociażby założenie konta w banku. Five App ułatwia komunikowanie się osobom głuchoniemym. Została stworzona przez licealistę Mateusza Macha. Na początku działania aplikacja pozwalała porozumiewać się w amerykańskim języku migowym (ASL), ale dzięki zdobytym funduszom aplikacja ciągle jest rozwijana (FiveApp, n.d.).

Aplikacje crowdfundingowe

Rozwój technologii teleinformatycznych ostatnich lat przyczynił się do powstania i szybkiej popularyzacji nowego modelu socjoekonomicznego: gospodarki społecznościowej. Opiera się on na rozproszonych sieciach połączonych jednostek i społeczności, umożliwiając maksymalne spożytkowanie dostępnych zasobów (Fundacja CGS, n.d.). Elementem gospodarki społecznościowej jest crowdfunding – nowy sposób pozyskiwania funduszy dla różnego rodzaju przedsięwzięć (Kalinowski, 2015).

Finansowanie społeczne (polska nazwa stosowana dla crowdfundingu) to skierowanie zapytania zwykle przez Internet o środki pieniężne przekazane w formie darowizny lub w zamian za przyszłe produkty lub inną formę nagrody (np. korzyści dla społeczeństwa) (Belleflamme i in., 2014). Finansowanie tego typu angażuje duże grono kapitałodawców, cechuje się wykorzystaniem technologii teleinformatycznych oraz mniejszą barierą wejścia, a także lepszymi warunkami transakcyjnymi niż te, które są ogólnodostępne na rynku (Król, 2013). Mechanizm opiera się na pozyskiwaniu mikrowpłat od szerokiej społeczności.

Pierwszy polskim (ale i europejskim) serwisem crowdfundingowym był Megatotal.pl, który zajmował się wspieraniem działalności muzycznej (Bystrov i Galuszka, 2013). Najpopularniejsze uniwersalne portale crowdfundingowe na świecie to: Indiegogo – założony w 2008 roku

oraz utworzony w 2009 roku Kickstarter – aktualnie największy na świecie portal finansowania społecznościowego. Najpopularniejszym polskim portalem crowdfundingowym stał się PolakPotrafi.pl.

O popularności tego sposobu finansowania świadczy przykład portalu Zrzutka.pl posiadający ponad 300 tys. zarejestrowanych użytkowników, którzy zorganizowali ponad 350 tys. zrzutek, na których zebrali razem prawie 130 mln zł[2]. Obserwując obecny rynek serwisów crowdfundingowych można przypuszczać, że portale takie jak PolakPotrafi.pl, Wspieram.to oraz Megatotal.pl będą coraz częściej używane przez osoby chcące rozwinąć swoją działalność biznesową czy artystyczną (Kalinowski, 2015).

Finansowanie społeczne stanowi wsparcie wielu innowacji społecznych. Dodatkowa idea, na której się opiera, sama w sobie spełnia kryteria innowacji społecznej. Pozwala pozyskać kapitał na różnego rodzaju pomysły, pomagając je przekształcić w rzeczywistość. Tym bardziej, że wiele innowacji nie ma szans na pozyskanie finansowania z tradycyjnych źródeł. Zwłaszcza te, które nastawione są na zaspokojenie potrzeb społecznych, a nie generowanie zysku.

Studium przypadku – aplikacja mobilna firmy EcoTech System

Firma EcoTech System prowadzi prace nad uruchomieniem nowej usługi do efektywnego recyklingu odpadów opakowaniowych pod nazwą „Motywacyjny System Gospodarki Odpadami EcoTech System" (MSGO-EcoTech System)[3]. Proponowane rozwiązanie przedstawiane jest przez firmę jako innowacja w aspekcie procesowym, mająca na celu zapewnienie efektywnego i prospołecznego sposobu segregacji odpadów, powodującego zmianę zachowań i przyzwyczajeń mieszkańców oraz powszechną edukację z wykorzystaniem czynników motywacyjnych. Jej novum polega na nagradzaniu za segregację i aktywizowaniu do jej właściwej realizacji. MSGO EcoTech System wykorzystuje dwa elementy: system informatyczny (Platforma EcoTech System) oraz urządzenia do automatycznej segregacji odpadów.

Centralnym elementem systemu jest Platforma EcoTech System – system informatyczny zliczający, monitorujący i zarządzający całym procesem przepływu informacji oraz surowców wtórnych w czasie rzeczywistym. Recyklomaty zsynchronizowane są z centralną platformą i aplikacją mobilną, dzięki czemu użytkownicy mogą korzystać z sieci automatów zainstalowanych w dowolnym miejscu. Recyklomaty zainstalowane w miejscach publicznych mają zapewnić automatyczny system do bezpośredniej segregacji odpadów, oferując w zamian motywacyjny program zniżkowy (punkty, które można wymieniać na różnego rodzaju zniżki, na przykład w komunikacji miejskiej lub w kinie).

Fundamentem działania „MSGO-EcoTech System" jest synergia uczestników modelu. Beneficjentami projektu są wszystkie strony w nim zaangażowane:

1) społeczeństwo/mieszkańcy – motywacja do segregacji,
2) samorząd – osiąganie rzeczywistych poziomów odzysku i recyklingu,
3) przemysł recyklingowy – dostęp do czystych surowców wtórnych,
4) partnerzy biznesowi – promocja poprzez ekologię, realizacja założeń CSR.

Innowacja ta przedstawiana jest (jak już zaznaczono) jako innowacja procesowa, natomiast ze względu na jej charakter oraz obszary oddziaływania wydaje się, że posiada cechy i atrybuty innowacji społecznej. Biorąc pod uwagę fakt, iż jej nieodłącznym elementem jest apli-

[2] Dane dostępne na: www.zrzutka.pl/jak-to-dziala/

[3] Motywacyjny System Gospodarki Odpadami EcoTech System – nazwa zastrzeżona.

kacja mobilna (co powoduje, że mieści się w obszarze zainteresowania autorek ze względu na realizowane badania), przeprowadzono dla niej diagnozę spełniania kryteriów stawianych innowacjom społecznym. Zestawiona została ona w tabeli (Tabela 2).

Tabela 2. Audyt cech i elementów wyróżniających innowację społeczną dla rozwiązania MSGO EcoTech System

Cecha/element wyróżniający	Atrybuty badanej cechy/elementu wyróżniającego
Nowość	Zastosowane rozwiązanie, tzn. wykorzystanie aplikacji mobilnej w celu potwierdzania oddania posegregowanych odpadów, zliczania punktów i możliwości realizacji bonusów dla branży odpadowej jest rozwiązaniem całkowicie nowym.
Możliwość aplikacji (od pomysłu do realizacji)	Istnieje możliwość aplikacji rozwiązania, co potwierdził pilot realizowany w Wieluniu w 2018 r., oraz akcja przeprowadzona w Warszawie, w zakresie działań koncernu Coca Cola podjętych w ramach globalnej kampanii: #neversettle.
Skuteczność	Łatwo zauważyć, że efekty tej innowacji można kwantyfikować wieloprzekrojowo. I tak: akcja realizowana w Warszawie trwała 8 tygodni. W tym czasie zarejestrowany użytkownik skorzystał z recyklomatu przeciętnie 1,8 razy oddając 19,35 sztuk odpadów w trakcie transakcji. Największa zarejestrowana transakcja to łącznie 328 oddanych opakowań zrealizowana została przez osobę, która w sumie odwiedziła recyklomat 4 razy. Natomiast najwięcej punktów zgromadziła osoba, która 2 razy odwiedziła maszynę oddając kolejno 431 i 392 opakowania.
Zaspokajanie potrzeby społecznej	Mieszkańcy chcą segregować, a dodatkowo być pewni, że ich trud nie został zmarnowany (posegregowane odpady nie trafią na wysypiska). Chcą żyć ekologicznie, dbać o środowisko, równocześnie mają potrzebę otrzymania pozytywnego wzmocnienia – nagrody, rabaty są czynnikiem zaspakajającym potrzebę docenienia. Mimo że inspiracją pomysłu był problem jakim są odpady opakowaniowe, to pomysł nie rozwiąże kompleksowo tego problemu (co jest zgodne z wytycznymi TEPSIE).
Zwiększanie zdolności społeczeństwa do działania	System MSGO ma na celu wzmocnienie postaw proekologicznych. Daje możliwość wzmocnienia beneficjentów, tworząc nowe role i relacje. Rozwija umiejętności lepszego wykorzystania zasobów.
Międzysektorowość	Ta innowacja zdecydowanie łączy działania ponad sektorami. W założeniu ma wspomagać 4 zainteresowane strony, ponieważ fundamentem działania „MSGO-EcoTech System" jest synergia wszystkich uczestników modelu tworząc tzw. strategię 4×Win. Beneficjentami projektu są wszystkie strony w nim zaangażowane: społeczeństwo/mieszkańcy, samorząd, przemysł recyklingowy, partnerzy biznesowi.
Otwartość	Rozwiązanie cechuje duża otwartość. Z jednej strony są mieszkańcy, którzy swoimi działaniami chcą chronić planetę, z drugiej przedsiębiorstwa, które deklarując wspieranie idei CRS dostarczają bonusy i zachęty. Równocześnie system wspiera gminy (np. w zakresie tworzenia bazy danych), które są odpowiedzialne za osiąganie odpowiednich poziomów odzysku. Zatem system angażuje różne strony w różnych wymiarach.
Działania oddolne	Innowacja ta ma charakter oddolny. Zarówno projekt pilotażowy jak i pozostałe działania, mają charakter lokalny i są rozproszone.
Prosumpcja i koprodukcja	Mieszkańcy z klientów stają się dostawcami (dostarczają surowiec). Partnerzy biznesowi dostarczają bonusów, ale otrzymują świadomość działania w obszarze wspomagania prawidłowych postaw i stają się stroną aktywną w procesie ekoedukacji.
Mutualizm	Mutualizm to pojęcie oznaczające równowagę pomiędzy dobrobytem indywidualnym i zbiorowym, które można osiągnąć tylko na zasadzie wzajemności. Bez odpowiedzialności i – co za tym idzie – segregacji na poziomie jednostki nie można osiągnąć celu zbiorowego jakim jest zachowanie środowiska naturalnego dla potomnych. Rozwiązanie MSGO zdecydowanie posiada tę cechę.

Cecha/element wyróżniający	Atrybuty badanej cechy/elementu wyróżniającego
Tworzenie nowych ról i relacji	Innowacje społeczne często tworzą nowe role dla użytkowników i beneficjentów. W przypadku omawianego rozwiązania, konsument staje się dostawcą surowca, partnerzy biznesowi – stroną dbającą o zapewnienie pozytywnego wzmocnienia[4] (poprzez dostarczanie benefitów). Dotyczy to również samorządów – w tym przypadku nowa rola jest szczególnie widoczna. Ze strony egzekwującej stają się one stroną zachęcającą.
Lepsze wykorzystanie zasobów i środków	Idea MSGO to przełożenie idei gospodarki o obiegu zamkniętym na konkretne działanie w tym kierunku. Pomysł pozwala nie tylko na lepsze wykorzystanie zasobów, ale wspomaga działania na rzecz ich zachowania.
Rozwijanie zasobów i możliwości	W rozwiązaniu MSGO to ludzie są zasobem. Ich aktywne uczestnictwo nie jest wymuszone rozwiązaniami legislacyjnymi. Tak jak ujmuje to dokument TEPSIE (Caulier-Grice i in., 2012) – w innowacji społecznej podejście partycypacyjne umożliwia beneficjentom zaspokojenie potrzeb w dłuższej perspektywie. Uaktywnienie wynika z możliwości wpływania na rzeczywistość.

Źródło: opracowanie własne.

Wydaje się, że w praktyce nie jest łatwe spełnienie przez daną innowację wszystkich kryteriów przypisanych do innowacji społecznej. Tym bardziej należy podkreślić, że przedstawiana aplikacja, będąca częścią „MSGO-EcoTech System", w zadawalającej części posiada cechy i atrybuty, które zostały określone jako wyróżniające dla innowacji społecznych.

Podsumowanie

Innowacje społeczne stanowią odpowiedź na potrzeby społeczne. Z kolei technologie cyfrowe stwarzają dla nich nowe perspektywy. Cyfryzacja odgrywa ważną rolę w kształtowaniu innowacji społecznych, wspierając ich międzysektorowy charakter i stale je wzbogacając, zarówno w obszarze rynków, produktów, jak i usług. Zastosowanie technologii cyfrowych w innowacjach społecznych prowadzi do powstania trzech głównych rodzajów efektów (Millard i Carpenter, 2014):

1. Wsparcia – technologie cyfrowe zwiększają skuteczność innowacji społecznych (wiążą się z lepszą komunikacją, prostotą i wygodą).
2. Nowych możliwości – technologia cyfrowa umożliwia nowe rodzaje innowacji społecznych, które są wynikiem wykorzystania potencjału mediów społecznościowych i działań sieciowych. Ułatwiają nowe rodzaje oddolnych i zdecentralizowanych form współpracy oraz otwierają nowe obszary innowacji społecznych.
3. Transformacji – technologia cyfrowa wpływa na powstawanie nowych modeli biznesowych oraz nowych form organizacyjnych (np. przedsiębiorstw społecznych), a to może w znacznym stopniu przekształcić istniejące procesy, role i relacje.

Nie jest zatem nadużyciem stwierdzenie, że nowe technologie mobilne mają niepodważalny i ogromny wpływ na przestrzeń innowacji społecznych, zapewniając zasoboooszczędne rozwiązania i przynosząc wiele korzyści.

Przeprowadzone badania pozwoliły na stworzenie arkusza audytu cech i atrybutów innowacji społecznych. Za jego pomocą zbadano przykładową innowację wykorzystującą technologie mobilne, tym samym weryfikując użyteczność opracowanego narzędzia badawczego.

[4] Rozwiązanie to odwołuje się do teorii wzmocnień (ang. *reinforcement theory*), według B.F. Skinnera, zwana także teorią modyfikacji zachowania.

Uzyskane wyniki mogą być przedmiotem zainteresowania nie tylko akademików, lecz również praktyków. Rozdział stanowi poszerzenie literatury przedmiotu podejmującej tematykę innowacji społecznych.

W pracy nie podjęto próby ustalenia wag (punktacji) cech i atrybutów wyróżniających innowacje społeczne. Ze względu na napotykane trudności na etapie ustalania czy dane rozwiązanie jest innowacyjne i czy jest innowacją społeczną, jako dalszy kierunek badań rekomenduje się opracowanie odpowiedniej procedury ewaluacyjnej.

Literatura

Belleflamme, P., Lambert, T., Schwienbacher, A. (2014). Crowdfunding: Tapping the Right Crowd. *Journal of Business Venturing*, *29*(5), 585–609.

BEPA (2011). *Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union*. Luxembourg: Bureau of European Policy Advisers. Pobrane z: https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/empowering-people-driving-change-social-innovation-in-the-european-union (dostęp: 21.05.2019).

Bystrov, V., Galuszka, P. (2013). Development of Crowdfunding in Poland from the Perspectives of Law and Economics W: J. Beldowski, K. Metelska-Szaniawska, L. Visscher (red.). *Third Polish Yearbook of Law and Economics* (s. 145–162). Warszawa: C.H. BECK.

Caulier-Grice, J., Davies, A., Patrick, R., Norman, W. (2012). *Defining social innovation. A deliverable of the project: „The theoretical, empirical and policy foundation for building social innovation in Europe"* (*TEPSIE*). European Commission – 7th Framework Programme, European Commission, Brussels: DG Research. Pobrane z: https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/12/TEPSIE.D1.1.Report.DefiningSocialInnovation.Part-1-defining-social-innovation.pdf (dostęp: 23.05.2019).

Drucker, P.F. (1992). *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*. Warszawa: PWE.

European Commision (2013). *Guide to social innovation*. Pobrane z: https://ec.europa.eu/eip/ageing/library/guide-social-innovation_en (dostęp: 23.05.2019).

Fink, L. (2007). Coordination, learning, and innovation: The organizational roles of e-collaboration and their impacts. *International Journal of E-collaboration*, *3*(3), 53–70.

Five App. Przykłady innowacji społecznych (n.d.). Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia. Pobrane z www.innowacjespoleczne.org.pl/innowacje-spoleczne/przyklady-innowacji-spolecznych/five-app/ (10.05.2019).

Freeman, Ch. (1982). *The economics of industrial innovation*. London: Routledge.

Fundacja CGS (n.d.). *Baza wiedzy. Informacje nt. gospodarki społecznościowej, alternatywnych finansów i innowacji społecznych*. Fundacja. CGS Pobrane z: www.cgs.org.pl/pl/baza-wiedzy/ (dostęp: 21.05.2019).

Kalinowski, Ł. (2015). „Crowdfunding" – nowy element tworzącej się gospodarki społecznościowej: wyzwania prawne. *Rynek-Społeczeństwo-Kultura*, *3*(15), 38–45.

Król, K. (2013). *Crowdfunding od pomysłu do biznesu, dzięki społeczności*. Warszawa: Crowdfunding.pl.

Kwaśnicki, W. (2015). Innowacje społeczne – nowy paradygmat czy kolejny etap w rozwoju kreatywności człowieka?. W: W. Misztala, G. Chimiak i A. Kościanski (red.). *Obywatelskość wobec kryzysu: uśpieni czy innowatorzy?* (s. 23–58). Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.

Lysik, Ł., Machura, P. (2014). Rola i znaczenie technologii mobilnych w codziennym życiu człowieka XXI wieku. *Media i Społeczeństwo*, *4*, 15–26.

Maruyama, Y., Nishikido, M., Iida, T. (2007). The rise of community wind power in Japan: Enhanced acceptance through social innovation. *Energy Policy*, *35*, 2761–2769.

Matusiak, K.B. (red.). (2008). *Innowacje i transfer technologii: słownik pojęć*. Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

Millard, J., Carpenter, G. (2014). *Digital technology in social innovation: a synopsis*. Brussels: DG Research. Pobrane z: http://www.transitsocialinnovation.eu/content/original/Book%20covers/Local%20PDFs/124%20TEPSIE%20synopsis%20digital%20technology%20in%20SI.pdf (dostęp: 12.11.2019).

Mulgan, G. (2006). *Social Innovation: What It Is, Why It Matters, How It Can Be Accelerated*. London: 4 Basingstoke Press.

Nicholls, A., Murdock, A. (2012). *Social innovation: blurring boundaries to reconfigure markets*. Hampshire-New York: Palgrave Macmillan.

OECD/Eurostat (2019). *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. 4th Edition, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities*. Luxembourg: OECD Publishing, Paris/Eurostat. https://doi.org/10.1787/9789264304604-en.

Ogburn, W.F. (1969). Erneute Betrachtung des Problems der sozialen Evolution. W: O.D. Duncan (red.). *Soziologische Texte. Band 56. William F. Ogburn. Kultur und Sozialer Wandel. Ausgewählte Schriften* (s. 50–67). Berlin: Luchterhand.

Parys, T. (2016). Technologie mobilne – bariery zastosowań w ocenie użytkowników indywidualnych – wyniki badań 2016. *Studia Informatica Pomerania*, *3*(41), 17–27.

PBI (2019). *Polski internet w maju 2019*. Pobrane z http://pbi.org.pl/badanie-gemius-pbi/polski-internet-w-maju-2019/

Pisano, G.P., Verganti, R. (2008). Which kind of collaboration is right for you. *Harvard Business Review*, 86(12), 78–86.

Raufflet, E. (2009). Mobilizing business for post-secondary education. *Journal of Business Ethics*, *89*(2), 191–202.

Schumpeter, J. A. (1912). *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*. Lipsk: Wydawca.

VizWiz. Przykłady innowacji społecznych (n.d.). Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia. Pobrane z: www.innowacjespoleczne.org.pl/innowacje-spoleczne/przyklady-innowacji-spolecznych/vizwiz/ (dostęp: 10.05.2019).

Wronka-Pośpiech, M. (2015). Innowacje społeczne pojęcia i znaczenie. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, *212*, 124–136.

Mobile technologies as support for social innovations

Summary: Social innovation is an integral part of innovation policy. It can effectively address social needs as well as create new value for every society. Today, mobile technologies become an increasingly important component in leveraging innovation and thus the competitiveness of organizations. The purpose of this chapter is to present mobile technologies as tools to support social innovation. The study is based on literature review and case study analysis of social innovation implementation with the use of mobile technologies. The results present an audit sheet of the features and attributes of social innovation created based on existing studies and applied to a case study of social innovation. The effects of the usability of the developed tool is discussed. The results of the research suggest that the created audit sheet presents value for a wider practical implementations.

Keywords: Innovations; social innovations; features of innovation; mobile applications; EcoTech System
JEL codes: O35, O39

Informacje o autorach

Weronika Kotyza
Małopolski Fundusz Ekonomii Społecznej
ul. Rakowicka 14B, 31-505 Kraków
e-mail: weronika.kotyza@gmail.com

Anna Stronczek
ORCID: 0000-0001-9343-936X
Katedra Ekonomii, Finansów i Zarządzania Środowiskiem
Wydział Zarządzania
AGH Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie
ul. Gramatyka 10, 30-067 Kraków
e-mail: astroncz@zarz.agh.edu.pl

Źródło finansowania badań: badania dr A. Stronczek finansowane są przez AGH Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie w ramach dotacji podmiotowej na utrzymanie potencjału badawczego.

Prawa autorskie i licencja / Copyright and License

Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0) http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed/pl

This work is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivetives International (CC BY-ND 4.0) License http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0

Wydane przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
Małopolska Szkoła Administracji Publicznej

Published by Cracow University of Economics – Krakow, Poland.
Małopolska School of Public Administration of the Cracow University of Economics